

La batalo de l' vivo

Enhavtabelo

Antaŭparolo de la redaktoro.....	5
La fontoj.....	5
La tiparaj konvencioj.....	9
Tradukaj aferoj.....	11
Laŭvortismo.....	11
Interpunkcio.....	11
Haltostrekoj kaj tripunktoj.....	11
Citiloj.....	12
Uskleco.....	14
Personigoj, nomoj.....	14
Viado kaj ciado (vi kaj Vi).....	15
Jes kaj ne.....	17
Propraj nomoj.....	22
La fontlingva prononco.....	22
Nomoj transskribitaj.....	26
La tre ĝena nomo «Marion».....	28
Georgo Vaŝington kaj Benjameno Britain.....	31

Deklinacio.....	32
Grace.....	34
Prononcindikoj.....	35
La nomlisto.....	36
La nomlisto el B1910.....	38
La lingvaĵo.....	38
Dismetaĵoj.....	38
La kontinueco de Esperanto.....	40
Leksikaj devioj.....	42
Elrigardi kaj aspekti.....	42
Soniloj.....	42
Malluma kaj malhela.....	44
Ĉiam ankoraŭ kaj Plu.....	44
La pronomoj.....	46
La misuzoj de «ĝi».....	46
Ambaŭ.....	47
La instrumenta kun.....	49
kuneveni, kuneesti	51
Akuzativa predikativo.....	53
Tradukaj kuriozaĵoj.....	54

La Juna Anglujo.....	54
La konfuza „sie“.....	58
Tiraljoroj.....	60
Konkludo.....	64
Bibliografiaj referencoj.....	67
Editora antaŭparolo de la 1910 ^a jaro....	69
Al la legantoj.....	72
La batalo de l' vivo.....	75
Parto unua.....	75
Parto dua.....	147
Parto tria.....	256
Permesiloj.....	333

Antaŭparolo de la redaktoro

La fontoj

La angla originalo de la verko [A1846] aperis en la jaro 1846^a; la kovrilo de ĉi tiu bitlibro estas farita el la frontispico (fare de D. Maclise, R.A.¹) de la Londona eldono de Bradbury & Evans, Whitefriars, 1866.

En sia noto «[Al la legantoj](#)» Zamenhofo rakontas, ke la Dikensan verkon li tradukis el germana traduko, sen vidi la anglan originalon. Sendube tio estis la traduko fare de Julius Seybt (voĉlegu [/zajpt/](#)), kies skanaĵo (en frakturo!) senpage elŝuteblas de GoogleBooks: [Der Kampf des Lebens: Eine Liebesgeschichte](#), Verlag von Carl Lorck, 1847. Mi referencos ĉi tiun eldonon per **K1847**.

---

1) Samkiel la bildo pri *Sekreta rendezuo*, p. 216.

Der
Kampf des Lebens.

Eine Liebesgeschichte

von

Boz (Dickens).

Aus dem Englischen

von

Julius Seybt.

Mit Federzeichnungen von D. MacIffe und J. Leech.

Leipzig

Verlag von Carl B. Gortz.

1847.

Tion, ke Zamenhofo tradukis ĝuste el la traduko de Jul. Seybt, atestas ties multaj tradukeraroj kaj devioj, fidele esperantigitaj de Zamenhofo (kaj komentitaj en piednotoj de ĉi tiu bitlibro). Mi ne asertas, ke Zamenhofo uzis nepre la eldonon K1847; ĉi tie en la Novosibirska regiona biblioteko mi trovis tekste identan Lepsikan eldonon el la jaro 1880^a. Tamen ĉar la Gugla teksto estas pli frua kaj pli facile konsultebla por la retanoj, mi uzos la referencilon K1847.

La [Editora Antaŭparolo](#) de la dua eldono [B1910] flate asertas, ke «La germana teksto estis bonega traduko»; tio estas malvera, K1847 entenas multe da tradukeraroj. Ĉe [Amazono](#) kaj ĉe [Google Books](#) aĉeteblas pli moderna versio; estkiel tradukisto estas indikita [Gustav Meyrink](#) /majrink/ — mi do referencos ĝin per **KGM**. Fakte tio ne estas sendependa traduko, tio estas li-

terature polurita traduko de Jul. Seybt. Ĉiuj tradukeraroj aŭ devioj de K1847, kiujn mi kontrolis, restas en KGM — sed ili aperas en pli glata kaj moderna germana lingvo. Ekzemplon pri tia glatigo vidu ĉi-sube, en la sekcio pri «[Tiraljoroj](#)»

La zamenhofa traduko unue aperis en «La Esperantisto» (1891, februaro–novembro); la skanaĵoj de tiuj numeroj estas elŝuteblaj el la [Aŭstria nacia biblioteko](#); tiun eldonon mi referencos per **B1891**. Por mia oportuno mi kolektis tiujn skanaĵojn en [deĵavuan bitlibron](#). Ĝi estas fidele tekstigita [ĉe la Projekto Gutenberg](#).

En la jaro 1910^a en Londono aperis la 2^a eldono, pri kies estiĝo rakontas [ĝia Antaŭparolo](#). Ĝin mi referencos per **B1910**. La teksto de B1910 estas en multaj lokoj korektita kaj konsiderinde plibonigita. La korektoj koncernas kaj la tradukajn ĝustig-

ojn rilate al la angla originalo, kaj la gramatikajn korektojn de lingvaĵo esperanta. Probable ilin faris ne Zamenhofo, sed la eldonintoj; tamen ili ĝenerale konformas al la stilo zamenhofa de ties matura periodo.

La esperantan tekston mi ekstraktis el la PDF-libro de Franko Luin [INKO]. Mi kontrolis ne la tutan tekston, sed nur la suspektindajn lokojn de la INKO-teksto. Atentindas, ke la INKO-bitlibro entenas kromajn ŝanĝojn kompare kun B1910; ekz-e «plena kolekto {da [B1891, B1910] | de [INKO]} krispigiloj».

La tiparaj konvencioj

En ĉi tiu bitlibro (kaj en ĉi tiu Antaŭparolo) diversaj tiparoj estas uzataj por indiki apartaĵojn tekstologiajn. Por ne ĝeni la legadon, la apartigo estas kiel eble plej diskreta — kaj tamen rimarkebla por tiu,

kiun ĝi interesas. Nome,

- en ĉi tiu Antaŭparolo estas apartigitaj vortoj en la nacilingvoj angla, germana, franca, rusa (русский);
- en la ĉefteksta tiparo (do, neniel apartigite) aperas la Zamenhofa traduko B1891 (kvankam iuj malnecesaj vortoj aperas trastrekite, ekz-e «la ambaŭ»);
- la korektoj de B1910 aperas ĉi tiel: «la raspilo de muskato» (do, simile al la fremdlingvaĵoj; sed la korektoj aperas ĉirkaŭite de la teksto zamenhofa);
- ĉi tiel: «eĥoŝanĝo ĉiuĵaŭde» aspektas la malmultaj kromaj korektoj fare de mi, Sergio Pokrovskij, ekz-e «Alfred kun sia juna edzino» («sia» anstataŭ la misa «lia»).

Tradukaj aferoj

Laŭvortismo

Ŝajnas, ke kiam Zamenhofo tradukis «La batalo»n, li ankoraŭ ne tute liberiĝis je la iluzio el la epoko de la «unuatempaj signet-oj» pri esperantigo kiel pri pli-malpli rekta transkodado de la vortoj fontolingvaj. Eble ankaŭ la veto, al kiu ni ŝuldas ĉi tiun tradukon, instigis lin al demonstrado de kvazaŭmeĥanika transkodado.

J. Seybt tian ideologian motivon ne havis, tamen ial ankaŭ lia traduko en multaj okazoj estas meĥanike laŭvorta. Mirindas ke el la kombino de tiuj du laŭvortismoj tamen rezultis io ankoraŭ sufiĉe legebla.

Interpunkcio

Haltostrekoj kaj tripunktoj

En la angla originalo de la «Batalo» tripunkto aperas nenie — ĝian rolon plen-

umas haltostreko.

K1847 meĥanike imitas la anglan interpunkcion, kaj egale malkonas la tripunkton.

Zamenhofo aŭdace ekuzis 3 tripunktojn en B1891. La anglaj redaktoroj [B1910] pli atentis la esperantan interpunkcion, tiel ke INKO entenas 33 tripunktojn. En ĉi tiu bitlibro mi daŭrigis la esperantigon, kaj nun la teksto entenas 63 tripunktojn.

(KGM uzas 2 tripunktojn — sed en aliaj lokoj ol Zamenhofo; la rusa traduko [R1959] entenas 79 tripunktojn.)

Citiloj

Samkiel la rusa, la *Fundamenta Ekzercaro* konas du specojn de citiloj: la francecajn citilojn angulajn «–», kaj la germanecajn „–“ (en la programista ĵargono, 99–66). K1847 kaj B1891 uzas nur la germanajn; B1910 uzas la eksterfundamentajn citilojn

anglajn: “-” (66–99).

La anglaj citiloj (66–99) estas la plej malkonvenaj por Esperanto (kaj por la angla), ĉar la ferma citilo kolizias kun apostrofo: “apostrof”. Por la internaj citiloj la angla interpunkcio (kaj B1910) uzas la apostrof-an paron ‘-’, ankoraŭ pli ĝenan. En ĉi tiu bitlibra eldono mi uzis la rusan konvencion: «„-“», la plej klaran kaj nemiskomprenoblan. Komparu:

«Ho ne», respondis la doktoro. «Dio nin gardu de tio ĉi! Ŝi vivu kaj ridadu pri tio ĉi kiel longe ŝi povas ridi, kaj poste ŝi diru kun tiu franco: „La komedio estas finita, faligu la kurtenon.“»

„Dio nin gardu de tio ĉi! Ŝi vivu kaj ... poste ŝi diru kun tiu franco: „La komedio estas finita, faligu la kurtenon.“ [B1891]

(Estas 2 malfermaj citiloj kaj nur unu ferma. Aĉ!)

“Dio nin gardu de tio ĉi! Ŝi vivu kaj ... poste ŝi diru kun tiu franco: ‘La komedio estas finita, fal-

igu la kurtenon.” [B1910]

Cetere, atentindas sporada manko de internaj citiloj (mankas en B1891 kaj B1910):

«„Faru ion al la homoj, por ke ili nenion al vi faru“, vi kredeble pensas?» diris sinjoro Snitchey.

En la angleca interpunkcio ĉi-okaze ĝenus la citiloj malfermaj:

““Faru ... al vi faru’ ...”

Uskleco

Personigoj, nomoj

Dikensoj iam uzis majusklojn por stila efekto; sed la germana skribo uzas majusklojn en ĉiuj substantivoj, kaj tiu efekto perdiĝis en K1847.

- Ekz-e en la lasta alineo de la verko aperas personigita *Tempo*; pri la personigo atestas ne nur la komenca majusklo, sed ankaŭ la falĉilo, sur kiun la Tempo sin

apogas; tamen Z tiun majusklon perdis [B1891].

- La oficiala informilo de la Brituja registaro, “The Gazette” iĝis «la gazeto» (ĉi tie kulpas K1847 kun sia mistraduko per „die Zeitung“).
- Iuj majuskloj estas simple bombastaĵoj (*Vivo, Vero*).

Viado kaj ciado (vi kaj Vi)

En la normala Esperanto, samkiel en la normala angla, ciado ne estas esprimata, la pronomon «ci» kutime anstataŭas la pronomo «vi». Sed tradukante en lingvon, kie ciado estas viva kaj kutima (interalie, en la germanan), la tradukisto devas enkonduki la ci-formojn en certaj situacioj, kie tion postulas la paroletiketo de la cel-lingvo. Sekve de tio, la pontteksto [K1847] distingas viadon kaj ciadon — kaj Zamenhofo ial opiniis konservinda tiun distingad-

on en B1891. Li faris tion ne rekte per «vi» kaj «ci», sed per majuskligo de la vi-formoj, respondaj al la ĝentilformaj „Sie“. Tute prave la versio B1910 tiun distingadon forigis. Ekz-e:

«Faru ion al la homoj, por ke ili nenion al vi faru, **Vi** kredeble pensas?» [B1891]

«Faru ion al la homoj, por ke ili nenion al vi faru, **vi** kredeble pensas?» [B1910]

„Tue den Leuten etwas, damit sie *dir* nichts tun, wollen **Sie** wohl sagen?“

— Обманывай, или *тебя* обманут, хотите **вы** сказать

“Do, or *you'll* be done brown, **you** mean”

Menciindas, ke la viadaj kutimoj malsamas en diversaj lingvoj; interalie, en la germana traduko la gesinjoroj Snitchey cias unu la alian, dum en la traduko rusa ili sin vias (kiel ĉi-sube en la [jes/ne-ekzemplo](#)).

Jes kaj ne

Apartaĵo de la angla lingvo estas la emo demandi negative kaj firme establita normo pri la signifo de la respondoj per simplaj *yes* kaj *no*. En aliaj lingvoj, kaj inter ili en Esperanto, tia normo ne estas tiom firma (aŭ ĝi estas kontraŭa). Vidu pri ĉi tiu problemo mian studaĵon «[Ĉu jes aŭ ne?](#)» (LOdE, n-ro 246/247 (2015:4/5), p. 12–15).

Supozeble en la 19^a jc la germana normo ankoraŭ ne definitiviĝis, kaj J. Seybt la anglajn *yes* meĥanike tradukas per *ja*; kaj same meĥanike Zamenhofo tradukas *ja* → *jes*, *nein* → *ne*. Sed en unu okazo J. Seybt escepte tradukas laŭ la moderna normo *yes* → *doch* — kaj Zamenhofo aŭtomate plu-tradukas *doch* → *tamen*. Tia idiomaĵa uzo de «tamen» povus funkcii per konvencio (kia tamen en Esperanto ne ekzistas, kaj la PIV-oj ĝin ne konas), ĝi estas evidenta por ger-

mano (pro la konvencio germanlingva), sed ĝi estas tute nekomprenebla por ekz-e ruslingvano (por ruslingvano tia uzo de «tamen» [однако!] tute ne sonas kiel respondo, sed kiel interjekcio esprimanta surprizon aŭ indigniĝon: «Tamen [kia arogantaĵo]!» ktp).

Sed en 3 okazoj Zamenhofo deviis de la germana teksto, jen per uzo de respondovorto anstataŭ interjekcio (vd noton sur p. 239), jen per enkonduko de nego en germane pozitivan aserton (vd la notojn sur pp. 290, 324). Do, en ĉi tiuj okazoj la uzo de la respondovortoj estas spontanea kaj propre zamenhofa — kaj ĝi estas la orienta! Ekz-e:

„Den Gefährten deines Lebens; das bin ich dir freilich **nicht**, Mr. Snitchey“, seufzte Mrs. Snitchey.

„**O**, ich bitte dich, liebe Frau“, tröstete ihr Gatte.

«La kolegon de via vivo; *mi* kompreneble **ne** estas tio al vi, sinjoro Snitchey», ĝemis sinjorino

Snitchey.

«**Ne**, mi petas vin, kara edzino», konsolis ŝia edzo. [B1891]

— На вашего задушевного друга; ведь я-то вам **не** друг, мистер Сниччи.

— **Нет, нет**, вы мне друг, душенька, — заспорил мистер Сниччи. [R1959]

“Your chosen companion; I’m **no** companion to you, Mr. Snitchey.”

“**Yes, yes**, you are, my dear,” he interposed.

En B1910 la anglaj redaktoroj ŝanĝis ĉi tiun objetan *ne* al objeta *jes*, laŭ la normo angla (en ĉi tiu eldono ni reprenis la zamenhofan varianton).

La variaj anglaj demandiloj postmetitaj (an’t I? an’t it? could I? do you? don’t you? does it not? is it? is it not? was it not? ktp)²

---

2) When asked “You’ll have some more, won’t you?” an old Quaker replied “Friend, first thou speaks an untruth, then thou asks a question!” [M.C. Butler: *Step by Step in Esperanto*, §92].

germane unuformiĝas en nicht wahr?, kion Zamenhofo meĥanike mistradukas per *ne vere?* La kreinto de la lingvo ne plene komprenis ĉiujn eblojn kaj postulojn de la de li kreita sistemo. En «ne vere?» ja mankas la demandilo, ĝia uzo en la demandila funkcio estas fremdlingva trajto, germanaĵo. Tia senĉua demandilo implicas ian «demandan intonacion», kian difinas nek la Fundamento, nek la modernaj gramatikoj (kaj je kiu oni prefere ne kalkulu). En postaj tradukoj («Revizoro», «Fabeloj», «Marta») Zamenhofo ja enmetas la mankantan *ĉu* (*ĉu ne vere?* — ĝuste kiel en la rusa «не правда ли?»); sed neniam li konscios, ke sufiĉas la simpla *ĉu?*, mallonga kaj klara, evitiganta la konfuzon de nega demando, kaj kutima en la moderna lingvo:

«Li do estas via blondulo, ĉu?»³

Tio okazos hodiaŭ, ĉu? [PMEG]

Eble Zamenhofon retenis manko de nacilingva modelo — kvankam la franca *hein?* ja simile funkcias (verdire, en iom familiara stilo; sed ankaŭ la Dikensaj demandiloj aperas en tia stilo):

Ça t'étonne, hein? =

That surprises you, does(n't) it? =

Tio vin surprizas, ĉu?

Simile funkcias la angla “eh?”, plurfoje aperanta ĉe Dikensoj; sed ĝiaj aperoj en la germanaj — kaj sekve ankaŭ en la Zamenhofa — tradukoj havas la same konfuzan formon:

“The marriage service, night and morning, *eh?*” —

“No” →

„Das Trauformular, *nicht wahr?*” — „Nein” [K1847]

→

«La formulon edzigan matene kaj vespere, *ne vere?*» — «Ne» [B1910]

---

3) «[Gerda malaperis!](#)», ĉap. 16^a.

«Утром и вечером читаете про обряд венчания, а?» — «Нет» [R1959]

Propraj nomoj

La propraj nomoj en la tradukoj germanaj kaj esperantaj plejparte konservas sian anglan skribformon, kaj tial ne estas klare, kiel oni voĉlegu ilin? Ekz-e se oni volas registri sondiskon.

Tradicioj en la latinalfabeto estas pluraj kaj diversaj. Plej ofte oni lasas la leganton senhelpe barakti ĉe la aperoj de nemalĉifreblaj fremdaĵoj kaj muĝi ion senartikulacian anstataŭe. Tiel estas en la germana traduko [K1847], kaj tiel estas en la zamenhofa plustraduko [B1891]. Probable Zamenhofo ne certis, kiel oni voĉlegu la anglajn nomojn, kaj la plej simpla solvo estis kapitulaci.

La fontlingva prononco

Simplisma solvo estas postuli, ke oni

voĉlegu la fremde skribitajn nomojn laŭ ilia fontlingva prononco. En iuj landoj oni opinias tion la plej klera kaj rekomendinda agmaniero. Kaj ĉe la nuntempa vasta kono de la angla lingvo tiu solvo povas funkcii (kiam la fontolingvo estas la angla). Por la oportuno de la legantoj preferantaj tian solvon mi aldonis la IFA-ajn [Prononcindikojn](#).

Laŭ mia persona gusto tio estas tre malbela solvo:

1. La sistemo de la angla, kaj interalie ĝia artikulacia bazo tre diferencas disde la esperanta (almenaŭ por mi). Por prononci anglan vorton mi devas reaktomodii miajn parolorganojn kaj prononci la sonojn alimaniere ol mi prononcas Esperanton.
2. La angla prozodio tre diferencas disde la esperanta.

- Normale esperanta parolfluo estas troŝeeca, kun la akcentoj sur la antaŭlastaj silaboj; sporade eblas ankaŭ la lastasilabaj akcentoj apostrofaj, kvankam ili sonas iom emfaze (pro la rompo de prozodio). Sed la nomoj anglaj kutime havas la akcenton sur la unua silabo, kaj ofte estas daktilaj — do, tute malesperantaj: *Álfrid, Bén-gamin, Klémensi, Mé(e)rien* ...
- Longeco de vokaloj estas trajto fonetika en la angla; ĝi estas trajto intonacia en lingvoj kie ĝi ne diferencigas fonemojn.
- Ankaŭ la angla silabado estas alia ol la (mie) esperanta.

Sekve ĉiu apero de angla nomo aspektas (sonas) kiel orelfrapa flikaĵo, rompanta la normalan parolfluan.

Jen estas specimena alineo, entenata la

anglajn nomojn Alfred, Craggs, Grace, Marion, Snitchey en formo de IFA-flikaĵoj — do tiel, kiel ili devus soni en voĉlego obeanta la indikitan manieron (tuj poste mi metis la rusan tradukon en kiu la nomoj estas transskribitaj kaj implicas la artikulacion ĉeftekstan — tie do, la rusan):

“Aha!” ekkriis la doktoro kaj iris al ili renkonte. “Bonan matenon, bonan matenon! Kara [gɹeɪs]! [mɛəliən]! Jen estas sinjoro [ˈsnɪtʃi] kaj sinjoro [kɹægz]. Kie estas [ælfɪd]?”

— А! — воскликнул доктор и пошёл (...) на встречу гостям. — Здравствуйте, здравствуйте! Грейс, дорогая! Мэрьон! К нам пришли господа Сниччи и Крегс, где же Элфред?
[R1959]

La rusa teksto kun la nomoj adaptitaj fluas nature kaj glate. La teksto pedante flikita stumblas ĉiupaŝe. Mi tamen koncedas, ke ankaŭ la flikita teksto probable povas soni sufiĉe glate, se la esperanta ĉef-

teksto estas prononcata kun la angla akcento.

Nomoj transskribitaj

Alia evidenta solvo estas aproksimi la fonemojn anglajn per la rimedoj esperantaj — esence do, fari kiel en la rusa traduko (kaj kiel oni faras ankaŭ en Esperanto tradukante el nelatinalfabetaj lingvoj)⁴:

«Aha!» ekkriis la doktoro kaj iris al ili renkonte.
«Bonan matenon, bonan matenon! Kara Gres! Mérien! Jen estas sinjoro Sniĉi kaj sinjoro Kregz. Kie estas Elfred?»

Ĉi tie mi aplikis la transskribojn el B1910. Nun oni tamen preferas transskribi iom alie: *Grejs, Kragz* ktp. Tiajn hezitojn oni iam prezentas kiel obĵeton kontraŭ transskribo; sed preskaŭ ĉiun frazon, ankaŭ tute sen propraj nomoj, diversaj

---

4) Tio estas la «parta esperantigo» laŭ la punkto 1.1.b de la «Rekomendo de la Akademio pri la uzo de propraj nomoj» (2013-10-10).

tradukistoj povas traduki diverse; laŭ tia rezonado eblus nenia traduko.

Simile oni preferas toleri hezitojn kaj variaĵojn en transskribo de la nomoj arabaj (ekz-e *Muhammad*, *Mohamedo*, *Mahometo*) ol indiki la eksterduban skribformon fontolingvan.

Pli ĝentile (rilate al leganto) estus do iel transskribi la nomojn en la ĉefteksto, kaj indiki la fontlingvan skribon en aldona komento (do, fari inverse ol en B1910). Tamen en la okazo de B1910 tio estus tro granda ŝanĝo de la zamenhofa teksto. Kaj en la okazo de B1891, Z probable ne povis fari tion, ĉar li probable ne certis pri la ĝusta prononco. Oni povas dubi, ĉu ĝin certe sciis J. Seybt.

En la latinalfabeta mondo oni hontas skribi tiel, kiel oni parolas.

La tre ĝena nomo «Marion»

La nomo «Marion» estas tre ĝena durilate:

1. En Esperanto ĝi aspektas kiel akuzativo de la Fundamenta nomo «Mario». Ĉe la unua tralego de la traduko plurfoje okazis, ke mi devis relegi frazon antaŭ ol mi rekonsciigis, ke «Marion» estas formo nominativa.
2. La estetika impresio de tiu nomo varias internacie.

La unua konstato estas fakto objektiva kaj evidenta, pri kiu mi ne plu parolos. La dua estas tre subjektiva kaj dependa je onia kultura fono.

Grave rolas la lingva medio. La rakonton mi povas legi en la angla kaj en la rusa, kaj mia impresio de unu sama ero povas esti tute malsama. Io tria okazas, kiam mi legas en Esperanto, kie firma kaj klara kultura

fono mankas aŭ ne sufiĉas.

Interalie, «Marion» povas impresi akuzative nur dum legado en Esperanto. Due, ekkonsciinte, ke ĝi estas fremda nomo, mi dum la legado en Esperanto perceptas ĝin kiel nomon francan (tio ne okazas dum legado ruslingva, kie la nomo estas transkribata laŭ la prononcoj fontolingvaj, do ĉe elangligo alie ol ĉe elfrancigo).

Mi ja sufiĉe konas la francan por scii, ke Marion estas franca diminutivo de Marie. Kaj la franca Vikipedio [konstatas](#), ke «en la 19^a jc Marion estis unu el la plej oftaj inonomoj» (en Francujo).

Min tia latinskriba Marion tute malkonvene pensigas pri franca duonmondumanino (courtisane), kiaj ManON Lescaut, MariON Delorme, NinON de Lenclos...

Cetere, d-ro Jeddler estas pentrita kiel stulteta liberpensulo — ĉu do li povus

nomi sian filinon omaĝe al [Marion Delorme](#)? Tio estus tre streĉa, malprobabla supozo; mi dubas ke la angla publiko sufiĉe konis ĉi tiun francinon.

Probable por eviti tiajn francecajn asoci-aĵojn ĉe la rusa publiko, la malnova rusa traduko [R1847] (samjara kiel tiu de J. Seybt [K1847]) ŝanĝis tiun antaŭnomon al la angleca «Мери» (la tradicia rusa transkribo de la angla Mary).

Estkiel pluan ilustraĵon pri la kultura fono mi aldonu, ke france Marion estas antaŭnomo precipe ina, dum en la angla Vikipedio ĝi aperas kiel [ina antaŭnomo](#) 12-foje (el kiuj 6-foje kiel antaŭnomo de anglalingvanino), kaj 14-foje kiel [antaŭnomo vira](#) (ĉiufoje kiel antaŭnomo de anglalingvano). Mi ne scias, ĉu en la Dikensa epoko estis simile.

Por mia orelo nomo delikate ineca, kian

probable celis Dikensoj, estas Mariano (Mariana), malpli banala ol Mario/Mary el kiu ĝi devenas, retenanta ties asociaĵojn pozitivajn, sed malpli foruzita per troa ofteco. Ĝi estas hejma en la tradicioj itala, hispana portugala, rusa. Tamen eble ĝi estas nesufiĉe angleca; kaj dum por ruso tia nomo estas ina, en la mondo latinida *Mariano* estas nomo vira.

Georgo Vaŝington kaj Benjamenoj Britain

Ankoraŭ unu eblo estas traduki la antaŭnomon kaj transskribi aŭ lasi senŝanĝa la familinomon. Ekzemplon pri tio donas la *Fundamenta Ekzercaro* (§12): «Georgo Vaŝington estis naskita la dudek duan de Februaro...». Kp ankaŭ *Ludoviko Zamenhof*.

Tia procedo estas kutima en la tradicio pola: Karol Dickens, Michał Warden ktp. Ĉe tio en la familinomo «Dickens» la literkom-

bino ck estas prononcata /k/ (malpole); dum «Warden» estas oportune legebla kaj deklinaciebla laŭ la gramatiko pola: z *Michałem Wardenem*. Mi supozas, ke la komencan Wa- de Warden Z voĉlegis samkiel en *Vaŝington*. Cetere, ankaŭ germane Warden estas deklinaciata:

die Angelegenheiten Michael **Wardens**, Esquire, nicht günstig standen.

Ĉi tiun procedon Z aplikas solfoje parolante pri «Benjamen Britain» (ĉe la unua apero de tiu rolulo). Vd la koncernan pecon citita ĉi-sube en nesenrilata konsidero.

Deklinacio

En akuzativo la esperantaj finaĵoj kroĉiĝas al angla vortobazo per apostrofo. Tiaj ĥimeroj estas kutimaj en la pola skribo:

trafis Craggs'on [B1891];

Jonathan'on Snitchey kaj Thomas'on Craggs [B1891].

La nomo Clemency finiĝas je vokalo:

/klémensi/, kaj Z akuzativigas ĝin per nura -n, sen la substantiva -o:

la mano, per kiu ŝi tenis Clemency'n, tremis [B1891]

Tian akuzativigon Z retenis ankaŭ en siaj maturaj verkoj (ekz-e «veni en Weimar-on kaj viziti Molly'n»⁵); tamen en la Londona eldono ĝi estas korektita laŭ pli moderna kaj regula maniero, kiun multuj (ankaŭ mi) preferas:

la mano, per kiu ŝi tenis Clemency'on, tremis [B1910].

Pri la nomoj, legeblaj laŭ la reguloj de Esperanto (ekz-e *Marion*, *Alfred*) Zamenhofo hezitas: jen li akuzativigas kun apostrofo: «Alfred'on» (2-foje), «Marion'on» (5-foje); jen senapostrofe: «Alfredon» (3-foje), «Marionon» (7-foje).

---

5) *Fabeloj*, «Nokta ĉapo de fraŭlo».

Grace

Kuriozan problemon por la fontlingva prononco prezentas la nomo Grace. La nuntempa prononco estas [gɹeɪs] (grejs), tamen B1910 ial indikas la prononcon \grēs\. En la 18^a jc la praangla /a:/ ankoraŭ estis prononcata /e:/ (tial *Ŝekspiro*); tamen nelonge antaŭ aŭ dum la Dikensa epoko okazis la diftongiĝo /e:/ → /ei/; tiom pli tiel en 1910.

Tion, ke Zamenhofo en la angla gramatiko Fundamenta misdifinas la sonvaloron de la esperanta *e* per «a as in “make”», mi povus klarigi per arkaikeco de lia lernolibro pri la angla lingvo; sed kial tiu misinformo fare de la vivaj anglalingvaj eldonintoj de B1910? Ĉu la prononco [gɹe:s] tamen ankoraŭ estis akceptebla en 1910?

(Kp ankaŭ «Kembriĝo» [Z].)

Jen pensiga akuzativigo de ĉi tiu antaŭ-

nomo:

lia okulo trafis Grace'n [B1891]

Se tio ne estas simpla plumeraro, tio atestus, ke en la Zamenhofa prononco de tiu antaŭnomo *-e* ne estis muta; eble li prononcis /gratse/, /gratsen/ (tio estus simila al la probabla voĉlego /varden/). La Londona eldono korektas:

lia okulo trafis Grace'on [B1910],

kaj tio estas kohera kun la aliloka akuzativigo

salutis antaŭe Marion'on kaj poste Grace'on [B1891].

En ĉi tiu dua akuzativigo oni povus vidi pruvon, ke «Grace'n» estas plumeraro; tamen atentante la aliajn malkoheraĵojn, oni egale bone povas supozi heziton.

Prononcindikoj

Ĉi-sube estas listigitaj ĉiuj propraj nomoj, aperantaj en la rakonto en la angla

skribo. Por ĉiu nomo estas indikitaj:

1. La angle skribita nomo (ekz-e Alfred).
2. La IFA-a transskribo (ekz-e ['ælfɪd]).
3. Aproximaĵo de la sonformo per la literoj esperantaj (ekz-e álfrid).
4. La aproximaĵo laŭ B1910; ekz-e \él·frĕd\, \njūk·ăm\ (La mezalta punkto esprimas silabadon sugestatan de tiu transskribo — vd la [faksimilon](#) ĉi-sube.)
5. Esperante asimilita aŭ duonasimilita nomformo (ekz-e Alfred')

La nomlisto

Alfred ['ælfɪd] álfrid, \él·frĕd\, Alfred'

Anthony ['æntəni] ántoni, \án·tõnĩ\, Antoni'

Benjamin ['ben(d)ʒ(ə)mɪn], [-mən] bĕngĕamin,
\bĕnj·ĕmĩn\, Benjamen'

Betsy ['betsɪ] bétsi, \bé·tsĕ\, Betsi'

Britain ['brɪɪtn] britn, \brí·tĕn\, Briten'

Charles [tʃɑ:lz] Ĉarlzo

Clemency ['klemənsɪ] klémensi, \klé·mĕnsĩ\,

Klemensi'

Craggs [kɹægz] kragz' \kregz\, Kragz'

Dickens ['dɪkɪnz] díkinz, Dikenso

Grace [grɛɪs] grejs, \grēs\, Grejs'

Harry ['hæɹɪ] hári, \héri\, Hari'

Heathfield ['hi:θfi:ld] hísfield, \hīt·fild\, Hit-
fild'

Jeddler ['dʒɛdlə] gédla, \gê·dlä\, Gêdler'

Jonathan ['dʒɒnəθən] gónasan, \gón·ätän\,
Jonatan'

Marion ['mɛərɪən] mé(e)rjen, \mē·riën\,
Marion'

Martha ['mɑ:θə] mása, \mā·tä\, Marta

Michael [maɪkl] majkl, \má·jkěl\, Majkl'

Newcome ['nju:kəm] njúkam, \njūk·äm\,
Njukam'

Snitchey ['snɪtʃɪ] sníçi, \snī·tçi\

Thomas ['tɒməs] tómas, \tám·äs\, Tomas'

Warden [wɔ:dn] vordn, \vór·dën\, Vorden'

La nomlisto el B1910

PROKSIMUMA ELPAROLO DE LA ANGLAJ NOMOJ.

N.B.—Akcentita silabo portas la signon —; neakcentita havas ˘.
En tiu ĉi nomoj la vokaloj estas pleje *mallongaj* sed la nomoj Grace, Martha kaj Marion havas longan vokalonon en la unua silabo kaj Heathfield havas *longan* en ambaŭ silaboj.

ANTHONY JEDDLER	elparolu	ĀNTŌNĪ ĜĒDLĀ.
ALFRED HEATHFIELD	„	ĒLFRĒD ĤĪTFĪĻDŌ.
BENJAMIN BRITAIN	„	BĒNJĒMĪN BRĪTĪĒN.
BEYSY	„	BĒYSĔ.
CLEMENCY NEWCOME	„	KĻĒMĒNSĪ NĴUKĀM.
GRACE	„	ĜRĒŠ (longa vokalo).
HARRY	„	ĤĒRĪ.
JONATHAN SNITCHEY	„	ĜŌNĀTĀN SĴĪĈĪ.
MARION	„	MĒRĪĒN.
MARTHA JEDDLER	„	MĀTĀ ĜĒDLĀ.
MICHAEL WARDEN	„	MĀJKĔĻ WŌRDĒN.
THOMAS CRAGGS	„	TĀMĀS KĔRĒGS.

La lingvaĵo

Dismetajoj

Kurioza trajto de ĉi tiu traduko estas abundo de analizaj esprimoj formitaj per

senakorda epiteto (do, en la formo «o de o»), por kiuj en la moderna lingvo ni kutime uzas kunmetaĵojn:

- «tago de naskiĝo» (naskiĝtago),
- «festo de edziĝo» (edziĝfesto),
- «kampo de batalo(j)» (batalokampo),
- «maniero de vivado» (vivmaniero),
- «punktoj de vidado» (vidpunktoj).

Tio estas tiom pli stranga, ke Z tradukis el la lingvo germana, kie tiaj kunmetoj estas tre kutimaj (kaj kiu evidente inspiris la kunmetemon de Esperanto). Kaj iaj tiaj kunmetaĵoj ja aperadas: *adiaŭdiro*, *aktopaperujo*, *juĝofarado*, *orelringoj*, *patrodomo*, *rostponarda rado*.

Aliflanke, iuj tiaj «dismetaĵoj» (kontraste al «kunmetaĵoj») pli elegante esprimiĝas per epiteto akorda:

- «mateno de aŭtuno» = «aŭtuna mateno»;
- «okazo de malfeliĉo» = «malfeliĉa okazo» (t.e. akcidento).

Kvankam mallertaj, tiaj dismetaĵoj tamen ne estas eraroj, kaj en ĉi tiu eldono ili restas netuŝitaj.

La kontinueco de Esperanto

Diris la redaktoroj de B1910:

Koncerne la lingvon ĉi tiu verko pruvas sen ia dubo ke la lingva fundamento en la jaro 1891 estis sama kiel la lingva fundamento de l' nuna jaro 1910; la verko skribita antaŭ 20 jaroj faras impreson, kvazaŭ ĝi estus skribita nun...

Ĉi tie la vortoj «lingva fundamento» aperas en sia signifo neformala, ili ne referencas nian netuŝeblan dokumenton; la oficialigo de «La Fundamento de Esperanto» okazis en la jaro 1905^a; kaj en la jaro 1891^a ankoraŭ ne estis verkita ties «Ekzercaro» (kvankam granda parto de la onta «Ekzercaro» jam aperis en *la Dua libro*, 1888).

«Kvazaŭ ĝi estus skribita nun...» — En la

Londona eldono mi notis iom pli ol 300 redaktaĵojn (inklude malgravajn, kia la minuskligo de «Vi», p. 15). Aldonu al tio la 326 redaktaĵojn fare de mi: $300+326=626$. Averaĝe do po $408/169K \approx 3.7$ ŝanĝoj en mil signoj. Ĉu tio estas multe? Ĉu Zamenhofo verkis en la sama lingvo, kiel ni?

Kvankam la asertoj de la redaktoroj de B1910 estas troigaj, tamen iasence ili pravas: la teksto zamenhofa sendube estas teksto en Esperanto; la bazaj (por ne diri «fundamentaj») strukturoj de la lingvo restis la samaj kaj mirinde stabilaj — malgraŭ tio, ke *la Batalo* estas nur la dua prozaĵo beletra, publikigita en Esperanto.⁶ Tamen la teksto certe ne impresas «kvazaŭ ĝi estus skribita nun» — ne pli ol la teksto Dikensa, cetere.

---

6) Post «La ombro» aperinta en *la Dua libro*.

Leksikaj devioj

Elrigardi kaj aspekti

La sencon de *aspekti* Z ĉie esprimas per *elrigardi* (tiusence arkaika), kaj la radikon *aspekt-* li uzis nenie en la traduko. Do, al ĉiu apero de la verbo *aspekti* en B1891, B1910 kaj INKO respondas verba formo de *elrigardi*. La ŝanĝo tamen ne koncernas la 3 aperojn en la signifo «montriĝi el ie», ekz-e

... la rivereto, la muelejo, ĉio ridetante elrigardis el la nebula griza mallumo.

La substantivo *aspekto* aperas responde al unu el la signifoj de *vido*:

esprimon..., kiu donis al ĝi {~~vidon~~ | aspekton} tre ridindan

Soniloj

Komence de la rakonto la anglan *bell* Z laŭnorme tradukas per «sonorilo»:

sabbath bells → Sabbatglocken →

sabataj sonoriloj

sed en la posta rakonto 5-foje aperas “*little bells*”, al kiuj en la zamenhofa traduko respondas «(malgrandaj) sonil(et)oj»:

Mrs. Craggs's ear-rings shook like *little bells*.

ĉiuj apartaj partoj de la orelingoj de sinjorino Craggs sonis, kiel *malgrandaj soniloj*.

Tio estas la sola respondejo al la traduko de G. Meyrink de mi trovita:

alle einzelnen Teile von Mrs. Craggs' Ohrringen wie *kleine Schellen* läuteten [KGM];

do, ĉi tiuj «soniloj» pli trafe estas tradukendaj per «tintil(et)oj». J. Seybt, kiel ĉiam, tradukis laŭvorte:

alle einzelnen Teile von Mrs. Craggs' Ohrringen wie *kleine Glocken* läuteten [K1847, 87/76].

Kompreneble, Z en 1891 ne povis konsulti la tradukon KGM, eldonitan post 1909; eble temas pri sendependa paralela precizigo. Kurioze, en KGM la traduko *Schellen* aperas nur en la unua apero, poste aperas

nur *Glöckchen* (dum Z kohere plu tradukas per *soniletoj*).

Malluma kaj malhela

Neniam en sia traduko Z uzis la vorton *malhela*, la germana „dunkel“ ĉiam iĝas *malluma*, eĉ en «mallumaj haroj», «mal-lumaj folioj». Fakte, el la 12 aperoj de *mal-luma* en 9 aperoj temas pri *malhela*. Korektite en ĉi tiu eldono.

(Simile pri *mallaŭta*, kiu ofte aperas anstataŭ *malbrua*.)

Ĉiam ankoraŭ kaj Plu

La anglan *still* K1847 ĉiam tradukas per *immer noch*, kaj Zamenhofo plutradukas laŭvorte: «ĉiam ankoraŭ». Min tio ĝenas.

Por mi la angla *still* havas almenaŭ du ne tute identajn daŭro-signifojn:

1. Ankoraŭ (aŭ «ĉiam ankoraŭ»).
2. Plu.

(La angla-esperantaj vortaroj agnoskas nur

la 1-an.)

Ekz-e la frazoj:

But she **still** appeared at once the lovelier and weaker of the two

the Doctor, **still** reposing in his easy chair, ... listened to the tune

ĉe Zamenhofo iĝas:

Tamen **ĉiam ankoraŭ** ŝi ŝajnis pli ĉarma kaj pli malforta ol la dua

la doktoro, **ĉiam ankoraŭ** sidante en la apoga seĝo, aŭskultis la kanton

Mi ŝanĝis tiajn (ne ĉiajn!) «ĉiam ankoraŭ» al la pli konvena, pli simpla kaj bonstila «**plu**»:

Tamen **plu** ŝi ŝajnis pli ĉarma kaj pli malforta ol la dua

la doktoro, **plu** sidante en la apoga seĝo, aŭskultis la kanton

En la Zamenhofa traduko «**plu**» aperas responde al la germana «weiter»:

parolis **plu** la doktoro ← sprach der Doktor

| weiter ← pursued the Doctor

Plurloke mi korektis mislokitan negon («mi lin plu ne amas» → «mi lin ne plu amas» ktp).

La pronomoj

La misuzoj de «ĝi»

La plej ĝena (pro sia ofteco) trajto de la zamenhofa teksto estas la troa kaj misa uzo de «ĝi». Neniu el la 28 aperoj de *ĝi(n)* en la *Fundamenta Ekzercaro* prezentas tian eraron.

Iom detale la frulingvaj misuzoj de *ĝi* estas komentitaj en la kritika eldono de «[Georgo Dandin](#)». Tamen menciindas, ke ne ĉiam tiaj neinternaciaj kaj nefundamentaj misuzoj estas ŝuldataj al la kutimo germana, iam *ĝi* aperas responde al *das* (= *tio*, tute internacia kaj responde al la Fundamento) — kiel en la jam citita peco:

| „Den Gefährten deines Lebens; **das** bin ich dir

freilich nicht, Mr. Snitchey.“

«La kolegon de via vivo; *mi* kompreneble ne estas {ĝi | **tio**} al vi, sinjoro Snitchey.»

“Your chosen companion; *I*’m no companion to you Mr. Snitchey.”

Ambaŭ

En la *Universala vortaro* la vorto *ambaŭ* estas tradukita jene:

ambaŭ l’un et l’autre | both | beide | оба | obaj.
Ĉi tie la germana traduko ne egalas la tradukojn anglan, rusan kaj polan: krom la komuna kaj ĝusta signifo «ĉiuj du» (*tous deux, tous les deux* laŭ la esperanta-franca vortaro Varingjena), la germana vorto ofte havas la signifon «la du», kaj akceptas la difinan artikolon. En la traduko de J. Seybt la vorto *beide* aperas en ambaŭ sencoj, ofte kun la artikolo — kaj Zamenhofo paŭsas tion en sia laŭvorta traduko. [Ekz-e](#):

The difference between *them*, in respect of age, could not exceed four years at most; but Grace, as

often happens in such cases, when no mother watches over both...

Der Unterschied im Alter *der beide Mädchen* konnte nicht über vier Jahre sein. Aber Grace erschien, wie oft in solchen Fällen, wo keine Mutter über Beide wacht...

La diferenco en la aĝo de ~~{la-ambaŭ | la du}~~ knabinoj povis esti ne pli ol kvar jaroj. Sed Grace, kiel ofte en tiaj okazoj, kie ne estas patrino zorganta pri ~~la~~ ambaŭ...

Laŭ PAG (§61, pĝ. 85),

Rim. I. Oni ne uzu **ambaŭ** anst. *la du* aŭ *tiuj du*, sed nur anst. *ĉiuj du*. Por kontrolo, oni metu *tri* anstataŭ *du*; se oni uzus *la tri*, oni uzu **la du**: *la tri (la du) fratoj promenis kune*; se oni uzus *ĉiuj tri*, oni uzu **ambaŭ**: *ĉiuj tri (ambaŭ) fratoj estis lamuloj*.

Por pli klare vidi la diferencon inter *beide* kaj *ambaŭ* konsideru jenajn vortarajn ekzemplojn:

alle beide = ambaŭ

eine der beiden Schwestern = unu el la du fratinoj

(**ne** «unu el ~~amb~~baŭ fratinoj» [Krause])

einer von beiden = unu el la du (**ne** «unu el ~~amb~~baŭ» [Krause]);

keiner von beiden = nek tiu, nek la alia (**ne** «neniu el ~~amb~~baŭ» [Krause]).

La instrumenta *kun*

Influante de la germana *mit*, Z ofte misuzis *kun* en la senco *per* aŭ *pri*. La plej okulfrapa ekzemplo estas la germana kaj la angla versioj de la Fundamenta gramatiko (§2), kie *kun* uzurpas la lokon de *per*, aperanta en la aliaj 3 versioj nacilingvaj kaj en la esperanta versio de FK:

La ceteraj kazoj estas esprimataj per helpo de prepozicioj (la genitivo per *de*, la dativo per *al*, la ablativo per ***per*** aŭ aliaj prepozicioj laŭ la senco).

... *l'ablatif* par *per* (par, au moyen de) ou par d'autres prépositions, selon le sens. Ex.: ... *per la patr-oj* — par les pères ou au moyen des pères ...

... the instrumental (ablative) by *kun*, “with”, or

other preposition as the sense demands. E.g. ...
kun la patr-o, "with the father"; ...

... der Ablativ durch *kun* (mit), oder andere, dem Sinne entsprechende, Präpositionen.

... для творительного — *per* (посредством) или другие предлоги соответственно смыслу.

... dla narzędnika (instrumentalis) — *per* (przez), lub inne przyimki odpowiednio do znaczenia.

Do, la frazo «Kiel vi min turmentas kun Alfred!» havas alian signifojn laŭ la gramatiko germana-angla (*kun* = *per*), ol laŭ la gramatikoj ceteraj (*kun* = *kaj*, do «vi turmentas {min kaj Alfredon}» aŭ eble «{vi kaj Alfredo} turmentas min»). Nacilingve estas "How you tease me **about** Alfred" → „Wie du mich **mit** dem Alfred peinigst!“.

Kaj tiel en multaj lokoj:

Clemency, kiu {~~kun~~ | pri} libroj ne multe sin okupas.

nuboj, kiuj malrapidis ankoraŭ {~~kun~~ | pri} sia forflugo

{~~Kun~~ | Per} tiu ĉi rimarko li kontentigis sin ...

Nun tia uzo de *kun* estas subnorma: PAG ĝin malaprobas (§206 B Rim. III, pĝ. 277); PV kaj la PIV-oj mencias ĝin nur en rimarko kiel «severe/nepre evitenda»n.

kuneveni, kuneesti ...

La prefikso *kun-*, uzata en verbo, povas indiki kunecon kiel celon (*kunveni* = veni kunen) aŭ staton (*kuneesti* = esti kune). Ĉe kelkaj aliaj prefiksoj oni tiajn signifoj distingas, ekz-e

antaŭeniri (iri, celante antaŭen) — *antaŭiri* (iri antaŭ iu aŭ io)

tamen pri *kun-* oni nun normale tion ne faras. PAG tamen rimarkigas (§391):

Rim. I. La dusencecon de **kun-** (x-e kaj x-a) Z. rigardis difekto de la lingvo, pri kiu oni devus helpi. Kelkfoje li uzis **kune-** anstataŭ **kun-**, tamen — strange! — li ne utiligis tiujn du formojn por meti diferencon inter la du sencoj, sed aplikis **kune-** sendistinge (*kunesido*, *kunevivado*, *kuneeduki*; *kunekroĉi*, *kunekalkuli*, *kunepreni*),

verŝajne sub la influo de la germana, kiu havas **mit-** (x-e) kaj **zusammen** (x-a), sed uzas ofte la lastan en la senco de **mit-**. En la “neologismaj” projektoj, Z proponis por la dua senco diversajn solvojn (ko-, kum-), fine, en la dua volumo de la Andersen-fabeloj lanĉis kunkun- (kunkunvoki). Neniu el tiuj iniciatoj estis imitata.

Verdire, mi ne vidas koheran sistemon en la Zamenhofa uzado de kune-/kun-. Jen ekzemploj pri *kune-*:

- nian longan kaj amikan *kunevivadon* — unser langes und freundschaftliches *Beisammenleben*
- esceptinte la *kuneservantan* Clemency N. — Ausgenommen die *mitbedienende* Clemency N.
- malrapide *kunesilabis* la surskribon: ... — buchstabierte langsam die Inschrift *zusammen*: ...
- *kunebatis* la manojn — schlug die Hände *zusammen*
- Mi *kunevenis* kun sinjoro Warden — Ich traf mich *mit* Mr. Warden
- tiu ĉi ĉiutaga *kuneestado* — Ich fühlte, daß ich handeln mußte, ehe dieser tägliche *Ungang* erneuert würde.

Kaj jen simplaj *kun-*:

- *kunsentanta* amo — *mitfühlende* Liebe
- *kuntrafiĝo* de la tago de l' adiaŭdiro kun duobla tago de naskiĝo — dies *Zusammentreffen* des Abschiedstages mit einem doppelten Geburtstage
- li rigardis la du advokatojn kiel *kunkaŭzantoj* de lia stato — betrachtete er die beiden Advokaten als *Miturheber* seines Gemütszustandes
- *kuntiradus* la brovojn — die Brauen ... *zusammenzöge*
- kunligita — zusammengebunden
- turni al sia *kunsidanto* nur la okulojn — seinem *Gefährten* die Augen zuzuwenden

Akuzativa predikativo

oni lin vidis vaganta^æ kaj insultanta^æ la mondon (p. 281)

PAG rimarkigas (§172 Rim. I, pĝ. 235):

Rim. I. Kun tiuj predikativoj, la uzado estis longatempe ŝanceliĝema, kaj en la primitiva literaturo oni trovas multajn ekzemplojn de predikativaj participoj en akuzativo; tio estas

severe evitinda. Frazo kiel: *ŝi ekvidis siajn fratinojn leviĝantajn el la maro*^Z (1889) ŝajnus hodiaŭ nekorekta kaj devus esti ĝustigita en: *leviĝantaj aŭ leviĝi*.

Tradukaj kuriozaĵoj

La Juna Anglujo

Kelkaj pecoj postulas scion pri la soci-kultura historio, ekz-e:

Benjamenon Britain — nomata iafojne Malgrand-Britain por diferenco de Grand-Britainujo (Great Britain), kiel oni diras Juna Anglujo por per diferenco pli klare esprimi la Maljunan Anglujon

Jen la responda peco Dikensa:

Benjamin Britain — sometimes called Little Britain, to distinguish him from Great; as we might say Young England, to express Old England with a decided difference

La triviala kalemburo pri la familinomo Britain estas netradukebla, kvankam facile divenebla pro la ĝenerala konateco de tiu

anglalingva vorto. Sed ĉi tiu malingenie aranĝita (angle mi dirus “contrived”) vortludo aperas kiel preteksto por multe pli sprita observaĵo pri *la Juna Anglujo* (fakte, observaĵo tro sprita por la ĝenerala publiko).

Juna Anglujo (Young England) estis efemera politika grupo (ĉ. 1835–1850) romantikisma (ĝia eminenta membro estis la juna **Benjamin** Disraeli), kiu prezentis al la socio idealan feŭdisman projekton kun absoluta monarko kaj forta eklezio. La nomo estis farita laŭ la modelo de tiamaj naciismaj movadoj *la Juna Irlando*, *la Juna Italujo*, *la Juna Germanujo* — malgraŭ ke ĉi tiuj, kontraŭe ol «la Juna Anglujo», estis progresemaĵ, liberalaĵ kaj reale popularaĵ.

Unu paradokso pri la Juna Anglujo estas, ke la nova generacio strebis revivigi malnovegan (feŭdisman) reĝimon. Alia amuz-

aĝo estas ŝuldata al la anglalingva konfuzo inter *malnova* kaj *maljuna*, kiujn ambaŭ esprimas la adjektivo “old”; interalie, la kliŝo “(Merry) Old England”, t.e. «la (Feliĉa) *Malnova* Anglujo», rilatas al tiu antaŭ-kapitalisma epoko, kiun revis la romantika grupo.

Ĉi tiun «malnovan Anglujon» oni povus ankaŭ koncepti kiel *junan* nacion, kiel soci-an organismon en ties juna aĝo; kaj la Anglujo kapitalisma estus tiusence la *maljuna* Anglujo. Tial la Dikensa kalemburo, ke “Young England” formale povus signifi “Old England”.

La germana lingvo konfuzas la signifojn *malnova* kaj *maljuna* tute same, kiel la angla, tial la rekta traduko de K1847 formale estas samsignifa:

Benjamin Britain — zuweilen Klein-Britannien genannt zum Unterschied von Großbritannien; wie man sagt Jungengland, um Altengland mit einer

Ĉi tiu formala ĝusteco tamen ne garantias, ke germana leganto ĝuste komprenas la pecon. Ĉar en la kontinenta Eŭropo «la Juna Germanujo» ktp ne celis la malnovan staton, sed havis idealon progreseman; temis ne pri «frutempa Germanujo», sed pri «Germanujo revata de la juna generacio» (pli klare kaj sukcese tio evidentiĝos poste, en la Zamenhofa epoko, per «la junaj turkoj» (Jön Türkler, les Jeunes Turcs, die Jungtürken, младотурки), kiuj revis ne pri reveno al la frutempa Osmana Imperio, sed pri modernigo kaj eŭropigo). Forme similaj, la terminoj «la Juna Germanujo» kaj «la Juna Anglujo» estas sence malsamaj, eĉ kontraŭaj (almenaŭ, en la Dikensa prezento): la unua estas *metonimio* (la *junulara* Germanujo), dum la dua estas *metaforo* (Anglujo *juna* simile al *juna or-*

ganismo).

Zamenhofo probable ne sciis pri la Disraelia «Juna Anglujo», kaj misinterpretis la ĉi-pecan “Old England” metonimie, laŭ la kontinenta modelo: «por esprimi la ~~Mal-~~ ~~juna~~ Anglujon». Kompreni la celatan signifon estas tiom pli malfacile, ke la Dikensa komparo estas lama:

“Little Britain” ≠ “Great Britain”
ne similas al
“Young England” = “Old England”.

La konfuza „sie“

Alfredo diras al Grace:

Angle: “Marion and I had better have *your true and steadfast qualities* serving us here (...). I wouldn't carry *them* away, to sustain myself, if I could!”

Germane: „doch ist es besser für Marion und für mich, wenn uns *dein beständiges und getreues Gemüt* hier hilft (...). Selbst wenn ich es vermöchte, würde ich *sie* nicht meinetwegen mitnehmen.“

Z: «tamen estas pli bone por Marion kaj por mi,

se via senŝanceliĝa kaj fidela animo nin tie ĉi subtenas (...). Eĉ se mi povus, mi ŝin ne pro mi forprenus»

La Dikensa metonimio “your true and steadfast qualities” supozeble estas akceptebla en la angla, sed ekz-e ruse (kaj probable ankaŭ germane) ĝi sonas kiel ĝena malkleraĵo. J. Seybt do ŝanĝis «kvalit-oj»n en «karaktero»n, vorton por kiu tia metonimia uzo estas pli kutima; kaj Z eĉ pli rektigis la frazon, rilatigante la epitetojn al la «animo», kien ili pli konvenas.

Tamen konsekvenco de tiaj korektoj estas la ŝanĝo de la nombro: la plurnombro angla (qualities) iĝis ununombro en la tradukoj (*das Gemüt* [K1847], *animo* [B1891]). J. Seybt preteratentis tion, kaj lasis sie (respondan al “them” = ilin). Siavice Z ne povus interpreti tiun sie alie ol «ŝin» (germane tiuj pronomoj koincidas). Rezultis io stranga, sence malklara. Nek B1910,

nek KGM korektis tion.

(La rusa traduko [R1959] disigas la kvalitojn: «viaj *fideleco* kaj *persistemo*», tute forigante la ĝenan metonimion kaj konservante la pronomon «ilin».)

Tiraljoroj

Iam, antaŭ multe da jaroj, foliumante PIV-on, mi hazarde trafis la ekzotan vorton *tiraljoro*:

tiraljor/o [Z] ✕ Izolita pafisto en armeo: *malvolvi trupon tiraljore* (aranĝi ĝin tiel, ke ĉiuj soldatoj estas malproksimaj unu de la aliaj).

Nun mi scias, ke ĝi aperis en la dua frazo de la Dua parto de B1891 (temas pri la procesoj kondukataj de la jurista firmao Snitchey & Craggs):

Kvankam oni propre ne povis diri, ke tiuj ĉi bataloj estus *facilaj kaj vivaj bataloj de tiraljoroj* — ĉar ordinare ili iradis tre malrapide kaj malfacile — oni tamen la partoprenon de la firmo en tiu rilato povis klasifiki sub tiu speco de skermado,

ke ili jen ĵetadis pafon sur tiun ĉi plendanton, poste kuglon sur tiun defendanton, jen kun la tuta forto superfaladis sur teran proprajon starantan sub sekvestracio, kaj poste denove havis batalon kun neregula korpuso de malgrandaj ŝuldantoj, ĝuste kiel estis la okazo kaj kiel la malamiko sin starigis kontraŭ ili.

Tiu teda satiraĵo estas fidela traduko el la germana:

Ogleich man eigentlich nicht sagen konnte, daß diese Kämpfe *leichte und muntere Tirailleurgefechte* waren – denn sie verliefen in der Regel sehr langsam und schwerfällig – so konnte man doch den Antheil der Firma daran insofern unter dieser Fechtart classificieren, als sie jetzt einen Schuß auf diesen Kläger, dann eine Kugel auf jenen Vertheidiger absandten, jetzt mit aller Macht über ein unter Sequestration stehendes Grundstück herfielen, und dann wieder ein Scharmützel mit einem irregulären Corps kleiner Schuldner hatten, gerade wie sich die Gelegenheit darbot und der Feind sich ihnen entgegenstellte.

La *fremdvorton* Tirailleur enkondukis J. Seybt en provo raciigi la malklaran frazon

Dikensan:

Though it could hardly be said of these conflicts that they were *running fights* — for in truth they generally proceeded at a snail's pace — the part the Firm had in them came so far within the general denomination, that now they took a shot at this Plaintiff, and now aimed a chop at that Defendant, now made a heavy charge at an estate in Chancery, and now had some light skirmishing among an irregular body of small debtors, just as the occasion served, and the enemy happened to present himself.

La originala frazo estas malorda, ne klaras, pri kio Dikensoj grumblas: komence temas pri la procesoj kiel tutoj, kaj tion sekvas lavango da mokoĵoj pri la taktiko de la firmao. Se Dikensoj volis inciti min per tiu ĥaoso, tiam ili plene sukcesis.

Evidente, la unua parto prezentas kalemburon surbaze de “*running fights*”. Probable ĝi estas ia termino aŭ parolkliŝo, eble la jena (ĉu?):

Running fight: a fight in which the enemy is con-

tinually chased; also, one which continues without definite end or result. ([Webster-1913](#))

Evidenta estas la vortludo bazita sur la laŭvorta interpreto: **running** fights — **snail's** pace (ĝin la germana traduko perdis); dum por la alia senco la kontrastigo fiaskas: «senfinaj bataloj — testuda iro» ne prezentas kontraŭon. La kalemburo funkcias do nur duone, nur por unu el la kalemburaj paroj — samkiel ĉi-supre pri [la Juna Anglujo](#). Ambaŭ kalemburoj impresas min kiel logike difektaj, mallerte konstruitaj; aŭ eble mi ne komprenas la anglan humuron.

La germana traduko estas tre proksimuma aŭ eĉ erara (ekz-e skirmishing → Fechtart → skermado). KGM ne korektas la tradukajn deviojn, ĝi nur iom modernigas la germanan esprimmanieron; tiel, la ekzota Tirailleurgefechte (bataloj de tiraljoroj) iĝas pli simpla Schützengefechte (bataloj de

pafistoj / infanterianoj); sed la ideo de la traduko restas senŝanĝa.

Ankaŭ la rusa tradukistino [R1959] iom deviis disde la originalo, ŝi koherigis la frazon, sed konservis almenaŭ la kontraŭmeton:

«Pri *ili* [Snitchey & Craggs] apenaŭ eblus diri, ke ili *kure atakas* — male, kutime ili avancis *testude*; tamen la rolo de la firmao en la lukto ja tre similis militadon: jen ili pafis al ĉi tiu plendanto, jen ili celis tiun defendanton; jen en la Kanceliera juĝejo ili bombardis ies terposedaĵon, jen ili bataletis kontraŭ neregula areto da ŝuldetantoj...»

Konkludo

Mezbona traduko el malbona traduko. La traduko de Z estas pli fidela rilate al K1847, ol K1847 rilate al la angla originalo; sed tio ne nepre estas merito de Z aŭ de Esperanto — tio grandparte estas ŝuldata

al la fakto, ke traduki el traduko estas pli facile ol traduki el originalo. Ĉar la originalo verkita por la samlingvanoj de la aŭtoro entenas implicaĵojn evidentajn por la fontolingva publiko; la tradukanto devas tiajn implicaĵojn, unue, kompreni; kaj due, komprenigi ilin al sialingvaj legantoj. Ĉe tio la tradukanto ne rajtas profiti el analogiaj specifaĵoj sialandaj (ĉi-okaze, germanecaj), la kultura kaj civiliza fono devas resti fontolingva (ĉi-okaze angleca). Tial tiajn implicaĵojn la tradukanto devas malimplicigi, aŭ preterlasi — en ambaŭ okazoj la plutraduko faciliĝas. Verdire, iuj kalemburaj pecoj rektasence (nekalembure) tradukitaj iĝas strangaj aŭ tedaj deviaĵoj, kies intereso aŭ rilato al la rakonto perdiĝas.

Mi dankas al s-roj B. Pabst kaj B. Moon pro ilia intereso al ĉi tiu eldono kaj pro iliaj

valoraj rimarkoj. Multaj rimarkoj de B. Moon aperas ĉi-sube en formo de pied-notoj; kelkaj el ili senŝanĝe, sed plimulton mi devis mallongigi kaj adapti al tiu formo.

Sergio Pokrovskij

Bibliografiaj referencoj

A1846

Charles Dickens: [The Battle of Life](#) (la angla originalo ĉe *Vikifontaro*).

B1891

Charles Dickens, tr. L. Zamenhof: [La batalo de l' vivo](#). *La Esperantisto*, 1891, Nurnbergo, vol. 2, n-roj 2–7, 8–10 (feb.–jul., sep.–nov.), pp. 12–15, 22, 28–31, 35–38, 45–46, 52–53, 67–70, 77–79, 82–88. — Ankaŭ [en la Projekto Gutenberg](#).

B1910

Charles Dickens, tr. L.L. Zamenhof, red. Ad. Ŝefer. E. A. Lawrence: *La batalo de l' vivo*. London, 1910: Stead's Publishing Office; Paris, 1910: Librejo Hachette kaj Ko. ([Represo ĉe Saarbrücken](#): Iltis, 1982.)

INKO

Charles Dickens, tr. L.L. Zamenhof: *La ba-*

talo de l' vivo. Tyresö: INKO, 2001. ISBN 91-7303-100-3. ([PDF-a bitlibro](#)).

K1847

Boz, (Charles Dickens), [Der Kampf des Lebens: Eine Liebesgeschichte](#). Aus d. Engl. v. Jul. Seybt. Leipzig: Lorck, 1847.

KGM

Charles Dickens, [Gustav Meyrink](#) (Übersetzer): [Der Kampf des Lebens](#). Jazzybee Verlag, 2012. ISBN 9783849609757.

Krause

Erich-Dieter Krause: Wörterbuch Deutsch-Esperanto. VEB Verlag Enzyklopädie: Leipzig, 1983.

R1847

Ч. Диккенсъ, пер. А. Кронебергъ: Битва жизни. «Современникъ», №3, 1847.

R1959

Ч. Диккенс, пер. М.И. Клягина-Кондратьева: Битва жизни. (Диккенс: Соч., т. 12. М. 1959. С. 295–390.)

Editora antaŭparolo de la 1910^a jaro

Ĉi tiu verko estas represo el la Unua Esperanta Monata gazeto «La Esperantisto», kiu estis eldonata (en Nurnbergo) de l' Doktoro L. Zamenhof en la jaro 1891.

La nomita gazeto ne estas nun havebla; nur tre malmulte da personoj ĝin legis, kaj multaj eĉ ne aŭdis pri ĝi.

Estas certe ke «La Batalo de l' Vivo» havos grandan intereson, unue por la Esperantistoj, kiuj deziras legi ĉian verkon el la plumo de la majstro, due por tiuj, kiuj admiras nian mondkonatan verkinton Charles Dickens. Koncerne la lingvon ĉi tiu verko pruvas sen ia dubo ke la lingva fundamento en la jaro 1891 estis sama kiel la

lingva fundamento de l' nuna jaro 1910; la verko skribita antaŭ 20 jaroj faras impreson, kvazaŭ ĝi estus skribita nun; kaj tio estas la plej bona pruvo, ke nia lingvo estas tute konstanta kaj fortika, ke ĝi ne timas kaj neniam timos la influon de la tempo aŭ de iaj ne antaŭviditaj cirkonstancoj.

Tiun rakonton la Doktoro tradukis simple laŭ peto de amiko kaj tiu amiko donis al li la tekston en germana lingvo!

La germana teksto estis bonega traduko sed tamen ĝi ne estis la originala verko; kaj ĉar la Doktoro loĝis en tiu tempo en malgranda urbo, li tute ne povis ricevi la anglan originalan verkon. Oni trovas kelkfoje vorton aŭ esprimon, kiu ŝajne ne troviĝas en nia angla eldono.

Tio estas tute komprenebla, ĉar en la germana traduko unu vorto estas eble ellasita, aŭ male, alia klariga vorto estas al-

donita laŭ la bontrovo de l' tradukinto.

Tamen tio nur malofte okazas kaj tute ne estas sentebla; la bela Dickens'a atmosfero ĉiam restas.

Apartan dankon ni ŝuldas al S^o H.T. Bailey, fervora Esperantisto, kiu permane kopiis la tekston el sia «La Esperantisto», tre valora kaj nun preskaŭ nehavebla libro.

Ad. Ŝefer.

E. A. Lawrence.

Al la legantoj⁷

En la unuaj jaroj de la ekzistado de Esperanto unu sinjoro montris al mi germanan libron (tradukon de verko de Dickens) kaj diris: ĉi tion oni certe ne povus traduki en Esperanton. Por konvinki tiun sinjoron, ke li eraras, mi prenis la libron kaj tradukis ĝin.

Ĉar la verko ne sole ne estas tradukita el la originalo, sed mi eĉ ne komparis ĝin kun la originalo, tial mi dum longa tempo ne deziris reeldoni ĝin. Sed kelkaj amikoj trovis, ke por multaj esperantistoj eble estos interese legi libron aperintan en la unuaj jaroj de Esperanto; tial mi cedis al ilia

---

7) Ĉi tiun noton Zamenhofo aperigis en la komenco de la libra eldono (1910). En la presaĵo mankas la apostrofo de la subskribo «Zamenhof'», bone videbla sur la faksimilo de la manskriba originalo.

deziro kaj donis mian konsenton por reel-
dono de la verko.

L. L. Zamenhof'

Al la Legantoj

En la unuaj jaroj de la ekzistado de Esperanto unu singola montris al mi germanan libron (tradukon de verko de Dickens) kaj diris: ĉi tiu oni certe ne povus traduki en Esperanton. Por konvinki tiun sinjoron, ke li eraras, mi prenis la libron kaj tradukis ĝin.

Ĉar la verko ne sole ne estas tradukita el la originalo, sed mi ĉi ne komparis ĝin kun la originalo, tial mi dum longa tempo ne decidis reeldoni ĝin. Sed kelkaj amikoj trovis, ke por multaj esperantistoj eble estos interese legi libron, aperintan en la unuaj jaroj de Esperanto; tial mi cedis al ilia deziro kaj donis mian konsenton por reeldono de la verko.

L. L. Zamenhof

La batalo de l' vivo

Parto unua

Antaŭ longa, longa tempo — tute egale kiam kaj kie en Anglujo — estis varmega batalo. Oni batalis en longa somera tago, kiam la ondanta herbo estis verda. Multaj kampaj floroj, kreitaj de la mano de la Plejpotenca por esti odora pokalo por la roso, vidis en tiu tago sian multekoloran kalikon plenigita de sango kaj mortis en teruro. Multaj insektoj, kiuj havis sian delikatan koloron de senkulpaj folioj kaj vestoj, en tiu tago nove koloriĝis de mortantaj homoj kaj lasis per sia rapidega forkuro nenaturan postesignon. La multekolora papilio sur la rando de siaj flugiloj portis sangon en la aeron. La rivereto havis ruĝan akvon. El la tero disbatita per la piedoj fariĝis marĉo,

kie en malpuraj malsekaĵoj, kiuj sin kolektis en la enbataĵoj de piedoj de homoj kaj hufoj de ĉevaloj, la ĉie superreganta koloro malagrable brilis en la suno.

La ĉielo nin gardu de vido de sceno, kiun la luno vidis sur tiu ĉi loko, kiam ĝi super la nigraj arbaraj dorsoj de la montetoj sin levis sur la horizonto kaj rigardis sur la ebenaĵon, semitan de suprenturnitaj vizaĝoj, kiuj antaŭ nelonge sur brusto patrina ridetis al la okuloj de patrino aŭ trankvile dormetis. La ĉielo nin gardu de la sekretoj, kiujn la vento plena je odoro de mortintaĵo super la ebenaĵo murmuretis pri la laboroj de tiu ĉi tago kaj pri la morto kaj la suferoj de tiu ĉi nokto. Ofte ankoraŭ la silenta luno briladis super tiu ĉi kampo de l' batalo, ofte la steloj malgaje ĝin observadis, ofte la ventoj de ĉiu flanko de l' mondo preterblovadis super ĝi, antaŭ ol la

postesigtoj de tiu batalo malaperis.

La signoj restis ankoraŭ longan tempon, sed nur en bagateloj, ĉar la naturo, staranta tre alte super la malbonaj pasioj de la homo, baldaŭ ree ricevis sian gajecon kaj ridetadis super la kulpa kampo de l' batalo tiel same, kiel antaŭe, kiam la kampo estis ankoraŭ senkulpa. La alaŭdoj kantadis alte super ĝi, la ombroj de la flugantaj nuboj kuradis ludante super la herbejoj kaj arbaroj, super la tegmentoj kaj turoj de la urbo borderita de arboj, rapidante al la brilanta malproksimaĵo, kie la tero kaj ĉielo kuniĝas kaj la vespera ĉielruĝo estingiĝas. Greno estis semata kaj elkreskadis kaj estis rikoltata; la rivereto, kiu antaŭe estis ruĝe kolorigita, turnadis radon de muelejo; viroj fajfadis post la plugilo; ŝafoj kaj bovoj paŝtiĝadis sur la herbejo; knaboj kriadis sur la kampoj por fortimigi

la birdojn; fumo sin levadis el la kamen-
tuboj; sabataj sonoriloj⁸ gaje sonoradis;
maljunaj homoj vivadis kaj mortadis; la
modestaj kreitaĵoj de la kampo kaj la sim-
plaj floroj de l' arbaro floradis kaj velkadis
en la kutima tempo sur la sanga kampo,
kie multaj miloj da homoj antaŭe falis en
la granda batalo.

Sed en la komenco oni vidadis en la
semitaĵo pli malhelajn lokojn, kiujn la hom-
oj rigardadis kun sento de teruro. Jaro post
jaro ili revenadis; kaj oni sciis, ke sur tiuj ĉi
fruktaj lokoj homoj kaj ĉevaloj kuŝis enter-
igitaj en senorda amaso kaj bonigis la ter-
on. La kampisto, kiu tie plugadis, timadis
la grandajn vermojn, kiuj loĝis tie ĉi en la
tero; kaj la garboj, kiujn oni tie rikoltis, en

---

8) Angle "sabbath bells"; laŭ protestanta esprim-
maniero, temas pri ĝeneraligita ŝabato, *la sankta
semajntago*; do, sabato por la judoj, kaj dimanĉo
por la kristanoj. Ĉi-okaze do, «dimanĉaj sonoriloj».

la daŭro de multaj jaroj estis nomataj la garboj batalaj kaj metataj aparte, kaj neniam garbo batala ĉe la festo de rikolto venadis sur la lastan veturilon. Tra longa tempo kun ĉiu farita sulko estis trovata postesigno de la batalo. Longan tempon oni vidadis difektitajn arbojn sur la kampo kaj duone detruitajn barilojn kaj murojn sur la lokoj, kie estis mortiga mana batalado, kaj lokojn forte batitajn per piedoj, kie nenia herbeto volis kreski. Longan tempon ĉiu knabino timis ornami al si la harojn aŭ la bruston per la plej bela floro de tiu ĉi kampo de l' mortintoj; kaj longan tempon oni kredis, ke la tie kreskantaj beroj lasas post si en la mano, kiu ilin deŝiras, neforigeblan makulon.

Sed la jaroj, kvankam ili pasadis tiel rapide, kiel la nuboj de somero, per sia irado malaperigadis eĉ tiujn ĉi postesignojn

de la malnova batalo kaj elviŝis la legenda-
jn rememorojn de ĝi el la kapo de la hom-
oj, ĝis ili akceptis la formon de fabeloj de
maljunaj virinoj kaj kun ĉiu jaro estis pli
forgesataj. Kie la sovaĝaj floroj kaj beroj
restis tiel longe ne deŝirataj, tie nun staris
ĝardenoj kaj domoj, kaj infanoj ludadis mi-
lilon sur la herbo. La vunditaj arboj jam
longe estis forbruligitaj. La mallume verd-
aj lokoj estis ne pli freŝaj, ol la memoro pri
tiu, kiuj kuŝis enterigitaj sub ili. Ĉiam an-
koraŭ la plugilo alportadis de tempo al
tempo pecojn da rusta fero, sed estis mal-
facile rekoni, por kio ĝi servis, kaj la trov-
antoj meditadis kaj disputadis pri tio ĉi.
Malnova nigra kiraso kaj kasko tiel longe
pendis en la preĝejo, ke tiu sama malforta
duone blinda maljunulo, kiu nun vane
penadis ilin rekoni supre sur la blanka ar-
kaĵo, jam kiel infano kun mirego ilin rigar-

dadis. Se la militistaro mortigita sur la kampo de l' batalo povus por unu momento sin levi en la formo, kiel ĉiu falis, kaj sur la loko, kie li trovis la morton, tiam fenditaj kranioj en centoj enrigardus en la pordojn kaj fenestrojn de la dometoj, aperus ĉirkaŭ la paca kameno, estus amasigitaj en la grenejoj, levus sin inter la infano en la lulilo kaj ĝia flegantino kaj digus la rivereton, volvus sin ĉirkaŭ la rado de l' muelejo, plenigus la ĝardenon kaj la herbejon, kaj la amason da fojno ili alte levus per mortant-oj. Tiel ŝanĝita estis la loko, kie multaj miloj da homoj falis en la granda batalo.

Eble nenie en la ĉirkaŭ cent jaroj⁹ la

---

9) Mistraduko. La angla originalo "about a hundred years ago" (kaj ties traduko germana [K1847]) rilatigas la sekvan scenon (kaj la tutan postan rakonton) al la epoko je cent jaroj pli frua ol la tempo de la rakontanto — do, al la mezo de la 18^a jc. Do, legu: «Antaŭ cento da jaroj la ŝanĝo eble nenie

loko estis pli ŝanĝita, ol en unu malgranda frukta ĝardeno post malnova ŝtona domo kun longa laŭbo¹⁰ antaŭ la pordo. Tie en unu bela mateno de aŭtuno estis aŭdata muziko kaj sincera ridado, kaj du knabinoj gaje dancadis sur la herbo, dum kvin-ses vilaĝaj virinoj staris sur ŝtuparoj kaj deŝiradis pomojn de la arboj, sed de tempo al tempo haltadis en sia laboro kaj rigardadis al la gajulinoj. Ĝi¹¹ estis ĉarma, natura vido: bela tago, trankvila loko; kaj la du

---

estis pli granda ol ...».

10) *an old stone house with a **honeysuckle porch*** [A1846] (malnova ŝtona domo kun perono volvekovrita de lonicero) ial iĝis *einem alten steinernen Hause mit einer **Jelängerjelierlaube** vor der Thür* [K1847]. Ial J. Seybt tradukis *porch* per *Laube*; ĝi certe ne estas *laŭbo* (vidu ĝin fone sur la bildo, p. 216); kaj Z ne rekonis *loniceron* en *Jelängerjelier*.

11) En la moderna lingvo oni preferas uzi la pronomon *tio* por referenci la tutan situacion aŭ frazon (vd p. 46). Ĉi-poste korektite.

knabinoj dancadis kun kora ĝojo tute gaje kaj senĝene.

Se en la mondo neniu volus brili — tio ĉi estas mia opinio, kaj mi pensas, ke vi konsentos kun mi — ni multe pli bone vivus kaj multe pli nin amuzadus reciproke. Estis tre agrable rigardi, kiel la du knabinoj dancadis. Ili havis neniujn rigardantojn ekster la pomŝirantaj virinoj sur la ŝtuparoj. Estis al ili tre agrable plaĉi al la virinoj, sed ili dancadis pro sia propra plezuro (almenaŭ tiel oni devis kredi); kaj estis malfacile deteni sin de admiro, tiel same kiel ili ne povis sin deteni de la dancado. Kaj kiel ili dancadis!

Ne kiel dancistinoj teatraj. Tute ne! Kaj ne kiel la bonegaj lernantinoj de sinjorino Tiu-kaj-tiu. Neniel! Tio ne estis kvadrilo, nek menueto kaj eĉ ne simpla anglezo. Ili dancis nek laŭ la malnova stilo, nek laŭ la nova,

nek laŭ la franca, nek laŭ la angla stilo; pli ĝuste okaze iom en la stilo hispana, kiu, kiel oni diras, estas stilo libera kaj vigla kaj de la frapantaj kastanjetoj ricevas iom la karakteron de rava improvizado. Dum ili dancadis sub la fruktaj arboj kaj flugetadis en la ĝardeno supren kaj malsupren kaj turnadis sin reciproke en rondo, la influo de ilia aera moviĝado ŝajne disvastigadis sin plue en la suna gaja ĉirkaŭaĵo, kiel ĉiam pli grandiĝanta rondo en la akvo. Iliaj flugantaj haroj kaj vestoj, la elasta herbo sub iliaj piedoj, la branĉoj, kiuj sin balancadis en la vento de l' mateno, la brilantaj folioj kaj iliaj tremantaj ombroj sur la suka verda tero, la balzama venteto, kiu blovdadis kaj ĝoje turnadis la malproksimajn ventajn muelilojn — ĉio inter ambaŭ knabinoj kaj sur la malproksima altaĵo pluganta kampisto, kiu estis vidata sur la horizonto,

kvazaŭ li starus en la fino de l' mondo — ŝajne ankaŭ dancadis.

Fine la pli juna de la dancantaj fratinoj sin ĵetis malfacile spirante kaj gaje ridante sur benkon, por ekripozis. La dua sin apogis al arbo apude. La muzikantoj, harpo kaj violono, finis per plena akordo, kvazaŭ fanfaronante per sia vigleco, kvankam la muziko efektive estis tiel rapida kaj tiel pene konkuradis kun la dancado, ke ĝi eĉ unu minuton pli ne povus elteni. La virinoj, kiuj deŝiradis pomojn sur la ŝtuparoj, ekmurmuris aprobante kaj denove komencis fervore laboradi kiel abeloj.

Eble tial ilia fervoro ankoraŭ pligrandiĝis, ĉar neĵuna sinjoro, doktoro Jeddler en propra persono — vi devas scii, ke tie estis la domo kaj ĝardeno de doktoro Jeddler kaj la du knabinoj estis la filinoj de doktoro Jeddler — elvenis, por vidi, kio fariĝas, kaj

kiu al la diablo sur lia propra tero faras muzikon antaŭ la manĝo de l' mateno. Ĉar la doktoro Jeddler estis granda filozofo kaj ne tre muzikema.

«Muziko kaj dancado *hodiaŭ!*» diris la doktoro al si mem kaj mirante haltis. «Mi pensis, ke ili timas la hodiaŭan tagon. Sed tio estas mondo plena je malaĵoj... Sed Grace, sed Marion!» li aldonis pli laŭte, «ĉu la mondo hodiaŭ matene estas pli freneza ol ordinare?»

«Se ĝi tiel estus, estu tiun ĉi fojon iom malsevera», respondis al li la pli juna filino Marion, alirante al li kaj rigardante al li en la vizaĝon, «ĉar hodiaŭ estas ies tago de naskiĝo».

«Ies tago de naskiĝo, mia kateto?» diris la doktoro. «Ĉu vi ne scias, ke ĉiun tagon estas ies tago de naskiĝo? Ĉu vi ne scias, kiom multe da novuloj ĉiun minuton

komencas la strangan kaj ridindan aferon — ha, ha, ha! oni tute ne povas paroli pri ĝi serioze — kiun oni nomas la Vivo?»

«Ne, patro!»

«Kompreneble vi ne; vi estas virino ... preskaŭ», diris la doktoro. «Cetere», li aldonis kaj rigardis en la belan vizaĝon, kiu sin tiris al la lia, «mi pensas, ke ĝi estas *via* tago de naskiĝo».

«Kio! Efektive, mia patro?» ekkriis lia amata filino kaj donis al li la lipojn por kiso.

«Jen havu! kaj ankaŭ mian amon», diris la doktoro kaj kisis ŝin; «kaj tiu ĉi tago ofte, tre ofte revenadu ... kia penso! La penso deziri oftan ripetadon en tia farso», diris la doktoro por si mem, «estas bona! Ha, ha, ha!»

La doktoro Jeddler estis, kiel la leganto jam scias, granda filozofa; kaj la ĉefa tezo

de lia filozofio estis rigardi la tutan mondon kiel grandegan farson, kiel ion tro sencan, por ke prudenta homo povu serioze pensi pri ĝi. Tiu ĉi dogmo estis en sia komenco rezultato de la kampo de l' batalo, sur kiu li loĝis, kiel vi baldaŭ sciigos.

«Kiel propre venis al vi la muziko?» demandis la doktoro. «Kompreneble tio¹² estas ŝtelistoj de kokoj. De kie venis la muzikantoj?»

«Alfred ilin alsendis», respondis lia filino Grace kaj ree alfortikigis¹³ kelkajn simplajn florojn, per kiuj ŝi antaŭe ornamis la harojn de sia fratino kaj kiujn la dancado malfortikigis.

---

12) En la angla originalo ("Well! But how did you get the music?" asked the Doctor. "Poultry-stealers, of course...") la vortoj *the music* signifas «la muzikistoj».

13) *ree alfortikigis, malfortikigis* — ĉi-okaze pli konvenus diri *refiksis, malfiksis*.

«Tiel¹⁴ Alfred alsendis la muzikon?»
rediris la doktoro.

«Jes, li renkontis ilin en la vojo, kiam li matene venis. Tiuj ĉi homoj migras per piedo kaj tiun ĉi nokton ripozis en la urbo; kaj ĉar hodiaŭ estas la tago de naskiĝo de Marion kaj li pensis, ke li faros al ŝi plezuron, li alsendis ilin tien ĉi kun bileto, en kiu estis skribite, ke, se mi ĝin aprobas, ili alportu al ŝi serenadon.»

«Jes, jes» diris la doktoro, «li ĉiam demandas vian opinion».

«Kaj ĉar mia opinio sin montris favora», gaje diris Grace kaj haltis por momento, por admiri la ĉarman kapon, kiun ŝi ornamis; «kaj ĉar Marion estis tre gaja kaj komencis danci, ni fine dancis ambaŭ sub la muziko de Alfred, ĝis ni perdis la spiradon. Kaj la muziko plaĉis al ni tiom pli, ke

---

14) «Do, la muzikistojn alsendis Alfred, ĉu?»

Alfred ĝin sendis¹⁵. Ĉu vere, kara Marion?»

«Ho, mi ne scias, Grace. Kiel vi min turmentas kun{*}¹⁶ Alfred!»

«Mi vin turmentas, kiam mi parolas pri via amanto!» diris ŝia fratino.

«Tion ĉi mi scias, ke estas por mi sufiĉe indiferece, ĉu oni parolas pri li aŭ ne», diris la malgranda koketulo, disŝirante kelkajn florojn, kiujn ŝi havis en la mano kaj disĵetante la foliojn sur la tero. «Preskaŭ jam tediĝis al mi aŭdadi pri li; kaj se vi diras, ke li estas mia amanto...»

«Silentu! Ne parolu tiel malŝate pri fidela koro, kiu tute apartenas al vi, Marion», ekkriis ŝia fratino — «eĉ ne se vi ŝerc-

---

15) «Kaj la muziko plaĉis al ni tiom pli, ke la muzikistojn sendis Alfred.»

16) Germaneca misuzo de *kun* por traduki *mit* en la senco de *per* aŭ *pri*. Ĉi tie kaj poste la steleta referencilo sendas al pli detala komento en la «Antaŭparolo».

as. Estas neniu pli fidela koro en la mondo ol Alfred!»

«Ne, ne!»¹⁷ diris Marion kaj levis siajn brovojn kun komika mieno de pasanta meditado — «eble ne. Sed mi ne scias, ĉu tio ĉi estas granda merito. Mi... mi propre tute ne volus, ke li estu tiel fidela. Mi neniam vigligis¹⁸ lin al tio ĉi. Se li pensas, ke mi... Sed, kara Marion¹⁹, kial ni devas

---

17) Laŭ la okcidenta tradicio ĉi tiu «Ne, ne!» esprimas konsenton. Kp la rusan tradukon: «„Да... да...“ — проговорила Мэрион» (t.e. «„Jes... jes...“ eligis M.»).

18) Stranga misuzo de la verbo *vigligi* (ĉu *Z celis* «instigi»?). Angle kaj germane aperas la simpla *peti* (“I never asked him”; „Ich habe ihn nie darum gebeten“.)

19) Plumeraro de Zamenhofo. Legu: «Sed, kara Grace...». (En B1910 ĉi tiu loko estas miskorektita tiel, ke la frazo «Sed, kara Marion...» aperas kiel repliko de Grace — kontraŭe al la originalo kaj al la germana traduko.)

nun paroli ĝuste pri li?»

Estis io tre agrabla vidi la du ĉarmajn figurojn de la florantaj fratinoj, kiuj, alapogitaj unu al la dua, promenadis sub la arboj kaj paroladis inter si, seriozeco kontraŭ la facila gajeco, sed amo kore respondanta al amo. Kaj estis sufiĉe strange, ke en la okuloj de la pli juna fratino naĝis larmo kaj io profunde kaj kore sentata briletis tra la petolaĵo de ŝiaj vortoj kaj pene kun ĝi batalis.

La diferenco en la aĝo de la du * knabinoj povis esti ne pli ol kvar jaroj. Sed Grace, kiel ofte en tiaj okazoj, kie ne estas patrino zorganta pri ambaŭ (la edzino de la doktoro mortis), en la zorganta amo al sia pli juna fratino ŝajnis pli maljuna²⁰, ol ŝi estis; kaj laŭ la naturo de ĉia partoprenado ŝi ŝajnis — ekster kunsentanta amo — al

---

20) pli aĝa.

ŝia petola humoro pli malproksima, ol oni povus pensi juĝante laŭ ŝiaj jaroj. Alta patrino alvokiĝo, kiu eĉ en tiu ĉi sia refiguraĵo purigas la koron kaj la sanktigit-an animon faras pli proksima al anĝeloj!

La animo de la doktoro, dum li rigardadis kaj aŭskultadis ilin, sin okupadis en la komenco nur je diversaj gajaj pensoj pri la malsaĝeco ion ami kaj sopiri, pri la sensenca revo, per kiu junaj koroj blindigas sin mem, se ili unu momenton pensas, ke estas io serioza en tia sapa veziko, kiel la amo, ĝis ili fine vidas, ke ili estas trompitaĵoj, kio venas preskaŭ ĉiam.

Sed la senpretenda memoferanta esteco²¹ de lia pli maljuna filino, ŝia kvieta

---

21) La stranga vorto *esteco* respondas al *Wesen* de la germana traduko (*Aber das anspruchslose, liebende **Wesen** seiner älteren Tochter...*). La anglan originalon (*But, the home-adorning, self-denying qualities of Grace...*) oni povus traduki pli simple: «Sed la

karaktero, kiu tamen estis ligita kun tiom da konstanteco kaj freŝeco, ĉiam, en kontrasto inter la trankvila kvieta figuro de tiu ĉi kaj la brilanta beleco de lia pli juna filino, revenadis al li al la okuloj; kaj pro ŝi li bedaŭris, ke la vivo estas tiel ridinda afero.

Al la doktoro neniam venis en la kapon demandi, ĉu liaj infanoj iel penas fari el ĝi aferon seriozan. Sed por tio ĉi li estis filozofa.

Estante de naturo homo kun mola kaj varma koro, li per okazo venis²² al tiu ordinara ŝtono de la saĝuloj (multe pli facile trovebla ol tiu, kiun serĉas la alĥemiistoj), kiu ofte fariĝas falilo por bonkoraj homoj kaj havas la malagrablan econ, ke ĝi

---

mastrumemo kaj memoferemo de la pli aĝa filino...».

22) Perdita nuanco kalembura: «li akcidente **stumblis** (*had stumbled, war gestoßen*) kontraŭ tiu ordinara **ŝtono** de la saĝuloj...».

turnas oron en malpuran fandaĵon kaj ĉiun multekostan objekton en ion tute senutilan.

«Britain!» ekkriis la doktoro. «Britain! Kie vi estas?»

Malgranda homo kun eksterordinare malafabla kaj malkontenta vizaĝo elvenis el la domo kaj respondis tiun ĉi vokon iom senĝene per la vortoj: «Nu, kio do estas?»

«Kie estas la tablo matenmanĝa?» demandis la doktoro.

«En la domo», respondis Britain.

«Ĉu vi kovros ĝin tie ĉi sub malkovrita ĉielo, kiel mi ordonis al vi hieraŭ vespere?» diris la doktoro. «Ĉu vi ne scias, ke venos gastoj? Ke, antaŭ ol venos la vojaĝa kaleŝo, tie ĉi ankoraŭ negocoj devas esti finitaj? Ke hodiaŭ estas precipe solena tago?»

«Ĉu mi povis ion fari, sinjoro doktoro,

antaŭ ol la virinoj deŝiris la pomojn, he?» diris Britain kaj levadis iom post iom sian voĉon, tiel ke li fine forme kriis.

«Nu, ĉu ili nun jam finis?» diris la doktoro kaj rigardis la horloĝon. «Antaŭen! faru rapide! kie estas Clemency?»

«Jen mi estas, sinjoro», eksonis la voĉo, venante de unu el la ŝtuparoj, sur kiu paro da mallertaj piedoj rapide deiradis malsupren. «Ni estas pretaj. Forportu, knabinoj! En duono da minuto ĉio estos en ordo, sinjoro!»

Kun tiuj ĉi vortoj ŝi komencis vigle labori kaj montris sin ĉe tio ĉi en tia stranga formo, ke ŝi meritas esti priskribita per kelkaj vortoj.

Ŝi havis la aĝon de ĉirkaŭ tridek jaroj kaj havis sufiĉe dikvangan kaj afablan vizaĝon, kvankam ĝi penis havi esprimon de seriozeco, kiu donis al ĝi aspekton tre

ridindan. Sed la impresoj de tio ĉi ankoraŭ tute malaperadis antaŭ la impresoj de ŝia eksterordinare mallerta esteco.²³ Se ni diros, ke ŝi havis du maldekstrajn piedojn kaj du brakojn, kiuj propre apartenis al iu alia, kaj ke tiuj ĉi kvar membroj ŝajnis elartikigitaj kaj tute ne realmetitaj al sia ĝusta loko, tiam ni prezentos nur la veran staton en ĝia plej facila lumo²⁴. Kaj se ni diros, ke je

---

23) Ankaŭ ĉi tie la traduko tra la germana estas devia. La senco estas jena:

«Ŝi aĝis proksimume 30 jarojn, ŝia vizaĝo estis sufiĉe dikvanga kaj gaja, kvankam iel komike rigida. Tamen la eksterordinara mallerteco de ŝiaj irmaniero kaj movoj eklipsus ĉian ajn vizaĝon en la mondo.»

(She was about thirty years old, and had a sufficiently plump and cheerful face, though it was twisted up into an odd expression of tightness that made it comical. But, the extraordinary homeliness of her gait and manner, would have superseded any face in the world.)

24) ... en la plej milda lumo.

tiu ĉi stato ŝi estis tute kontenta, prenis siajn brakojn kaj piedojn tiel, kiel ili estis, kaj metadis nenian bridon al iliaj kapricoj, tiam ni donos nur malgrandan ideon pri ŝia trankvilanimeco. Ŝia kostumo konsistis el paro da grandegaj kapricaj ŝuoj, kiuj ĉiam direktadis sin alie ol ŝiaj piedoj, el bluaj ŝtrumpoj kaj el multekolora katuna vesto de la plej malbela modelo²⁵, kiun oni nur povus trovi por mono, kaj el blanka antaŭtuko. Ŝi portis ĉiam mallongajn manikojn kaj havis ĉiam gratvunditajn kubutojn kaj tiel vigle zorgis pri ili, ke ŝi ĉiam penadis en ĉia situacio, eĉ kie estis absolute neeble, ilin turnadi kaj ĉirkaŭrigardadi. Ordinare malgranda ĉapeto sidis ie sur ŝia kapo, kvankam oni ĝin nur malofte povis vidi sur tiu loko, kiun tiu ĉi vestaĵo pleje okupas ĉe aliaj homoj; sed de

---

25) Temas pri la presornamo (*pattern, das Muster*).

la kapo ĝis la piedoj ŝi estis modele pura kaj prezentis ian specon de mallerta puremeco²⁶.

Tiaj estis la eksteraj kaj vestoj de Clemency Newcome, kiun oni suspektadis, ke ŝi senkulpe falsigis²⁷ sian propran nomon Klementino (sed neniu sciis tion certe, ĉar ŝia surda maljuna patrino, vera mirindaĵo pro la alta aĝo, kiun ŝi atingis, kaj kiun Clemency subtenadis preskaŭ de sia plej frua infaneco, estis mortinta, kaj aliajn parencojn ŝi ne havis). Ŝi estis nun okupita je la kovrado de la tablo, kaj de tempo al tempo ŝi haltadis, metante la ruĝajn brakojn unu sur la duan, frotante la gratvundi-

---

26) Angle *a kind of dislocated tidiness*, germane *eine Art linkischer Gefälligkeit*. — En la originalo sekvas ankoraŭ unu priskriba frazo (362 signojn longa), kiu mankas en la germana (kaj sekve ankaŭ en la zamenhofa) traduko.

27) ... senintence misformis.

tan kubuton per la mano de la dua brako kaj tre trankvile rigardante la tablon²⁸, ĝis ŝi subite ekmemoris ion, kio ankoraŭ mankis, kaj tiam ŝi forkuris por ĝin alporti.

«Jen venas la du advokatoj, sinjoro!» diris Clemency en tono ne tre favora.

«Aha!» ekkriis la doktoro kaj iris al ili renkonte. «Bonan matenon, bonan matenon! Kara Grace! Marion! Jen estas sinjoro Snitchey kaj sinjoro Craggs. Kie estas Alfred?»

«Li kredeble baldaŭ venos, patro», diris Grace. «Li havis tiun ĉi matenon kun la preparado al la forveturo tiom da laboro,

---

28) Laŭ la germana mistraduko: „den wundgestoßenen Ellbogen mit der Hand des andern Armes reibend und **sie** (?) sehr gelassen ansehend“ Z skribis «...rigardante la ~~ambaŭ brakojn~~»; en la originalo tamen aperas *it*, nemiskompreneble indikanta «tablon» (kaj tiel estas korektite en B1910).

ke li jam tuj post la leviĝo de l' suno²⁹ sin levis kaj eliris. Bonan tagon, ~~miaj~~ sinjoroj!»³⁰

«Bonan matenon, ~~miaj~~ sinjorinoj», diris sinjoro Snitchey, «por „Mi kaj Craggs“³¹» — tiu ĉi salutis — «bonan matenon, fraŭlino», li diris al Marion — «mi kisas al vi la manon» — kaj tion ĉi li efektive faris. «Kaj mi

---

29) Mistraduko: laŭ la angla originalo li leviĝis «antaŭ tagiĝo» (he was up and out by daybreak), kio iom misiĝis germane al «*je* tagiĝo» (schon mit Tagesanbruch aufgestanden). Kiel Z povis tiel konfuzi tagiĝon kaj sunleviĝon? — *B. Moon*

30) La poseda adjektivo «miaj» ĉi tie kaj en la sekva alineo paŭsas la germanan tradukon. Forigita en B1910.

31) Ĉi tie (kaj plurfoje poste) en la angla originalo aperas "Self and Craggs", kio evidente aludas la oficialan nomon de la firmao "Snitchey & Craggs". K1847 tiun nuancon perdis, kaj sekve Z plutradukis per la simpla «por mi kaj Craggs».

deziras» — vere vidi ĝin³² sur li oni ne povis, ĉar je l' unua rigardo oni ne povis supozi en li tre multajn bonajn dezirojn por aliaj homoj — «ke tiu ĉi feliĉa tago cent fojojn revenu».

«Ha, ha, ha!» ridis meditante la doktoro, tenante la manojn en la poŝoj: «La granda farso en cent aktoj!»

«Vi ja certe ne povas deziri, doktoro Jeddler», diris sinjoro Snitchey kaj metis malgrandan bluan aktopaperujon al la tablo³³, «ke la granda farso por tiu ĉi aktorino estu mallongigita?»

---

32) «vidi tion...». En la moderna Esperanto ni uzas ne «ĝi(n)», sed «tio(n)» por referenci tutan frazon aŭ situacion (ĉi-okaze «mi deziras»).

33) S-ro Snitchey apogis la paperujon kontraŭ kruro de la tablo (*said Mr. Snitchey, standing a small professional blue bag against one leg of the table*). Tial «la malbenita paperujo» baldaŭ trafos inter la piedojn de Clemency.

«Ho ne», respondis la doktoro. «Dio nin gardu de tio ĉi! Ŝi vivu kaj ridadu pri tio ĉi kiel longe ŝi povas ridi³⁴, kaj poste ŝi diru kun tiu franco³⁵: „La komedio estas finita, faligu la kurtenon.“»

«La franco», diris sinjoro Snitchey kaj rigardis en la bluan paperujon, «estis ne prava, doktoro Jeddler; kaj via filozofio estas ankaŭ tute malprava, vi povas al mi kredi, kaj mi tion ĉi jam ofte diradis. Vi diras, ke ekzistas nenia seriozaĵo en la vivo! Kiel vi nomas proceson?»

«Ŝerco», respondis la doktoro.

«Ĉu vi havis iam proceson?» demandis sinjoro Snitchey levante la rigardon de la

---

34) Paŭsaĵo de germana *so lange sie lachen kann*. En matura Esperanto devus esti «tiel longe kiel» — kio paralelas al angla *as ... as*. —*B. Moon*

35) Rablezo, al kiu oni ofte atribuas tiun diron, probable neniam ĝin diris, kaj precipe ne sur sia mortolito.

blua paperujo.

«Neniam», respondis la doktoro.

«Se vi iam venos al proceso», diris sinjoro Snitchey, «vi eble lernos alie pensi»³⁶.

Craggs, kiu ŝajne estis reprezentata de Snitchey kaj sian apartan ekzistadon kaj sian «mi» nur malmulte aŭ tute ne konsciadis, esprimis nun propran rimarkon. Ĝi rilatis je la sola penso, kiun li posedis ne en egala duono kun Snitchey; tamen kelkaj aliaj prudentaj kaj spertaj homoj ĝin dividadis kun li.

«La procesoj estas farataj tro facilaj al la homoj», diris Craggs.

---

36) Tia germaneca uzo de la verbo *lernen* (laŭ „*so lernen Sie wohl anders darüber denken*“) estas evitinda. Pli klara traduko: «Se vi iam havos proceson, tiam vi probable ŝanĝos vian opinion.» (Tio, cetere, pli proksimumas la anglan originalon: “*perhaps you’ll alter that opinion*”).

«La procesoj?» demandis la doktoro.

«Jes», diris sinjoro Craggs, «kiel ankaŭ ĉio alia. Ĉio en la mondo hodiaŭ ekzistas nur por esti farata tro facila. Tio ĉi estas la malfortaĵo de nia tempo. Se la mondo estas farso (mi ne estas preta tion ĉi nei), ĝi devus esti farso tre malfacila. La vivo devus esti kiel eble plej streĉa batalo, sinjoro. Tio ĉi estas ĝia celo. Sed nun ĝi estas farata tro facila. Ni oleas la hokojn³⁷ de la pordoj de l' vivo. Ili devus esti rustaj. Baldaŭ ili kutimos sin malfermadi tute malbrue. Kaj tamen ili devus krakadi en la hokoj,³⁸ sinjoro».

Sinjoro Craggs ŝajne mem krakis sur siaj hokoj, kiam li prezentis sian opinion, kies impreson li per sia eksteraĵo multe plifortigis, ĉar li estis malvarma, seka, severa

---

37) T.e. *ĉarnirojn*.

38) Pli kompreneble: «ili devus grinci sur siaj ĉarniroj» – kaj en posta linio efektive staras «sur». — *B. Moon*.

homo, en grizaĵo kaj blankaĵo kiel siliko, kaj havis malgrandajn fajrerantajn okulojn, kiel se oni elbatadus el ili fajron. Ĉiuj tri regnoj de l' naturo³⁹ havis, efektive, reprezentanton en tiuj ĉi tri viroj; ĉar Snitchey estis simila je pigo aŭ korvo (nur li ne estis tiel glata kaj brilanta), kaj la doktoro havis striitan vizaĝon, kiel citrona pomo⁴⁰, kaj sur tiu ĉi en kelkaj lokoj kavetojn, kie kvazaŭ la birdoj estis bekintaj, kaj poste malgrandan harligeton, kiu prezentis la tenilon⁴¹.

Kiam en la pordo de l' ĝardeno aperis la

---

39) Temas pri la «regnoj» minerala, animala kaj vegetala, laŭ la naturscienca klasifiko de Karolo Lineo.

40) Angle *winter pippin*, germane *ein Zitronenapfel* — kultivovario de pomoj, malfrue maturiĝantaj kaj taŭgaj por vintra konservado.

41) Angle *stalk*, germane *der Stiel* — do, temas pri *tigo* (de la metafora pomo).

sana figuro de bela junulo en kostumo de vojaĝo kaj akompanata de homo, kiu portis lian pakaĵon, per rapidaj paŝoj kaj kun vizaĝo plena je gajeco kaj espero tute konvene al la bela mateno, la tri viroj iris al li renkonte, kiel la fratoj de la tri Parkoj⁴², aŭ kiel la tre efekte maskitaj Gracioj, aŭ kiel la grizaj profetoj sur la dezertaĵo⁴³, kaj ĉiuj tri lin salutis.

«Ankoraŭ multajn feliĉajn tagojn, Alf», diris la doktoro.

«Tiu ĉi feliĉa tago revenadu cent fojojn,

---

42) Por eviti konfuzon kun la fundamenta *parko* PIV uzas la vorton **Parco**: «☼ 1. Nomo de ĉiu el la tri diinoj, kiuj ŝpinas, bobenas kaj tranĉas la fadenon de la homa vivo».

43) La angla “*like the three weird prophets on the heath*”, t.e. «kiel la tri sorĉaj profet[in]oj de la erik-ejo» (probable, aludo al la sorĉistinoj el la Ŝekspira «Makbeto») germane iĝis „*wie die grauen Propheten in der Einöde*“.

sinjoro Heathfield», diris sinjoro Snitchey kun profunda saluto.

«Ĝi multajn fojojn revenadu!» ripetis Craggs per profunda saluto.

«Kia pafaro!» ekkriis Alfred kaj haltis. «Kaj... unu — du — tri... sole sciigistoj de nenio bona sur la granda maro de l' vivo. Mi ĝojas, ke vi ne estas la unuaj, kiujn mi vidas hodiaŭ matene: mi prenis tion por malbona antaŭsigno. Sed Grace estis la unua — mia kara, bona Grace — tial mi eltenos kontraŭ vi ĉiuj!»

«Permesu, sinjoro, mi estis la unua», diris Clemency Newcome. «Vi scias, ŝi promenadis tie ĉi en la ĝardeno de la komenco de l' mateno. Mi estis interne en la domo.»

«Estas vere! Clemency estis la unua», diris Alfred. «Tiel mi kontraŭmetos al vi Clemency'on.»

«Ha, ha, ha! — por mi kaj Craggs», diris Snitchey. «Kia kontraŭmeto!»

«Ĝi eble ne estas tiel malbona, kiel ĝi aspektas», diris Alfred kaj skuis al la doktoro kore la manon, poste ankaŭ al Snitchey kaj Craggs, kaj rigardis ĉirkaŭen. «Kie estas la ... mia Dio!»

Kun rapida movo, kiu por momento metis Jonathan'on Snitchey kaj Thomas'on Craggs en pli proksiman kuntuŝiĝon, ol kiel ili decidis en sia negoca kontrakto, li ĵetis sin tien, kie staris la du fratinoj, kaj ... Sed mi ja ne bezonas rakonti, kiel li salutis antaŭe Marion'on kaj poste Grace'on, kaj mi faras nur la rimarkon, ke sinjoro Craggs eble trovis, ke li faras tion al si tro facila.

Eble por deturni la atenton, doktoro Jeddler rapidis aliri al la tablo de matenmanĝo, kaj ĉiuj sidiĝis al la manĝado. Grace prenis la rolon de prezidanto, sed ŝi

sciis sin tiel loki, ke ŝi apartigis sian fratinton kaj Alfred'on de la resto de la societo. Snitchey kaj Craggs sidis unu kontraŭ la alia, havante inter si la bluan paperujon pro sendanĝereco; sed la doktoro havis sian ordinaran lokon kontraŭ Grace. Clemency saltadis ĉirkaŭ la tablo kiel disportantino, kaj la melankolia Britain plenumadis apud malgranda flanka tablo la oficon de distranĉisto.

«Viandon?» diris Britain, proksimiĝante al sinjoro Snitchey kun distranĉilo kaj forko en la mano kaj ĵetante al li la demandon kiel ŝtonon sur la kapon.

«Jes», respondis la advokato.

«Ĉu vi volas viandon?» diris Britain al Craggs.

«Malgrasan kaj brunan⁴⁴», respondis tiu

---

44) **bruna**: t.e. «bone trarostita» (germane *braun*, originale *well done*).

ĉi. Kontentiginte la dezirojn de tiuj ĉi ambaŭ kaj modere provizinte la doktoron (li ŝajne sciis, ke la ceteraj ne deziras manĝon), li restis apud la du advokatoj tiel proksime, kiel nur la konveno permesis, kaj observadis ilin per senmovaj okuloj. Nur unu fojon lia malafabla vizaĝo iom glatiĝis, tio ĉi estis kiam sinjoro Craggs, kies dentoj estis ne el la plej bonaj, faris malbonan gluton kaj estis atakita de konvulsia tusado; kun granda viveco Britain tiam ekkriis: «Mi pensis, ke li sufokiĝos!»

«Nun, Alfred», diris la doktoro, «kelkajn vortojn pri aferoj negocaj, dum ni estas ankoraŭ ĉe la matenmanĝo».

«Dum ni estas ankoraŭ ĉe la matenmanĝo», diris Snitchey kaj Craggs, kiuj ŝajne tute ne pensis ankoraŭ pri ĉesado.

Kvankam Alfred ne matenmanĝis kaj videble havis multe por fari, li tamen

respekte respondis:

«Kiel vi ordonos, sinjoro!»

«Se povus esti io serioza», komencis la doktoro, «en tiu ĉi...»

«...farso, sinjoro», plenigis Alfred.

«...en tiu ĉi farso», daŭrigis la doktoro, «ĝi estus tiu ĉi kuntrafiĝo de la tago de l' adiaŭdiro kun duobla tago de naskiĝo, al kiu por ni kvar estas ligitaj multaj agrablaj rememoroj kaj kiu ĉiam revokados al ni en la memoron nian longan kaj amikan kunvivadon. Sed tio ne apartenas tien ĉi.»

«Ho jes⁴⁵, doktoro Jeddler», diris la junulo. «Ĝi bone apartenas tien ĉi, tion diras al mi mia koro tiun ĉi matenon, kaj ankaŭ la via tion al vi dirus, se vi volus ĝin aŭskulti. Mi forlasas hodiaŭ vian domon; mi

---

45) Laŭ la angla dirmaniero, ĉi tiu «jes» esprimas malkonsenton. Kp la tradukon rusan: «Ах, нет, нет, доктор Джедлер!» (La germana traduko ĉi tie paŭsas la anglan: „O ja, Doctor Jeddler“.)

ĉesas hodiaŭ esti via zorgato; ni disiĝas kiel duonaj parencoj, kiuj disligas unu ligilon, dum aliaj jam ridetas al ni en la estonteco», — li rigardis ĉe tiuj ĉi vortoj Marion'on, kiu sidis apud li — «ligiloj tiel riĉaj je espero, ke vortoj ne povas tion ĉi esprimi. Vi vidas», li aldonis gaje, «vi vidas, doktoro, estas ankoraŭ greno da seriozaĵo en tiu ĉi granda malsaĝa amaso da polvo. Hodiaŭ almenaŭ ni konfesu, ke ekzistas ankoraŭ greneto da seriozaĵo».

«Hodiaŭ!» ekkriis la doktoro. «Aŭskultu, aŭskultu! ha, ha, ha! Hodiaŭ pli ol en ĉiuj tagoj en la malsaĝa jaro. Hodiaŭ, kiam tie ĉi havis lokon⁴⁶ la granda batalo? Sur tiu ĉi loko, kie ni nun sidas, kie mi hodiaŭ matene vidis danci miajn knabinojn, kie la fruktoj por nia matenmanĝo ĵus estas deŝiritaj de tiuj ĉi arboj, kiuj havas siajn

---

46) ~~havis lokon~~ = okazis.

radikojn ne en tero, sed en homoj, tie ĉi tiom multaj trovis la morton, ke ankoraŭ en mia juneco, post multaj generacioj, tie ĉi estis elfosita tuta mortintaro da ostaĵoj kaj da pecoj de fenditaj kranioj. Kaj tamen eĉ cent homoj en tiu batalo ne sciis, por kio kaj kial ili batalas; eĉ cent el tiuj, kiuj triumfis la venkon, ne sciis, kial ili tion ĉi faris! Eĉ kvindek homoj ne fariĝis pli feliĉaj per la gajno kaj perdo. Eĉ ses homoj ne havas hodiaŭ konsentan opinion pri la kaŭzo kaj rezultato: per unu vorto, neniu, ekster la plorantaj pro la mortigitaj, sciis iam ion difinitan pri tio ĉi. Seriozaĵo!» diris la doktoro ridante. «Tia mondo!»

«Sed al mi ĉio tio ĉi ŝajnas tre serioza», diris Alfred.

«Serioza!» ekkriis la doktoro. «Se vi tiajn aferojn akceptas kiel seriozajn, vi devas freneziĝi, aŭ iri sur altan monton kaj fariĝi

ermito.»

«Kaj al tio ĉi estas jam tiel longe de tiu tempo»⁴⁷, diris Alfred.

«Longe!» rediris la doktoro. «Ĉu vi scias, kion la mondo faradis de tiu tempo ĝis hodiaŭ? Mi tion ne scias!»

«Ĝi iom procesadis», rimarkis sinjoro Snitchey kaj miksis sian teon.

«Kvankam oni ĝin faradis al la homoj ĉiam tro facila», diris lia kompaniano.

«Kaj vi permesos al mi diri, doktoro», daŭrigis sinjoro Snitchey, «kvankam mi jam mil fojojn esprimis mian opinion, ke en la mondo, se ĝi procesas, kaj entute en la sistemo de ĝia juĝofarado mi vidas ion efektive seriozan, ion realan, ion, kio havas sian intencon kaj sian celon...»

---

47) Konfuza, nenecese malsimpla vortumo (angle: Besides—so long ago; germane: Und dann ist's so lange her). La germanan frazon mi tradukus per «Kaj tio okazis antaŭ tiel longa tempo» — *B. Moon*

Clemency Newcome puŝiĝis nun je la tablo [tiel], ke ĉiuj teleroj kaj tasoĵ ekkrakis.

«Nu, kio estas?» ekkriis la doktoro.

«La malbenita paperujo», diris Clemency, «kiu ĉiam venas inter la piedojn!»

«Kio havas sian intencon kaj sian celon, mi diris», komencis denove Snitchey, «kio postulas de ni estimon. La vivo estas farso, vi diras, doktoro Jeddler? la vivo kun la juĝofarado?»

La doktoro ridis kaj rigardis Alfred'on.

«Ni supozu, ke la milito estas malsaĝaĵo», diris Snitchey. «En tio ĉi ni konsentas. Ekzemple tie ĉi ni vidas ĉarmegan lokon» — li montris per la forko en la ĉirkaŭaĵon — «kiu antaŭ longa tempo estis kovrita de amasoj da soldatoj — ĉiu aparte kulpa je rompo de la paco de l' lando⁴⁸ — kaj dezer-

---

48) Tiel Z tradukis la germanan Landfriedensbruch, konforman al la epika enkonduko. Sed ĉe

tigita per fajro kaj glavo. Ha, ha, ha! La sola penso, ke homo memvole elmetas sin al morto per fajro kaj glavo! Tio ĉi estas malsaĝa, tute ridinda! oni devas levi la ŝultrojn⁴⁹ pro la homoj, kiam oni pensas pri tio ĉi! Sed ni prenu tiun ĉi ĉarman lokon kiel ĝi estas nun. Ni prezentu al ni la legajn rilatojn, kiuj naskiĝas de la tera propraĵo; la heredigadon kaj donacadon de la tera propraĵo, la prodonadon kaj reelaĉetadon de la propraĵo; farmadon liberan, farmadon heredan, farmadon tempan; ni prezentu al ni», diris sinjoro Snitchey kun tia en-

---

Dikensoj s-ro Snitchey juriste banaligas la aferon, prezentante ĝin kiel aron da deliktoj: "overrun by soldiers—trespassers every man of 'em" (ĉiu aparte kulpa je senrajta penetro en terposedaĵon).

49) En la nuna lingvo oni tion esprimus u-mode: «oni levu la ŝultrojn...». Traduko pli proksima al la originalo: «oni ridas pri sia proksimulo, kiam...» (you laugh at your fellow-creatures, you know, when you think of it!).

tuziasmo, ke li ŝmacis per la lipoj, «ni prezentu al ni la komplikitajn leĝojn, kiuj rilatas je la rajto de posedado kaj la pruvado de tiu ĉi rajto, kun ĉiuj reciproke kontraŭparolaj precedencoj kaj aktoj parlamentaj apartenantaj al tio ĉi; la nekalkuleblan multon da komplikitaj kaj senfinaj kancelariaj juĝaj procesoj, al kiuj tiu ĉi bela loko donas la kaŭzon; — kaj konfesu, doktoro Jeddler, ke tio ĉi estas unu oazo en la mondo! Mi esperas», diris sinjoro Snitchey kun rigardo sur sian kompanianon, «ke mi parolas en la nomo de la firmo, sinjoro Craggs?»

Ĉar sinjoro Craggs jesis, sinjoro Snitchey, kies apetiton la parolado akrigis, rimarkis, ke li estas preta akcepti ankoraŭ unu pecon da viando kaj tason da teo.

«Mi ne volas defendi la vivon entute», li aldonis kaj frotis al si, interne ridante, la

manojn; «ĝi estas plena je malsaĝaĵoj, plena je ankoraŭ pli malbonaj aferoj. Certigoj de fideleco, de konfido, de neprofitemeco kaj similaj. Ba, ba! ni vidas, kian valoron ili havas. Sed vi ne devas ridi je la vivo; vi bezonas ludi partion, tre malfacilan partion! Ĉiuj homoj ludas kontraŭ vi, kaj vi ludas kontraŭ ĉiuj homoj. Ho, tio estas tre interesa afero. Ĝi estas tre rafinitaj iroj sur la ŝaka tabulo. Ridi vi devas, doktoro Jeddler, nur tiam, se vi gajnas; kaj ankaŭ tiam ne tro multe. Ha, ha, ha! ne tro multe», ripetis Snitchey, balancante la kapon kaj fermetante unu okulon, kvazaŭ li volus aldoni: «sed tion ĉi vi povas fari!»

«Nu, Alfred», ekkriis la doktoro, «kion vi diros al tio ĉi?»

«Mi diros nur», respondis Alfred, «ke la plej granda komplezo, kiun vi povus fari al mi kaj, mi pensas, ankaŭ al vi mem, estus,

se vi iam provus meti en forgeson tiun ĉi kampon de l' batalo kaj aliajn similajn por la pli granda kampo de l' batalo de l' Vivo, sur kiun la suno lumas ĉiun tagon.»

«Nu, mi timas, ke tio ĉi ne farus lin pli kvieta, sinjoro Alfred», diris Snitchey. «La batalantoj en tiu ĉi batalo de l' Vivo estas tre varmegaj kaj malamegaj unu kontraŭ la alia. Tre malagrablaj estas la hakado kaj pikado kaj la sekreta mortigado de post la dorso kaj la dispremado kaj sufokado; per unu vorto ĝi estas efektive malbona historio.»

«Mi pensas, sinjoro Snitchey», diris Alfred, «ke en tiu ĉi batalo estas renkontataj mallaŭtaj venkoj kaj bataloj, granda memoferemeco kaj noblaj faroj plenaj je heroeco — eĉ en ĝiaj ŝajnaj bagateloj kaj kontraŭparoloj — faroj, kiuj tute ne estas malpli malfacile plenumebaj tial, ke ili est-

as enskribitaj en nenia tera kroniko, ke nenia tera publiko ilin vidas; faroj, kiuj ĉiutage havas lokon en kaŝitaj anguloj, en malriĉaj dometoj kaj en viraj kaj virinaj koroj, — faroj, el kiuj unu sola povus la plej severan mallaŭdanton pacigi kun tiu ĉi mondo kaj instrui lin konfidi al ĝi kaj esperi, se eĉ duono de ĝiaj loĝantoj sin trovus en milito kaj kvarono en procesado; kaj tio ĉi jam multe signifas.»

Ambaŭ fratinoj aŭskultis kun streĉita atento.

«Bone, bone!» diris la doktoro, «mi estas tro maljuna por esti ankoraŭ konvertita, eĉ de mia amiko Snitchey tie ĉi, aŭ de mia bona fratino Martha Jeddler, kiu ankaŭ havis siajn spertojn, kiel ŝi diras, kaj de tiu tempo fariĝis bonfarema kaj malsevera kontraŭ ĉiuj specoj de homoj, kaj kiu tiel forte sin tenas je sia opinio (nur kiel virino

ŝi estas malpli prudenta kaj pli obstina), ke ni ne povas vivi en konsento kaj malofte nin vidas. Mi estas naskita sur tiu ĉi kampo de l' batalo. Sesdek jaroj pasis super mia kapo, kaj mi ĉiam vidadis, ke la tuta kristanaro, kun la Dio⁵⁰ scias kiom da amantaj patrinoj kaj sufiĉe bonaj filinoj, kiel la miaj, tute perdadis la saĝon, kiam estis parolo pri kampo de batalo. Tiujn ĉi samajn reciprokajn kontraŭparolojn ni trovas ĉie. Oni devas aŭ ridi aŭ plori je tiuj ĉi ridindaj senkonsekvencoj; kaj mi plivolas ridi je tio ĉi».

Britain, kiu ĉiun apartan parolanton aŭskultis kun plej granda atento, ŝajnis subite veni al tiu ĉi sama opinio, se plej profunda ĉerka tono, kiun li eldonis, povis

---

50) Kontraŭ la ĝenerala regulo sed laŭ la tradicio de la okcidentaj lingvoj la vorto *Dio* en Esperanto kutime ne estas artikolata. Tamen kelkfoje Z malatentis ĉi tiun escepton.

esti prenata por rido. Sed lia vizaĝo restis ĉe tio ĉi tiel senmova, ke, kvankam kelkaj el la gastoj matenmanĝaj sin turnis, ektimigite de la malagrabra tono, tamen neniu supozis la farinton. Neniu, esceptinte la kuneservantan Clemency Newcome, kiu per unu el siaj plej amataj membroj, la kubuto, donis al li puŝon kaj kun riproĉa murmureto demandis, je kio li ridas.

«Ne je vi!» diris Britain.

«Je kiu do?»

«Je la homaro», diris Britain. «Jen estas la amuzaĵo.»

«En la vero, inter la sinjoro kaj tiuj ĉi advokatoj li fariĝas kun ĉiu tago pli malsaĝa!» ekkriis Clemency kaj donis al li puŝon per la dua kubuto. «Ĉu vi scias, kie vi estas? Ĉu vi volas esti forpelita?»

«Mi nenion scias», diris Britain kun senesprima rigardo kaj senmova vizaĝo. «Mi

zorgas je nenio, mi kredas nenion, mi postulas nenion.»

Se tiu ĉi malgaja sinpriskribo, farita en atako de melankolio estis eĉ iom trograndigita, tamen Benjamenino Britain — nomata iafoje *Malgrand-Britain* por diferenco de *Grand-Britujo* (Great Britain)⁵¹, kiel oni diras⁵² *Juna Anglujo* por per diferenco pli klare esprimi la *Maljunan Anglujon*{*} — prezentis sian efektivan staton de l' animo pli bone, ol oni povus pensi. Ĉar⁵³ aŭskult-

---

51) Netradukebla kalemburo: la familinomo *Britain* (nemalofta en Britujo) anglalingve signifas ankaŭ *Britujo*.

52) Grave fuŝis tie ĉi K1847: temas ne pri tio, kion oni efektive diras, sed pri tio, kion oni povus diri (as we might say). Do, *Young England* estas nur hipoteza diraĵo. — *B. Moon*

53) Ĉi tie la germana traduko preterlasas tro anglecan komparon: «Ĉar por la doktoro li estis proksimume tio, kio Miles estis por la monaĥo Bacon, kaj aŭskultante ĉiun tagon...» (*For, serving as a*

ante ĉiun tagon la sennombrajn parolojn, kiujn la doktoro turnadis al diversaj homoj kaj kiuj ĉiuj devis pruvi, ke eĉ lia ekzistado en la plej bona okazo estas nur eraro kaj sensencaĵo, la malfeliĉa Britain iom post iom venis en tian senfundaĵon de konfuzitaj kaj kontraŭparolaj ideoj, kiuj premis lin de ekstere kaj interne, ke la Vero sur la fundo de sia puto en komparo kun Britain en la profundo de lia spirita mallumiĝo ŝajnis stari sur ebena tero⁵⁴. La sola, kion li klare vidis, estis tio, ke la nova elemento,

---

sort of man Miles to the Doctor's Friar Bacon, and listening day after day...).

54) La malklare vortumita metaforo fine de ĉi tiu frazo signifas: «...la malfeliĉa Britain iom post iom *sinkis* en tian *abismon* da konfuzaj kaj kontraŭdiraj ideoj, ke la Vero, onidire kuŝanta sur *la fundo* de sia puto, ŝajnis *flosi sur la supraĵo* kompare kun Britain, *profundiĝinta* en siajn perpleksaĵojn». — Kp la aforismon de Demokrito: «la vero troviĝas en abismo (en senfunda puto)».

kiun Snitchey kaj Craggs ordinare enportadis en tiujn ĉi interparolojn, faradis ilin nur pli nekompreneblaj, kaj por la doktoro ĝi ŝajnis ĉiam esti ia gajno kaj jesigo. Tial li rigardis la du advokatojn kiel kunkaŭzantoj de lia stato de l' animo kaj forte ilin malestimis.

«Sed kun⁵⁵ tio ĉi ni nun havas nenion por fari, Alfred», diris la doktoro. «Ĉesante hodiaŭ esti mia zorgato kaj forlasante nin, provizita je tio, kion povis al vi instrui la latina lernejo tie ĉi kaj via lernado en Londono kaj maljuna simpla vilaĝa doktoro, kiel mi, vi nun eniras en la mondon. La unua parto de via tempo de provado, kiun difinis via mortinta patro, nun estas finita. Vi eliras nun, konforme je lia dua deziro,

---

55) Germaneca uzo de «kun» en la signifo de «pri». Eble pli trafa situacia traduko estus «Sed ne pri tio temas.»

en la mondon en karaktero de propra sinjoro, kaj longe antaŭ [o!] finiĝos via trijara restado en la medicinaj lernejoj de l' eksterlando, vi nin forgesos. Dio! Vi forgesos nin en ses monatoj!»

«Se mi tion faros ... Sed vi scias tion pli bone; kial mi bezonas disputi kun vi?» diris Alfred ridante.

«Mi scias nenion de tia speco», respondis la doktoro. «Kion vi pensas pri tio ĉi, Marion?»

Marion, ludante kun sia taso, ŝajnis diri — sed ŝi ĝin ne diris — ke ŝi nenion havas kontraŭ tio ke li ŝin forgesu, se li nur povas. Grace alpremis la florantan vizaĝon al ŝiaj vangoj kaj ridetis.

«Mi ne estis, mi esperas, tre maljusta administranto de la havo konfidita al mi», parolis plu la doktoro; «sed en ĉiu okazo mi devas hodiaŭ forme esti liberigita kaj

forigita de mia ofico; kaj jen estas niaj bonaj amikoj Snitchey kaj Craggs kun tuta sako plena je paperoj kaj kalkuloj kaj dokumentoj pri la havo, kiun mi devas transdoni al vi (mi volus, ke ĝi estu pli granda, Alfred, sed vi devas fariĝi granda homo kaj pligrandigi ĝin), kaj je alia malsaĝaĵo de tiu speco, kion oni devas subskribi, sigeli kaj transdoni.»

«Kaj leĝe atesti, kiel la leĝo ordonas», diris Snitchey, forŝovante sian teleron kaj elprenante la paperojn, kiujn lia kolego eletendis sur la tablo; «kaj ĉar mi kaj Craggs kune kun vi, doktoro, estis kuratoroj de la havo, tial viaj du servantoj servos al ni kiel atestantoj. Ĉu vi scias legi, sinjorino Newcome?»

«Mi ne estas edzinigita, sinjoro», diris Clemency.

«Ho, mi petas pardonon. Mi ĝin kredas»,

diris Snitchey ridetante, ĵetante rigardon sur la strangan figuron. «Vi scias legi?»

«Iom», respondis Clemency.

«La formulon edzigan⁵⁶ matene kaj vespere, ĉu?» diris la advokato ŝercante.

«Ne», diris Clemency. «Tro malfacile. Mi legas nur la fingringon.»

«La fingringon!» ripetis Snitchey. «Kion ĝi signifas?»

Clemency jesis per la kapo kaj diris: «kaj la raspilon de muskato»⁵⁷.

«Ŝi estas freneza! Iu por la lordo kan-

---

56) Pli konvenus diri «formulon *geedzigan*». En la originalo temas pri la geedziĝa rito legebla en la eklezia ritlibro (the marriage service → das Trauformular [K1847] → das Verheiraturformular [KGM]).

57) En la originalo temas pri *raspilo* (nutmeg-grater), kiu en la germana (kaj sekve, ankaŭ en la zamenhofa) traduko iĝis *kribrilo* (das Muskatsieb). Korektite ĉi-tekste kaj en B1910.

celiero!»⁵⁸ diris Snitchey kaj atente ŝin rigardis.

«Se ŝi havas ian proprajon», aldonis Craggs.

Sed nun enmiksiĝis sin Grace kaj komprenigis al ili ke sur ambaŭ [pri]parolataj objektoj sin trovas gravurita sentenco kaj ke ili tiel prezentas la poŝan bibliotekon de Clemency, kiu pri libroj ne multe sin okupas.

«Ha, tiel, fraŭlino Grace!» diris Snitchey. «Jes, jes. Ha, ha, ha! mi pensis, ke tiu ĉi bona knabino estas freneza. Ŝi tute tiel aspektas», li diris por si mem, balancante la kapon. «Kaj kio staras sur la fingringo, sinjorino Newcome?»

«Mi ne estas edzinigita, sinjoro», rimark-

---

58) La aferoj pri posedaĵoj de personoj mense malsanaj apartenis al la juĝkompetento de la Kanceliero.

is Clemency.

«Nu, Newcome. Ĉu tiel estos bone?» diris la advokato. «Kio sin trovas sur la fingringo, Newcome?»

Kiel Clemency, antaŭ ol ŝi respondis tiun ĉi demandon, disŝovis unu poŝon kaj rigardis en ĝian senfundan profundon, serĉante la fingringon, kiu tie ne estis, kaj kiel ŝi tion ĉi saman faris kun la dua poŝo kaj ŝajnis trovi la fingringon profunde malsupre, kiel perlo de granda indo; kiel ŝi tiam forigis ĉiujn interkuŝantajn malhelpojn, konsistantajn el tuko de nazo, peceto da vaksa kandelo, ruĝvanga pomo, oranĝo, monereto de feliĉo, seruro, tondilo en ingo, plenmano da vitraj perloj, kelkaj buloj da fadeno, kudrilujo, plena kolekto da krispigiloj de haroj kaj unu biskvito, kaj ĉiun el tiuj ĉi objektoj aparte donis teni al Britain — tio ĉi nin malmulte interesas.

Ankaŭ ne interesas nin, kiel ŝi, penante kapti kaj reteni la poŝon (ĉar tiu ĉi havis strangan inklinon saltadi kaj glitadi en angulon), okupis pozicion kaj trankvile sin tenis en ĝi, kvankam ĝi videble estis en plena kontraŭeco kun la homa anatomio kaj kun la leĝoj de la egalpezo. Estos sufiĉe, se ni diros, ke ŝi fine triumfe metis la fingrington sur la fingron kaj ekfrapis per la raspilo de muskato, kaj ni devas rimarki, ke la literaturo de tiuj ĉi ambaŭ uzaĵoj sekve de tro multa frotado estis proksima al forviŝiĝo.

«Tio ĉi do estas la fingringo?» diris sinjoro Snitchey, volante iom ŝerci je ŝia kalkulo⁵⁹. «Kaj kion diras la fingringo?»

«Ĝi diras», respondis Clemency kaj malrapide kunsilabis la surskribon: «For-ge-su-kaj-par-do-nu».

---

59) ... je ŝia konto.

Snitchey kaj Craggs kore ridis. «Tio ĉi estas bela!» diris Snitchey. «Ne malbone!» diris Craggs. «Montras tiom da konado de homoj»⁶⁰, diris Snitchey. «Tiel uzebla por la praktika vivo», diris Craggs.

«Kaj la raspilo?» daŭrigis demandi Snitchey.

«La raspilo diras», respondis Clemency: «Ki-on-vi-vo-las-ke-la-ho-moj-al-vi-fa-ru-ti-on-ĉi-fa-ru-an-kaŭ-al-i-li».

«„Faru ion al la homoj, por ke ili nenion al vi faru“, vi kredeble pensas?»⁶¹ diris

---

60) Iujn povas surprizi la ŝajne sensubjekta verbo «montras». Fakte la frazo estas elipsa, la subkomprenata subjekto estas «tio ĉi» ĵus dirita de Snitchey, kiu simple daŭrigas sian komenton: «Tio ĉi estas bela, montras tiom da konado...».

61) Zamenhofo tradukis laŭ la tro abstrakta (kaj tial malklara) germana traduko. La angla originalo: «*Do, or you'll be done brown*» (Trompu mem, aŭ oni vin trompos).

sinjoro Snitchey.

«Mi ne komprenas», respondis Clemen-
cy kaj balancis la kapon. «Mi ne estas
advokato.»

«Mi timas, ke se ŝi estus advokato», diris
sinjoro Snitchey, rapide sin turnante al la
doktoro, kvazaŭ volante antaŭe fari ion
kontraŭ la impreso, kiun tiu ĉi respondo
eble povus elvoki, «vi trovus, ke tio ĉi estas
la regulo de vivado de la plej multaj de viaj
klientoj. En tio ĉi ili estas tre seriozaj —
kiel ajn malsaĝa tiu ĉi mondo entute estas
— kaj metas poste la kulpon sur nin. Ni,
juristoj, efektive estas ne multe pli ol
speguloj, sinjoro Alfred; sed pleje konsiliĝ-
as kun ni koleremaj kaj malpacemaj hom-
oj, kiuj aspektas ne tute bone; kaj estas
propre maljusto nin insulti, se ni montras
al la homoj malafablajn vizaĝojn. Mi pen-
sas», diris sinjoro Snitchey, «mi samtempe

esprimas ankaŭ la opinion de ~~nia~~ sinjoro Craggs?⁶²»

«Sendube», diris Craggs.

«Kaj tial, se sinjoro Britain bonvolos havigi al ni iom da inko», diris sinjoro Snitchey, reprenante la paperojn ree en la manon, «ni kiel eble plej baldaŭ subskribu, sigelu kaj transdonu, ĉar alie venos la vojaĝa kaleŝo antaŭ ol ni scios, kie ni estas».

Juĝante laŭ la eksteraĵo, estis tre kred-eble, ke la kaleŝo preterveturos antaŭ ol sinjoro Britain scios, kie *li* estas; ĉar li star-is tute enprofundigita en pensojn kaj reciproke pesadis en la kapo la argument-ojn de la doktoro kontraŭ la argumentoj de la advokatoj kaj la argumentojn de la advokatoj kontraŭ la argumentoj de la

---

62) Pli ĝuste: «ankaŭ la opinion de „Mi kaj Craggs“» (t.e. la opinion de la firmao, plie ol opinion de du privatuloj). Kp p. 101.

doktoro kaj la argumentojn de la klientoj kontraŭ la argumentoj de ambaŭ kaj faris malfortajn provojn meti en konsenton la fingringon kaj la raspilon (io tute nova por li) kun iu el la filozofioj konataj de li; per unu vorto li rompadis al si la kapon kiel la plej granda filozofo per teorioj kaj sistemoj⁶³. Sed Clemency, kiu estis lia bona genio — kvankam li havis nur tre malafablan opinion pri ŝia prudento, ĉar ŝi nur malofte zorgadis pri abstraktaj konsideradoj kaj ĉiam estis preta fari la ĝustaĵon en ĝusta tempo — dume venis kun la inko kaj ankoraŭ plu faris al li utilan servon per tio,

---

63) Ĉi-okaze la germana traduko ĝustas, sed Z ne komprenis, pri kiu samnomulo temas (angle *his great namesake*, germane *sein großer Namensvetter*): «...resume li rompadis al si la kapon kiel *lia granda samnomaĵo* [t.e. Britujo] per teorioj kaj sistemoj». Supozeble ĉar *Britain* kaj *Britujo* ne formas tion evidentan kalemburan paron alilingve.

ke ŝi per puŝo de la kubuto vekis lin el lia distreco kaj tute lin maldormigis.

Mi ne volas rakonti, kiel lin turmentis la timo, ofte renkontata ĉe homoj de lia stato, kiuj ne kutimis uzi la plumon — la timo, ke li ne povas subskribi per sia nomo dokumenton, skribitan ne de li mem, sen elmeti sin al ia ankoraŭ ne konata danĝero aŭ devontigi sin sen scio al pagado de grandegaj sumoj; mi ne rakontos, kiel li alproksimiĝis al la dokumentoj nur kun protestoj kaj devigita de la doktoro kaj necese volis ilin antaŭe trarigardi antaŭ ol li subskribis (la artifika karaktero de la skribaĵo, ne parolante jam pri la juristaj esprimoj, estis por li kiel io ĥina) kaj turni la folion, por vidi, ĉu sur la dua paĝo ne estas skribita io danĝera; kaj kiel post la subskribo de sia nomo li fariĝis tute malfeliĉa, kiel iu kiu fordonis sian havon kaj

siajn rajtojn. Mi ne povas ankaŭ rakonti detale, kiel la blua paperujo, kiu konservis lian subskribon, havis por li poste misteran altiran forton, tiel ke li ne povis ĝin forlasi. Mi ne rakontos ankaŭ, kiel Clemency Newcome, tute ekster si de rido ĉe la penso, ke ŝi estas persono grava, metis sin per siaj ambaŭ kubutoj super la tutan tablon kaj apogis la kapon sur la maldekstra brako, antaŭ ol ŝi komencis fari siajn kabalajn signojn, por kiuj ŝi bezonis tre multe da inko kaj kiujn ŝi samtempe per la lango pentradis en la aero. Kiam ŝi unu fojon gustumis inkon, ŝi fariĝis soifa je ĝi, kiel la tigro, kiu eklekis sangon, kaj ŝi volis subskribi ĉion eblan kaj meti sian nomon en ĉiuj anguloj. Por mallonge diri, la doktoro estis liberigita de sia ofico kaj de sia respondeco kaj Alfred prenis ĝin mem sur sin kaj komencis sian vojaĝon de l' vivo.

«Britain!» diris la doktoro, «kuru al la pordo de l' ĝardeno kaj rigardu, ĉu la kaleŝo venas. La tempo forflugas, Alfred.»

«Jes, sinjoro, jes!» rapide rediris la junulo. «Kara Grace! unu sekundon! Marion — tiel juna kaj bela, tiel aminda kaj admirata, al mia koro tiel kara, kiel nenio en la mondo — ne forgesu tion ĉi! Mi metas Marion'on en viajn manojn.»

«Ŝi estis por mi ĉiam kara gardataĵo, Alfred. Nun ŝi estas por mi duoble kara. Mi montros min inda je via konfido», diris Grace.

«Mi kredas ĝin, Grace», respondis Alfred. «Mi scias ĝin. Kiu povus rigardi en vian okulon kaj aŭdi vian sinceran voĉon kaj tion ĉi ne scii? Ha, bona Grace! se mi havus vian certan senton, vian trankvilan animon, kiel senzorge mi forlasus hodiaŭ tiun ĉi lokon!»

«Tiel vi pensas?» rediris ŝi kun trankvila rideto.

«Kaj tamen, Grace... fratino, mi preskaŭ dirus.»

«Diru ĝin!» ŝi lin vigle interrompis. «Mi aŭdas ĝin kun plezuro, neniam nomu min alie.»

«Tiel, fratino», diris Alfred, — «kaj tamen estas pli bone por Marion kaj por mi, se via senŝanceliĝa kaj fidela animo nin tie ĉi subtenas kaj faras nin pli feliĉaj kaj pli bonaj. Eĉ se mi povus, mi ŝin^{*}⁶⁴ ne pro mi forprenus.»

«La kaleŝo estas sur la altaĵo!» ekkriis

---

64) Mistraduko en la germana teksto kiu kaŭzis mistradukon en Esperanto. La senco de ĉi tiu retorikaĵo estas: «por Marion kaj por mi estos pli bone, ke viaj fideleco kaj persistemo restu ĉi tie, zorgante pri niaj feliĉo kaj bono. Eĉ se tio iel eblus, mi ne forprenus ilin kun mi, kvankam al mi ili multe utilis!» Pli detale vidu en la Antaŭparolo.

Britain.

«La tempo pasas, Alfred», admonis la doktoro.

Marion staris flanke, kun okuloj mallevitaj; sed nun Alfred ame alkondukis ŝin al la fratino kaj metis ŝin al ŝia brusto.

«Mi diris al Grace, kara Marion», li diris, «ke mi donas vin sub ŝian gardon, ke mi forirante konfidas al ŝi vin kiel mian plej karan juvelon. Kaj kiam mi revenos kaj vin repostulos, mia plej amata, kaj antaŭ ni staros la bela estonteco de nia [ge]edza vivo, tiam ĝi estu unu el niaj plej bonaj plezuroj meditadi, kiel ni povas fari Grace'on feliĉa, antaŭplenumadi ŝiajn dezirojn, montri al ŝi nian amon kaj dankecon kaj ion repagi al ŝi de la ŝuldo, kiun ŝi metis sur nin.»

La pli juna fratino metis unu manon en la lian kaj per la dua ŝi tenis ĉirkaŭprenita

sian fratinton. Ŝi rigardadis en la trankvilegajn okulojn de sia fratino per rigardo, en kiu estis miksitaj amo, admiro, doloro kaj preskaŭ adoro. Ŝi rigardadis la vizaĝon de la fratino, kvazaŭ ĝi estus la vizaĝo de ĉiela anĝelo. Kaj kun gaja, feliĉa trankvileco tiu ĉi vizaĝo rigardadis ŝin kaj ŝian amanton.

«Kaj kiam la tempo venos, kiel ĝi iam devas veni», diris Alfred — «mi miras, ke ĝi ankoraŭ ne venis, sed Grace scias tion ĉi la plej bone, kaj Grace estas ĉiam prava — la tempo, kiam ŝi bezonos koron de amiko, al kiu ŝi povus sin konfidi, kiel fidelaj ni tiam estos, Marion, kaj kiel ni ĝojos, ke nia bona fratino amas kaj estas amata, kiel ŝi meritas!»

Plu la pli juna fratino rigardadis al ŝi en la okulojn kaj ne deturnadis sin eĉ al li. Kaj ĉiam ankoraŭ ripozadis tiuj ĉi fidelaj okul-

oj kun gaja feliĉa trankvileco sur ŝi kaj ŝia amanto.

«Kaj kiam ĉio tio ĉi estos pasinta kaj ni estos maljunaj kaj vivos en malvasta komuneco kaj ofte parolados pri la malnovaj tempoj», diris Alfred, «tiam tio ĉi antaŭ ĉio devas esti nia tempo plej amata — precipe tiu ĉi tago; kaj tiam ni rakontados al ni, kion ĉe la disiĝo ni pensis kaj sentis kaj esperis kaj timis; kaj kiel ni ne povis diri al ni reciproke adiaŭ.⁶⁵»

«La kaleŝo veturas tra l' arbaro», ekkriis Britain.

«Jes! Mi estas preta — kaj kiel ni malgraŭ ĉio feliĉe nin revidis; tiun ĉi tagon ni faros la plej feliĉa en la tuta jaro kaj ni ĝin festados kiel trioblan tagon de naskiĝo. Ne

---

65) La lastan subfrazon Z fidele tradukis el K1847, sed ĉi tiu ne tute adekvate esprimas la originalon. Pli ĝuste: «kaj kiel neelteneble estis al ni nin adiaŭi...»

vere, mia kara?»⁶⁶

«Jes!» diris la pli maljuna fratino kun fajro kaj radiantanta rideto. «Jes, Alfred, ne malrapidu. Ne restas tempo. Diru al Marion adiaŭ. Kaj Dio vin gardu!»

Li altiris la pli junan fratinton al sia brusto. Kiam li ŝin ree ellasis, ŝi denove alvolvigis al Grace kaj denove ekrigardis al ŝi en la trankvilajn okulojn kun tiu sama rigardo plena je miksitaj sentoj.

«Adiaŭ, Alfred!» diris la doktoro. «Paroli pri serioza korespondado⁶⁷ aŭ serioza al-

---

66) La senbezone konfuza negativa demando kaj la perpleksiga respondo estas ŝuldataj al la germana traduko (Nicht wahr, Liebe?). Kp la anglan: “*Shall we, dear?*”, kion eblas senprobleme esperantigi per «Ĉu, mia kara?» (aŭ «Ĉu vere, mia kara?»)

67) La angla correspondence en K1847 iĝis Briefwechsel (leterinterŝanĝo), tamen ĉi-okaze ĝi signifas *interrilatoj*.

doniteco kaj ŝuldigeo⁶⁸ kaj tiel plu en tiu ĉi... ha, ha, ha! — Vi scias, kion mi volas diri — pri tio ĉi paroli estus kompreneble malsaĝeco. Mi povas nur diri, ke se vi kaj Marion restos ĉe tiu ĉi sama malsaĝa stato de l' animo, mi kontraŭ vi kiel bofilo, kiam la tempo venos, nenion kontraŭparolos.»

«Sur la ponto!» ekkriis Britain.

«Ĝi venu!» diris Alfred kaj kore skuis la manon al la doktoro. «Pensu iafoje pri mi, mia malnova amiko kaj zorganto, tiel serioze, kiel vi nur povos! Adiaŭ, sinjoro Snitchey! Adiaŭ, sinjoro Craggs!»

«Ĝi venas jam!» ekkriis Britain.

«Unu kison de Clemency Newcome pro malnova konateco — vian manon, Britain — Marion, mia plej kara koro, adiaŭ! Fratino Grace, ne forgesu!»

---

68) T. e. *korinklinoj kaj sindevigoj* (angle affections and engagements).

La patrino figuro kaj la vizaĝo tiel bela en sia gaja trankvileco sin turnis al li; sed la okuloj de Marion ne povis sin deturni de ŝia fratino.

La kaleŝo estis antaŭ la pordo. La pakaĵo estis surmetita. La kaleŝo ekruliĝis for. Marion sin ne movis.

«Li faras al vi signon per la ĉapelo, mia kara», diris Grace. «Via fianĉo, mia koro. Rigardu!»

La pli juna fratino suprenrigardis kaj turnis por sekundo la kapon. Sed kiam ŝi post tio ĉi renkontis la plenan rigardon de tiuj ĉi trankvilaj okuloj, ŝi plorante falis al la kolo al la pli maljuna fratino.

«Ho, Grace, Dio vin benu! sed mi ne povas tion rigardi, Grace! Ĝi rompas al mi la koron.»

Parto dua

Snitchey kaj Craggs havis belan malgrandan oficejon⁶⁹ sur la malnova kampo de l' batalo, kie ili vivis de bela malgranda negoco kaj kondukadis multajn malgrandajn batalojn por multaj militantaj partioj. Kvankam oni propre ne povis diri, ke tiuj ĉi bataloj estus facilaj kaj vivaj bataloj de tiraljoroj{*} — ĉar ordinare ili iradis tre malrapide kaj malfacile — oni tamen la partoprenon de la firmo en tiu rilato povis klasifiki sub tiu speco de skermado, ke ili jen ĵetadis pafon sur tiun ĉi plendanton, poste kuglon sur tiun defendanton, jen kun la tuta forto superfaladis sur teran proprajon starantan sub sekvestracio⁷⁰, kaj poste

---

69) Angle *office*, kio germane iĝis *Expedition*, kion Z tradukis per «ekspedejo» (ĉi tie kaj plurfoje poste).

70) Laŭ la originalo: «jen en la Kanceliera juĝejo

denove havis batalon kun neregula korpuso de malgrandaj ŝuldantoj, ĝuste kiel estis la okazo kaj kiel la malamiko sin starigis kontraŭ ili. Por ili, tiel same kiel por homoj pli gloraj, la Gazeto⁷¹ estis grava kaj tre interesanta folio; kaj pri la plejmulto de la bataloj, en kiuj ili montris sian militestran talenton, la batalantoj poste diradis, ke ili pro la multa fumo, de kiu ili estis ĉirkaŭataj, nur kun granda malfacilo

---

ili bombardis ies terposedaĵon» (*now made a heavy charge at an estate in Chancery*), kio en la germana traduko iĝis *jetzt mit aller Macht über ein unter Sequester stehendes Grundstück herfielen*.

71) Oficiala bulteno publikiganta dekretojn, leĝojn, informojn pri bankrotoj ktp. Cetere, la plia aŭ malplia gloro en la originalo rilatas ne al la homoj, sed al la batalkampoj; la Dikensa "*The Gazette*" was an important and profitable feature in some of their fields, as **in fields of greater renown** — germane iĝis *Für sie war ebenso wie für berühmtere Leute die Zeitung ein wichtiges und höchst interessantes Blatt*.

povis reciproke sin rekoni kaj malfacile povis vidi, kion ili propre faras.

La oficejo de la sinjoroj Snitchey kaj Craggs kuŝis tre oportune sur la bazaro post malfermita pordo kaj du glataj mal-supren kondukantaj ŝtupoj, tiel ke la kolera farmanto, kiu postulis proceson, kun la plej granda facileco povis ensalti.⁷² Siajn interparolojn ili havadis en posta ĉambro sur la unua etaĝo, kun malalta malhela plafono, kvazaŭ la ĉambro mem kuntiradus la brovojn en serioza meditado super komplikitaj punktoj de leĝoj. La meblaro de la ĉambro konsistis el kelka nom-

---

72) Angle: "so that any angry farmer inclining towards hot water, might tumble into it at once", kio germane iĝis „so daß der erzürnte Pächter, der nach einem Prozeß verlangte, mit der größten Leichtigkeit dazu gelangen konnte“. Z ne rimarkis la humuraĵon (proksimume: «tiel ke kolera farmanto, ema trafi embarason, facile povis trafi tien»).

bro da ledaj seĝoj kun altaj apogiloj, kun grandaj rondaj najloj el flava kupro, el kiuj kelkaj elfalis aŭ eble estis eltiritaj de la senkonsciaj fingroj de konfuzitaj klientoj. Ekster tio oni povis vidi gravuraĵon de unu glora juĝisto, kiu siatempe per ĉiu harligo⁷³ de sia granda hararo⁷⁴ faradis sur la homojn tian impreson, ke la haroj al ili stariĝadis kiel montoj. Paperoj en multaj apartaj amasoj plenigadis la polvajn ŝrankojn, bretojn kaj tablojn, kaj la malsupra parto de la muraj tabulaĵoj estis kovrita de vicoj da fajreltenaj kestoj kun pendantaj seruroj kaj kun dike skribitaj nomoj, kiujn la atendantaj klientoj per nevenkebla sorĉo sin sentadis devigataj silabadi de antaŭe kaj

---

73) per ĉiu buklo (Zamenhofa mistraduko de *curl* → *Locke*).

74) peruko (*hararo* tiusence estas evitinda arkaikaĵo).

de poste⁷⁵, dum ili ŝajne aŭskultadis la sinjorojn Snitchey kaj Craggs, ne komprenante eĉ unu vorton de tio, kion tiuj ĉi parolis.

Snitchey kaj Craggs ambaŭ estis edzigitaj. Snitchey kaj Craggs estis la plej bonaj amikoj en la mondo kaj havis reciproke efektivan konfidon; sed, kiel ofte okazas en la vivo, sinjorino Snitchey el principo rigardadis sinjoron Craggs kun okuloj suspektemaj, kaj tion ĉi saman rilate la sinjoron Snitchey faradis sinjorino Craggs.

«Kun via Snitchey»⁷⁶, iafoje diradis la

---

75) T.e. «de maldekstre dekstren kaj de dekstre maldekstren».

76) La germana tradukisto (kaj sekve ankaŭ Z) ŝanĝis la nombron: «Pri viaj Snitchey'oj», [diradis s-ino Craggs], senĝene uzante la plurnombron, kvazaŭ pri maltaŭgaj okulvitroj aŭ alia aĵo ne posedanta ununombron» (*“Your Snitcheyes indeed,” the latter lady would observe ... using that imaginative plural as if in disparagement of an objectionable pair of*

laste dirita sinjorino al sinjoro Craggs, «mi tute ne scias, kion vi volas kun via Snitchey. Vi fidas tro multe vian Snitchey, mi diras, kaj mi nur volus, ke vi neniam en alia maniero konvinkiĝu je tio ĉi.⁷⁷»

Reciproke sinjorino Snitchey ripetadis al sia edzo, ke se li iam de iu estos kondukita sur malĝustan vojon, tio estos per tiu ĉi homo, kaj ke se iu havas malvereman okulon, ĝi estas Craggs. Malgraŭ tio ĉi ili ĉiuj tamen entute estis tre bonaj amikoj⁷⁸; kaj inter sinjorino Snitchey kaj sinjorino Craggs estis malvasta ligo defenda kaj

---

pantaloons, or other articles not possessed of a singular number). Tiu peco mankas en K1847, eble ĉar la tradukanto ne trovis germanan ekvivalenton de tia nurplurnombra vorto.

77) Fidela traduko de K1847, kiu tamen ne klare respondas al la angla *I hope you may never find my words come true* (kaj mi deziras, ke vi neniam spertu, kiel mi pravas).

78) *they were all very good friends in general.*

ataka kontraŭ la oficejo, kiu en iliaj okuloj estis ĉambro de suspektaĵoj kaj komuna malamiko plena je danĝeraj kaj misteraj maĥinacioj.

Kaj tamen de tiu ĉi oficejo Snitchey kaj Craggs ricevadis sian mielon. Tie ĉi ili staradis iafoje en belaj vesperoj apud la fenestro de sia ĉambro de interparoloj, kiu eliradis⁷⁹ sur la malnovan kampon de batalo, kaj miradis (sed ordinare nur kiam la ĵurintaj juĝantoj sidadis⁸⁰, la amasaj okupoj faradis ilin sentimentalaj) la malsaĝecon de la homoj, kiuj ne povis ĉiam vivi inter si en paco kaj sian disputon trankvile fini en juĝejo. Tie ĉi tagoj, semajnoj, monatoj kaj jaroj pasadis super ili, kaj sole ilia juĝa

---

79) Nun ni diras «la fenestro ... kiu *rigardis* malnovan kampon de batalo».

80) T.e. dum asiza sesio (angle *at assize time*); aŭ, pli proksime al la Zamenhofa traduko, «kiam la ĵurio kunsidis».

kalendaro, la iom post iom pli malgrandiĝanta nombro de la kupraj najloj en la ledaj seĝoj kaj la kreskanta amaso de la paperoj sur la tablo atestadis tion ĉi. Tie ĉi preskaŭ tri jaroj, pasintaj de la tago de l' matenmanĝo en la ĝardeno, malmultigis la najlojn kaj multigis la amasojn da papero, kiam ili en unu vespero sidis kune en negoca interparolado.

Ili sidis ne solaj, sed kun unu viro de ĉirkaŭ tridek jaroj, senzorge vestita kaj kun iom mallarĝa vizaĝo, sed entute bone konstruita, en bonaj vestoj kaj kun bela ekster-aĵo. Li sidis sur la parada seĝo, tenante unu manon en la brusto de l' surtuto kaj la duan en la neordigitaj haroj, profundigita en malgajan meditadon. Snitchey kaj Craggs sidis apude apud skribotablo unu kontraŭ la alia. Unu el la fajreltenaj kestoj staris malfermita sur la tablo; unu parto de

ĝia enhavo kuŝis elmetita sur la tablo, dum la resto iradis tra la manoj de sinjoro Snitchey, kiu unu dokumenton post la alia tenadis apud la lumo, ĉiun paperon aparte ĉirkaŭrigardadis, balancante la kapon kaj transdonante ĝin al sinjoro Craggs, kiu ĝin ankaŭ ĉirkaŭrigardadis kaj balancadis la kapon. De tempo al tempo ili faradis paŭzon, balancadis ambaŭ la kapon kaj ekrigardadis sian en pensojn profundigitan klienton; kaj ĉar sur la kesto estis skribite «Sinjora moŝto⁸¹ Michael Warden», ni el ĉio tio ĉi povas konkludi, ke la nomo kaj la kesto apartenis al tiu ĉi kliento kaj ke la aferoj de sinjora moŝto Michael Warden staris ne tre bone.

«Jen estas ĉio», diris sinjoro Snitchey kaj metis la lastan paperon. «Mi vidas plu

---

81) Esquire [K1847] → nobelo [B1891] → sinjora moŝto [B1910].

nenian helpon.⁸² Plu nenian helpon.»

«Ĉio perdita, malŝparita, prodonita⁸³, pruntita kaj vendita?» diris la kliento kaj suprenrigardis.

«Ĉio», respondis sinjoro Snitchey.

«Nenio restas por fari, vi diras?»

«Absolute nenio», estis la respondo de la advokato.

La kliento mordetis la ungojn kaj denove profundiĝis en sian meditadon.

«Kaj eĉ mia persona libereco estas en danĝero [en Anglujo], vi pensas?» li komenc-

---

82) La de Zamenhofo celata signifo estas «Mi **ne plu** vidas ian helpon». Estas do misa traduko de la germana „Ich sehe keinen Weg weiter“, kiu siavice estas mistraduko de la angla “Really there's no other resource” (t.e. «Efektive, alia rimedo ne ekzistas»). La germana-zamenhofa traduko konstata malest-on de solvo. La angla originalo asertas ties unikec-on (kaj iom poste la advokatoj ĝin prezentos: la «sinlimigado»).

83) T.e. *lombardita*.

is post minuto denove.

«En ĉiu parto de la unuigitaj reĝolandoj Grand-Britujo kaj Irlando», respondis sinjoro Snitchey.

«Sekve nur perdita filo, kiu povas plu reveni al nenia patro⁸⁴, ne havas porkojn por gardi kaj ne povas dividi kun ili la manĝon?» daŭrigis la kliento, balancante unu piedon sur la alia kaj rigardante al la planko.

Sinjoro Snitchey ektusis, kvazaŭ dezirante ne alpermesi la supozon, ke li partoprenas en ia alegoria prezentado de rajta rilato⁸⁵. Sinjoro Craggs ankaŭ ektusis, kvazaŭ volante montri, ke tio ĉi estas la

---

84) T.e. «Sekve, [mi estas] nur perdita filo, sen patro al kiu mi povus reveni...» (aludo al la evangelio laŭ Luko, ĉap. 15^a).

85) Pli ĝuste: ...en ia ajn figura bildigo de jure difinita situacio (angle: in any figurative illustration of a legal position).

opinio de la firmo.

«Ruinigita en la aĝo de tridek jaroj», diris la kliento. «Hm!»

«Ne ruinigita, sinjoro Warden», respondis Snitchey. «Tiel malbona la afero ankoraŭ ne estas. Vere, ke vi faris ĉion, kion vi povis⁸⁶, tion ĉi mi devas diri, sed vi ne estas ruinigita. Iom da sinlimigado...».

«Al la diablo kun⁸⁷ la sinlimigado», diris la kliento.

«Sinjoro Craggs, vi permesos al mi preneton da tabako?⁸⁸ Mi dankas.»

Kiam la trankvilanima advokato metis

---

86) Zamenhofo perdis nuancon: «vi faris multon *por tio*» (t.e. por sin ruinigi). (Angle: “You have done a good deal *towards it*”; germane: „Sie haben zwar alles *dazu* getan“).

87) Germaneca misuzo de «kun». La celata signifo: «Al la diablo la sinlimigadon!»

88) Pli ĝuste: «Sinjoro Craggs», diris Snitchey, «ĉu vi bonvolos regi min per preneto da tabako?».

la preneton en la nazon, videble ~~kun~~
~~granda gusto~~ kaj tute profundigita en la
ĝuado,⁸⁹ la vizaĝo de la kliento iom post
iom glatiĝis, kaj ridetante li diris:

«Vi parolas pri sinlimigado. Kiel longe?»

«Kiel longe?» ripetis Snitchey, enflarante
la tabakon de la fingroj⁹⁰ kaj ŝajnante
kalkuli en pensoj; «en bonaj manoj — ni
parolas en la nomo de Snitchey kaj Craggs
— ses aŭ sep jarojn».

«Ses aŭ sep jarojn mortadi de malsato!»⁹¹
diris la kliento kun ĉagrena rido kaj sen-

---

89) *kun granda gusto* estas en tiu frazo sensenca
paŭsaĵo de K1847. Adekvata traduko de la originalo
estus «kun videble granda ĝuo kaj tute profundiginte
en la afero». — *B. Moon*

90) Z miskomprenis: laŭ la originalo kaj K1847
Snitchey *forskuis* de la fingroj la tabakrestaĵojn. —
B. Moon

91) *Angle to starve* → *hungern* [K1847] → *ne man-
ĝi* [B1891, B1910].

pacience movante sin sur la seĝo.

«Ses aŭ sep jarojn mortadi de malsato, sinjoro Warden, estus efektive io neordina-ra», diris Snitchey. «En la daŭro de tiu ĉi tempo vi povus sole per sinmontrado jam perlabori novan teraĵon. Sed ni ne pensas, ke vi povus ĝin fari, kaj tial ni ĝin ankaŭ ne konsilas al vi.»

«Kion do vi al mi konsilas?»

«Sinlimigadon», ripetis Snitchey. «Kelkaj jaroj da sinlimigado sub nia observado denove liberigus vian propraĵon. Sed en tiu okazo vi devus vivi en la eksterlando. Kaj tuŝante la nemanĝadon, ni povas al vi eĉ nun jam donadi kelkajn centojn da pundoj⁹² ĉiujare, sinjoro Warden.»

«Kelkajn centojn da pundoj?» diris la

---

92) En 1891 Z ankoraŭ ne pensis pri diferenco inter «funto» kaj «pundo», kaj en lia traduko estas «kelkajn centojn da *funtoj da sterlingoj*». Korektite ĉi tie kaj poste.

kliento. «Kaj mi foruzadis milojn!»

«Tion ĉi», respondis sinjoro Snitchey, garde remetante la paperojn en la feran keston, «tion ĉi oni tute ne povas dubi. Oni tute ne povas dubi», ripetis li malrapide, daŭrigante medite sian okupon.

La advokato tre kredeble konis bone la homon, kun kiu li havas aferon; en ĉia okazo lia seka kaj komika maniero de agado havis bonan influon sur la ĉagrenon de la kliento kaj inklinigis lin esti malkovrita⁹³ kaj pli parolema. Aŭ eble la kliento konis la karakteron de sia interparolanto kaj nur ellogis la kuraĝigajn proponojn por povi pli bone defendi unu planon, kiun li volis malkovri. Li levis nun iom post iom la kapon kaj rigardis siajn trankvilanimajn konsilantojn kun rideto, el kiu baldaŭ far-

---

93) T.e. malkaŝa, senĝena, libera (angle *free*, germane *offen*).

iĝis rido.

«En la vero, mia estimata⁹⁴ amiko...»

Sinjoro Snitchey montris sur sian kompanianon: «Snitchey kaj, pardonu, kaj Craggs.»

«Mi petas sinjoron Craggs pardoni al mi», diris la kliento. «En la vero, miaj estimataj amikoj», — li klinis sin antaŭen kaj mallaŭtigis la voĉon — «ankoraŭ vi tute ne scias, kiel malbone estas al mi.»

Sinjoro Snitchey ekrigardis lin tute mirigite kaj timigite. Sinjoro Craggs mezuris lin per tia sama rigardo.

«Mi estas ne sole terure enŝuldigita», diris la kliento, «sed ankaŭ terure...».

«Ĉu enamiĝinta?»⁹⁵ ekkriis Snitchey.

---

94) Ĉi tie kaj poste Z tradukis laŭ la germana: „*mein verehrter Freund*“, „*meine verehrten Freunde*“. En la angla estas ironie: “*my iron-headed friend(s)*”, t.e. «mia(j) tenaca(j) amiko(j)».

95) Zamenhofe: «Ja ne enamita?». Ankaŭ ĉi-sube

«Jes!» diris la kliento, reĵetante sin sur la seĝon kaj kun la manoj en la poŝoj rigardante la ambaŭ advokatojn. «Terure enamiĝinta.»

«Kaj ne en heredantinon?» demandis Snitchey.

«Ne en heredantinon.»

«Kaj ankaŭ ne en riĉan sinjorinon?» daŭrigis demandadi la advokato.

«Ne riĉa, kiom mi scias — esceptinte je beleco kaj virto.»

«Sinjorino ne edzinigita, mi esperas?» diris sinjoro Snitchey kun akcento.

«Kompreneble!»

«Ne en unu el la filinoj de doktoro Jeddler?» diris Snitchey, metinte la kubutojn sur la genuojn kaj antaŭŝovinte sian vizaĝon almenaŭ je unu ulno.

---

tiu nekutima ~~enamiĝinta~~ estas korektita al «enamiĝinta».

«Tamen!»⁹⁶ respondis la kliento.

«Ne en lian pli junan filinon?» demandis Snitchey.

«Tiel estas!»⁹⁷ estis la respondo de sinjoro Warden.

«Sinjoro Craggs», diris Snitchey tre faciligite, «vi permesos al mi preneton da tabako? Mi dankas. Mi ĝojas, ke mi povas diri al vi, sinjoro Warden, ke tio ĉi neniom malutilas; ŝi estas promesita, sinjoro, ŝi estas fianĉino. Mia kompaniano povas tion ĉi

---

96) Ĉi-okaze en la germana traduko aperas „*Doch!*“, kion Zamenhofo paŭzas per «Tamen!». En logike simila okazo (p. 112), ambaŭ tradukistoj uzas la anglecajn „ja“/«jes». La signifo pli klaras ĉe pozitiva demando:

«Ĉu do en unu el la filinoj de doktoro Jeddler?» — «Jes!».

97) Germane la respondo estas la sama „*Doch!*“, kiel en la ĵusa respondo. La Zamenhofa traduko estas tute misgvida. La celata signifo ĉi-okaze estas «Ja en la pli junan filinon».

atesti. Ni scias tion ĉi bone.»

«Ni scias tion ĉi bone», ripetis Craggs.

«Mi eble ankaŭ scias», estis la respondo de la kliento. «Kion tio ĉi malhelpas? Vi diras, ke vi estas spertaj homoj, kaj vi neniam aŭdis, ke virino ŝanĝis sian opinion?»

«Okazis, vere, plendoj pri rompo de edziga promeso», diris sinjoro Snitchey, «kontraŭ fraŭlinoj, kiel ankaŭ kontraŭ vidvinoj, sed en la plejmulto da okazoj...».

«Okazoj!» interrompis lin senpacience la kliento. «Parolu al mi nenion pri okazoj. La vivo estas libro multe pli granda kaj pli riĉa je enhavo ol viaj juraj artifiko. Kaj ekster tio ĉu vi pensas, ke mi vane loĝis ses semajnojn en la domo de la doktoro?»

«Mi pensas, sinjoro», diris sinjoro Snitchey kaj turnis sin serioze al sia kompaniano, «mi pensas, ke el ĉiuj petolaĵoj, kiujn

al sinjoro Warden faris liaj ĉevaloj — kaj ili estis sufiĉe multaj kaj sufiĉe karaj, kiel li kaj ni ambaŭ ĉi plej bone scias — la plej malbona estis tiu, ke unu el ili lasis lin kun tri rompitaĵoj, elartikigita ŝultro kaj Dio scias kiom da subsangaĵoj⁹⁸ antaŭ la muro de l' ĝardeno de la doktoro. Tiam, vidante lin resaniĝanta sub la flego kaj tegmento de la doktoro, ni ne antaŭvidis tian malbonaĵon; sed estas tre malbone, sinjoro, malbone! Estas tre malbone. Kaj doktoro Jeddler — nia kliento, sinjoro Craggs.»

«Kaj sinjoro Alfred Heathfield — ankaŭ speco de kliento, sinjoro Snitchey», diris sinjoro Craggs.

«Kaj sinjoro Michael Warden, ankaŭ speco de kliento», trankvile aldonis la gasto, «kaj ne malbona, ĉar li dek aŭ dek du

---

98) T.e. kontuz(aĵ)oj, (bat)bluaĵoj, ekimozoj (angle *bruises*).

jarojn vivis facilanime. Sed Michael Warden nun moderigis sian varmegon; tie en la kesto kuŝas la fruktoj⁹⁹ kaj ankaŭ rimedoj¹⁰⁰ por penti kaj fariĝi pli prudenta. Kaj por tion ĉi pruvi, sinjoro Warden volas, se li povas, edziĝi je Marion, la aminda filino

---

99) Z fidele tradukis el K1847, sed leganto de la esperanta aŭ de la germana teksto ne povas kompreni, kial MW tie ĉi parolas pri fruktoj. Problemo estas, ke Seybt ne komprenis la idiotismon *has sown his wild oats* en la unua parto de la frazo: «semi sian sovaĝan avenon» signifas «diboĉe vivi», kaj se en traduko ne estas verbo «semi» aŭ similaĵo, ne sencas poste paroli pri fruktoj (aŭ, laŭ la originalo, «rikolto» – *crop*). — *B. Moon*

Iom pli komprenebla traduko: «...ĉar 10 aŭ 12 jarojn li stultumis. Ĉiel ajn, MW vivis facilanime — jen la fruktoj [de tiu vivmaniero], ili estas en ĉi tiu kesto — kaj nun li prudentiĝis...»

100) Kiel la kesto plena je dokumentoj pri la ruinigo povas enhavi ankaŭ rimedojn por plibonigo? Seybt mislegis *the means* (rimedoj), kie fakte staras *he means* (li intencas). — *B. Moon*

de la doktoro, kaj preni ŝin kun si.»

«Efektive, sinjoro Craggs...» komencis Snitchey.

«Efektive, sinjoro Snitchey kaj sinjoro Craggs» interrompis ilin la kliento. «Vi konas viajn devojn rilate vian klienton, kaj vi scias ankaŭ certe, ke vi ne estas necesigitaj¹⁰¹ miksi vin en simplan aman aferon, kiun mi devas konfidi al vi. Mi ne volas forkonduki la junan sinjorinon sen ŝia konsento. En la afero estas nenio kontraŭleĝa. Mi neniam estis intima amiko de sinjoro Heathfield. Je nenia perfido kontraŭ li mi faras min kulpa. Mi amas, kiel li amas, kaj se mi povos, mi intencas gajni tion, kion li volis gajni».

«Li ne povos, sinjoro Craggs», diris Snit-

---

101) Konfuziĝo de Z en fruaj jaroj estas komprenebla, sed el nuna vidpunkto tio estas fuŝe esprimita: afero necesas, persono devas; do oni nun korektus tion al *ne necesas, ke vi miksu vin...* — B. Moon

chey, videble tre maltrankvile. «Ĝi ne povas al li prosperi, sinjoro. Ŝi estas tre alligita al sinjoro Alfred».

«Efektive?» diris la kliento.

«Sinjoro Craggs, ŝi estas tre alligita al li», certigis Snitchey.

«Ne vane mi ses semajnojn pasigis en la domo de la doktoro; kaj baldaŭ mi komencis tion ĉi dubi», diris sinjoro Warden. «Ŝi amas lin, se ĉio irus laŭ la volo de ŝia fratino, sed mi ŝin observis. Marion evitadis lin nomi kaj paroli pri li, kaj ĉe la plej malgranda aludo je li ŝi videble suferadis».

«Kial ŝi devus tiel agadi, sinjoro Craggs? kio ŝin igus, sinjoro»? demandis Snitchey.

«Kial — mi ne scias, kvankam ekzistas multaj cirkonstancoj, kiuj povas ĝin komprenigi», diris la kliento kun rideto pro la streĉo kaj konfuzo, kiuj esprimiĝis en la vizaĝo de Snitchey, kaj pro la singlar-

da maniero, en kiu li parolis pri la afero kaj penis sciigi pli multe; «sed mi scias, ke tiel estas. Ŝi estis tre juna, kiam ŝi fianĝis — se oni entute tiel povas tion ĉi nomi — kaj eble ŝi tion pentis. Eble — ĝi sonas fanfarone, sed mi certigas, ke tia ne estas mia intenco — eble ŝi enamiĝis en min, kiel mi enamiĝis en ŝin».

«He, he! sinjoro Alfred, ŝia malnova kolego de ludoj, sinjoro Craggs», diris Snitchey kun embarasa rido, «jam konis ŝin ja kiel tre malgrandan infanon!»

«Tiom pli kredeble estas, ke tediĝis al ŝi pensi pri li», trankvile daŭrigis la kliento, «kaj ke ŝi ne malvolonte ŝanĝus lin je nova amanto, kiu venas al ŝiaj okuloj sub romanaj cirkonstancoj — aŭ estas alportata antaŭ ŝiajn okulojn de sia ĉevalo;¹⁰² kiu

---

102) Seybt perdis Dikensan humuraĵon, kaj la germana vortordo misgvidis Zamenhofon. Angle: "who presents himself (or is presented by his horse)

havas la renomon, ne senallogan por knabino provinca, de homo, kiu vivis facilanime kaj diboĉe kaj al neniu faris ion malbonan; kaj kiu per sia eksterajo — ĝi denove sonos fanfarone, sed, pro l' honoro, mi tiel ne pensas — povos ankoraŭ elteni la konkuron kun sinjoro Alfred».

La lastan oni certe ne povus nei; kaj sinjoro Snitchey, rigardante sian klienton, ankaŭ tiel pensis. Ĝuste lia malŝata sintendo donadis al li certan naturan ĉarmon kaj elvokadis intereson. Tiu ĉi malŝateco ŝajnis esprimadi, ke lia bela vizaĝo kaj lia bone konstruita figuro povus esti multe pli bonaj se li nur volus; kaj ke se li iam sin levos kaj fariĝos serioza (sed ĝis nun li ankoraŭ neniam en sia vivo estis serioza), li

---

under romantic circumstances" (kiu prezentas sin — aŭ kiun prezentas lia ĉevalo — ĉe romanaj cirkonstancoj).

povus esti plena je fajra energio. «Tio ĉi estas danĝera diboĉisto», diris al si la homokonanta advokato, «kiu la vivigan fajron, mankantan al li, ŝajnas ricevadi el la okuloj de knabino»¹⁰³.

«Sekve aŭskultu, Snitchey», li daŭrigis, sin levante kaj prenante lin per unu butono, «kaj vi, Craggs» — li prenis lin ankaŭ per butono kaj starigis unu dekstren kaj la duan maldekstren apud si, tiel ke ili ne povis forkuri de li — «mi ne demandas

---

103) La Dikensa frazo estas malklara: “A dangerous sort of libertine,” thought the shrewd lawyer, “to seem to catch the spark he wants, from a young lady's eyes”). Zamenhofo tradukis la germanan interpreton, formale ne maleblan: „...ein gefährlicher Libertin, der das belebende Feuer, das ihm fehlt, aus eines Mädchens Augen zu gewinnen scheint.“ Aliaj tradukistoj (R1847, la franco André de Goy en 1850) simple fortranĉis ĉi tiun sensencaĵon por ne ĝeni la leganton: «„Li estas danĝera libervivulo!“ pensis la sagaca advokato.»

de vi konsilon. Vi faras tre prave, ke vi tenas vin de tiu ĉi afero senkondiĉe tute malproksime¹⁰⁴, ĉar ĝi ne estas de tia speco, ke seriozaj homoj, kiel vi, povus sin enmiksi en ĝin. Mi volas nur per malmultaj vortoj prezenti mian situacion kaj miajn intencojn kaj poste lasi al vi fari por mi rilate miajn aferojn monajn ĉion plej bone kion vi nur povas, ĉar vi komprenas, se mi nun forkuros kun la bela filino de la doktoro (kaj mi esperas tion ĉi fari kaj fariĝi per ŝia amo alia homo), tio ĉi por la unua minuto estos pli multekosta, ol se mi sola forkurus. Sed mi per alia vivo tion ĉi baldaŭ ree

---

104) Ĉi tie MW ne povas diri, ke la advokatoj tenas sin for de la afero, ĉar ili ne deklaris sian starpunkton. Fakte Z sekvis mistradukon de Seybt. Temas ne pri «*tiu ĉi afero*» sed pri «*tia ĉi afero*» (aloof from all parties in *such a matter*). Kaj *senkondiĉe* (laŭ germana *unbedingt*) ne ekvivalentas al *from all parties*. — B. Moon

ŝparos.»

«Mi pensas, ke estos pli bone, se ni ĝin ne aŭskultados, sinjoro Craggs?» diris Snitchey kaj rigardis sian kompanianon.

«Mi ankaŭ pensas», diris Craggs. Sed ambaŭ atente aŭskultadis.

«Vi ne devas tion ĉi aŭskulti», respondis ilia kliento. «Mi ĝin tamen rakontos. Mi ne intencas demandi la doktoron, ĉu li konsentas, ĉar li ja ne donus ŝin¹⁰⁵ al mi. Sed mi volas fari al la doktoro nenion malbonan, ĉar (ekster tio, ke tiaj bagateloj ne estas aferoj seriozaj, kiel li diras) mi lian infanon, mian Marion'on, volas liberigi de io, la proksimiĝadon de kio ŝi — kiel mi *scias* —

---

105) Pli ĝuste: «Mi ne intencas peti konsenton de la doktoro, ĉar li ĝin ne donos» (germane «konsento», *Einwilligung*, estas ingenra, kaj tio konfuzis Zamenhofon). Traduko pli proksima al la Zamenhofa: «Mi ne demandos la doktoron, ĉu li konsentas, ĉar li ja ne konsentos».

vidas kun timo kaj doloro; mi parolas pri la reveno de ŝia amanto. Se io en la mondo estas vera, ĝi estos tio, ke ŝi lian revenon timas. Tiom neniu estas malvastigata en siaj rajtoj.¹⁰⁶ Vere, mi nun vivas kiel ĉasata hundo, mi nur en mallumo kuraĝas eliri kaj ne estas permesite al mi veni en mian domon kaj en mian propran posedaĵon; sed tiu ĉi domo kaj tiu ĉi posedaĵo iam denove apartenos al mi, kiel vi scias kaj diras; kaj Marion kiel mia virino estos post dek jaroj — vi diras ĝin mem, kaj vi ne estas sangvinaj¹⁰⁷ — kredeble pli riĉa, ol se ŝi ligiĝos kun Alfred Heathfield, kies revenon ŝi atendas kun timo (ne forgesu tion ĉi) kaj

---

106) Angle: “Nobody is injured so far” (Ĝis nun neniu estas ofendita), kio germane iĝis „Soweit wird niemand in seinem Rechte gekränkt.“

107) T.e. «laŭ via takso, kaj vi ne estas optimistoj». Angle: “on your showing, who are never sanguine”.

kies amo — kaj ankaŭ neniam amo en la mondo — ne povas esti pli varmego, ol la mia. Al kiu nun estas farata tro multe?¹⁰⁸ Ĉio estas farata laŭ rajto kaj justeco¹⁰⁹. Mia afero estas tiel justa, kiel lia, se ŝi decidas favore por mi; kaj mi lasos la aferon al ŝia decido. Estos al vi agrable ne plu aŭdi pri tiu ĉi afero, kaj mi ankaŭ pli vin per tio ĉi ne embarasos.¹¹⁰ Vi konas nun miajn intencojn kaj miajn bezonojn. Kiam mi devas forlasi Anglujon?»

«Post unu semajno», diris Snitchey.
«Sinjoro Craggs?...»

«Ankoraŭ iom pli frue, mi konsilus»,

---

108) La angla “*Who is injured yet?*” (proksimume, «Kiu suferis maljuston?») en la germana traduko ial iĝis „*Wem wird dabei zu viel getan?*”

109) Tiel Z tradukis la germanan *nach Recht und Billigkeit*, kio estas kliŝa esprimo. Oni povus korekti: «laŭ juro kaj justo».

110) ... kaj mi ne plu vin per tio embarasos.

respondis Craggs.

«Post unu monato», diris la kliento, observinte ambaŭ vizaĝojn. «De hodiaŭ post monato mi forveturos.¹¹¹»

«Tio estas tro longa tempo», diris Snitchey; «tro longe. Sed ĝi tiel restu.» («Mi pensis, ke li postulos por si tri monatojn», murmuris li al si mem.) «Ĉu vi volas foriri? Bonan nokton, sinjoro!»

«Bonan nokton!» respondis la kliento kaj skuis al ambaŭ la manon. «Vi vidos ankoraŭ, kiel bone mi scias uzi mian riĉecon. De nun Marion estas mia stelo de feliĉo!»

«Gardu vin sur la ŝtuparo, sinjoro!» diris Snitchey; «ĉar tie la stelo ne lumas. Bonan nokton!»

«Bonan nokton!» respondis sinjoro War-

---

111) Ĉi tie estas lakuno en la traduko de Z: «Hodiaŭ estas jaŭdo. Ĉu mi sukcesos, ĉu fiaskos, post monato mi forveturos.»

den.

Ambaŭ kompanianoj eliris sur la ŝtuparon kaj lumigis al li; kiam li jam estis forinta, ili ankoraŭ staris kaj rigardadis sin reciproke.

«Kion vi diras al¹¹² tio ĉi, sinjoro Craggs?» diris Snitchey.

Sinjoro Craggs balancis la kapon.

«Ni opiniis en la tago, kiam okazis tiu transdono, ke en la maniero, kiel la paro diras al si adiaŭ, estas io stranga, tion ĉi mi memoras», diris Snitchey.

«Jes, jes», diris sinjoro Craggs.

«Eble li trompiĝas», daŭrigis sinjoro Snitchey, ŝlosante la fajreltenan keston kaj metante ĝin sur ĝian ordinaran lokon; «sed se tiel ne estas, iom da facilanimeco kaj malfideleco ankaŭ ne estus mirindaĵo, sinjoro Craggs. Kaj tamen mi opinias la

---

112) Oni nun diras «pri». — *B. Moon*

belan vizaĝeton tre fidela. Ŝajnis al mi», diris Snitchey, surmetante sur sin sian superveston kaj la gantojn (estis tre malvarme ekstere) kaj estingante unu kandelon, «kvazaŭ ŝia karaktero en la lasta tempo fariĝis pli forta kaj pli serioza, pli simila al la karaktero de ŝia fratino.»

«Sinjorino Craggs havis tiun saman opinion», rimarkis Craggs.

«Mi efektive ion donus», diris Snitchey, kiu en vero estis tre bonkora, «se mi povus kredi, ke sinjoro Warden trompiĝis en sia kalkulo; sed kiel ajn facilanima kaj nekonstanta li estas, li tamen konas la mondon kaj la homojn (kaj estus malbone, se estus alie,¹¹³ ĉar por sia konado li pagis sufiĉe

---

113) Ĉi tie la germana traduko (*und es wäre schlimm, wenn dies nicht der Fall wäre*) trudas al Snitchey emocian rilaton, kiu malestas en la angla teksto: *he ought to, for he has bought what he does know, dear enough*. Lia rilato estas ja ĝuste la mala:

kare); kaj mi ne povas al mi prezenti, ke ĝi estas kredebla. Ni faros ĝa plej bone, se ni nin ne enmiksos; ni povas fari nenion pli, sinjoro Craggs, ol silenti.»

«Nenion pli», respondis Craggs.

«Nia bona amiko, la doktoro, rigardas tiajn aferojn indiferente», diris Snitchey balancante la kapon. «Mi almenaŭ volus esperi, ke li ne bezonos sian filozofion. Nia amiko Alfred parolas pri la batalo de l' vivo», — li denove balancis la kapon, — «mi esperas almenaŭ, ke li ne falos en la komenco de la batalo. Ĉu vi havas vian ĉapelon, sinjoro Craggs? mi estingos la duan kandelon.»

Ricevinte jesan respondon de sinjoro Craggs, sinjoro Snitchey faris, kiel li diris,

---

«Mi volus kredi, ke sinjoro Warden trompiĝis ... sed li ja konas la homojn ... tial [bedaŭrinde] ne estas espero ke li eraras».

kaj palpante ili eliris el la ĉambro de interparoloj, kiu nun estis tiel malluma, kiel la objekto de ilia parolado, aŭ kiel la advokataĵo entute.

Mia historio kondukas min nun en malgrandan kvietan ĉambron de instruitulo, kie en tiu sama vespero la fratinoj kaj la freŝa maljuna doktoro¹¹⁴ sidis antaŭ la agrabla kameno. Grace kudris, Marion voĉlegis el libro. La doktoro en nokta surtuto kaj pantofloj, tenante la piedojn sur la varma tapiŝo, sidis en sia brakseĝo, aŭskultis la legantaron kaj rigardadis siajn filinojn.

Ili estis tre belaj. Du pli agrablaj vizaĝoj neniam ankoraŭ faris angulon kamentan ĉarma kaj sankta. Ion de ilia malegaleco la forpasintaj tri jaroj deviŝis; kaj sur la pura

---

114) T.e. «la maljuniĝinta, sed ankoraŭ fortika doktoro».

frunto de la pli juna fratino, en ŝia okulo kaj en la tono de ŝia voĉo oni povis rimarki tiun saman seriozan korecon, kiun ĉe ŝia pli maljuna fratino la senpatrine travivita juneco jam longe maturigis. Tamen plu ŝi ŝajnis la pli ĉarma kaj pli malforta el la du; plu ŝi ŝajnis metadi sian kapon sur la bruston de sia fratino, fidadi je ŝi kaj serĉadi konsilon kaj helpon en ŝiaj okuloj, en tiuj ĉi karaj okuloj, tiel trankvilaj, tiel klaraj kaj tiel afablaj kiel antaŭe.

«Kaj kiam ŝi nun estis en la patra domo», legis Marion el la libro, «kiu estis al ŝi tiel kara pro ĉiuj tiuj rememoroj, ŝi komencis sentadi, ke la malfacila elprovo de ŝia koro baldaŭ devas veni kaj ne estas prokrastebla. Ho, patra domo, nia konsolanto kaj amiko, kiam ĉiuj aliaj nin forlasis, de kiu la disiĝo ĉe ĉiu paŝo inter la lulilo kaj la tombo...»

«Kara Marion!» diris Grace.

«Mia museto!»¹¹⁵ ekkriis la patro, «kio estas al vi?»

Ŝi prenis la manon, kiun la fratino donis al ŝi, kaj legis plu; sed per voĉo ~~ĉiam~~ ankoraŭ tremanta, kvankam ŝi penis kovri¹¹⁶ sian eksciton.

«De kiu la disiĝo ĉe ĉiu paŝo inter la lulilo kaj la tombo estas ĉiam dolora. Ho, patra domo, vi, ĉiam fidela kaj tamen tiel ofte malŝatata, estu malsevera kontraŭ tiuj, kiuj deturnas sin de vi, kaj ne persekutu iliajn erarantajn paŝojn per tro maldolĉa pento!»¹¹⁷ Ne permesu, ke ia afabla

---

115) La Dikensa karesvorto "Puss" (kat[in][et]o) en la germana traduko iĝis „Mäuschen" (museto). Tamen poste ĉiujn 5 aliajn "Puss"/„Mäuschen" Z tradukis per «kateto». (En KGM ĉie aperas la traduko „Herzblatt".)

116) Angle *to command it* (regi [la voĉon]), germane *unterdrücken* (subpremi [la emocion]).

117) Pli proksime al la angla originalo: «indulgu tiujn, kiuj deturnas sin de vi, kaj ne persekutu iliajn erarajn paŝojn tro riproĉe!»

rigardo, ia rideto el malnova tempo brilu sur via vizaĝo de spirito. Nenia radio de amo, boneco, malsevereco, koreco lumu de via blanka kapo. Nenia rememoro de ama vorto aŭ rigardo eliru plendante kontraŭ tiu, kiu vin forlasis, sed se via rigardo povas esti punanta kaj severa, tiam tiel rigardu en via kompatemeco la pentantojn!»

«Kara Marion, ne legu pli¹¹⁸ hodiaŭ vespere», diris Grace — *car* ŝi¹¹⁹ ploris.

«Mi ne povas», ŝi rediris kaj fermis la libron. «La literoj ĉiuj ŝajnas bruli!»

La doktoron tio ĉi amuzis; kaj li ridis, frapante al ŝi sur la vangoj.¹²⁰

---

118) Ĉi tie pli konvenus «ne legu *plu*» laŭ *lies nicht weiter* [K1847], kvankam ankaŭ «ne legu pli» estas defendebla (angle *read no more* [A1846]).

119) T.e. Marion.

120) Kian bildon oni havas per tia frapo «sur la vangoj»? Tio ŝajnas esti vera puno! La germana *wie er ihr die Wange klopfte* estas pli delikata, sed la originala *as he patted her on the head* esprimas tute alian geston, karesan tuŝon al la kapo. — *B. Moon*

«Kio! ĝis larmoj tuŝita de romano!» diris doktoro Jeddler. «De presa nigraĵo kaj papero! Ne, ne, estas ĉio egale. Estas tiom same prudente preni serioze presan nigraĵon kaj paperon, kiel ĉian alian aferon. Sed sekigu viajn larmojn, sekigu viajn larmojn. Mi estas konvinkita, ke la heroino de longe estas jam returne en la patra domo kaj kun ĉiuj paciĝis, — kaj se ŝi tion ĉi ne faris, efektiva patrodomo konsistas ja propre nur el simplaj kvar muroj; kaj imagita — el paperaĵo kaj inko. Kio estas?»

«Tio estas mi, sinjoro», diris Clemency enŝovante la kapon tra la pordo.

«Kio estas al *vi*?» demandis la doktoro.

«Ho, mia Dio, nenio al mi estas», respondis Clemency — kaj ŝi estis prava, se oni povis juĝi laŭ ŝia bone sapita vizaĝo, el kiu kiel ordinaro brilis la efektiva esenco de bona humoro, per kio ŝi, kiel ajn ne bela

ŝi estis, efektive fariĝis simpatia. Kontuzitaj kubutoj ordinare ne estas kalkulataj al bel-aĵoj;¹²¹ sed en la irado tra la vivo estas ĉiam pli bone sur la malvasta vojo malbonigi al si la kubutojn anstataŭ la bona humoro, kaj tuŝante tion ĉi lastan Clemency estis tiel freŝa kaj sana, kiel ĉia belulino en la tuta lando.

«Ho, nenio al mi estas», diris Clemency kaj tute eniris tra la pordo, «sed ... venu iom pli proksimen, sinjoro!»

Iom mirigite la doktoro plenumis ŝian deziron.

«Vi diris, ke mi donu al vi neniun, kiam

---

121) Pli humure: Verdire, gratvundojn sur la kubutoj oni kutime ne klasas inter la speco da personaj ĉarmaĵoj nomata belgrajnoj (Abrasions on the elbows are not generally understood, it is true, to range within that class of personal charms called beauty-spots). [Kalemburo: beauty-spot, laŭvorte «belo-makulo», signifas ankaŭ «belgrajno».]

ŝi¹²² apudestas, vi scias», diris Clemency.

Iu fremda en la familio, laŭ ŝia stranga okulumado ĉe tiuj ĉi vortoj kaj la aparta entuziasma movo de ŝiaj kubutoj, kvazaŭ ŝi volus ĉirkaŭpreni sin mem, povus eble pensi, ke «neniun» signifas, ĉe la plej favora klarigado, honestan kison. Efektive ŝajnis, ke la doktoro en la unua minuto mem ne sciis, kion li devas pensi¹²³; sed li baldaŭ retranskviliĝis, kiam Clemency, transerĉinte en ambaŭ poŝoj — ŝi komencis de la ĝusta poŝo, poste fosis en la malĝusta kaj fine revenis al la ĝusta — ellevis leteron.

«Britain preterrajdis», ŝi diris, transdonante la leteron al la doktoro, «kiam la poŝto venis, kaj li atendis. En la angulo sta-

---

122) legu «kiam ili apudestas». Angle: “before them” (la germana „in ihrer Gegenwart“ egale bone povas signifi «en ŝia ĉeesto» aŭ «en ilia ĉeesto»).

123) ...kion li pensu... (Angle: Doctor himself seemed alarmed, for the moment.)

ras A.H. Mi vetas, ke sinjoro Alfred revenas. Ni havos feston de edziĝo en la domo — mi havis matene du kulerojn en la poŝo¹²⁴ ... Ho, Dio, kiel malrapide li ĝin malfermas.»

Ŝi parolis ĉion tion ĉi kiel monologon, dum en sia senpacienco ekscii¹²⁵ la novaĵon ŝi levis sin sur la finetojn de la piedoj kaj el sia antaŭtuko faris korktirilon kaj el sia buŝo botelon. Fine, perdinte la paciencon atendi, dum la doktoro kun la letero ĉiam ankoraŭ ne estis preta, ŝi subite returne

---

124) Kaskadaj miskomprenoj: Z mislegis germane *Tasche* anstataŭ la Seybt-a *Tasse* (= taso), kaj Seybt ne atentis, ke en la angla estas ne *cup* sed *saucer* (= subtaso). Temas evidente pri angliaj superstiĉoj — kion aŭguras trovo de du kuleroj? — kaj laŭ iuj tradicioj kuleroj en la taso kaj en la subtaso aŭguras malsame! — *B. Moon*

125) Ĉi tie kaj poste la vortoformoj de la verbo *ekscii* anstataŭas tiujn de la zamenhofa *sciigi*.

mallevis sin sur la plandojn kaj ĵetis sian antaŭtukon kiel kovrilon trans la kapon, plena je muta malespero kaj ne povante plu ĝin elteni.

«Venu, knabinoj!» ekkriis la doktoro. «Mi ne povas alie; en mia vivo mi nenian sekreton povis teni ĉe mi. Kaj ankaŭ ne estas multe da sekretoj, kiuj estus indaj esti tenataj en tia... sed ni silentu pri tio ĉi. Alfred reveturas kaj baldaŭ venos!»

«Baldaŭ!» ekkriis Marion.

«Kio! la romano estas tiel rapide forgesita!» diris la doktoro kaj pinĉis al ŝi la vangon. «Mi tuj sciis, ke la sciigo sekigos la larmojn. Jes! „Mi volas fari al ŝi surprizon“, li tie ĉi skribas. Sed tio ĉi ne iros. Li devas havi¹²⁶ konvenan akcepton.»

«Baldaŭ!» ripetis Marion.

«Nu, eble ne tiel baldaŭ, kiel via sen-

---

126) Li havu ...

pacienco pensas», respondis la doktoro; «sed sufiĉe baldaŭ. Ni rigardu! hodiaŭ estas ĵaŭdo, ne vere? tiel li intencas veni de hodiaŭ post monato».

«De hodiaŭ post unu monato», mallaŭte ripetis Marion.

«Ĝoja tago kaj festo por ni ĉiuj», diris per gaja voĉo ŝia fratino Grace, kiu gratulante ŝin kisis. «Longe atendita tago, mia kara, kiu fine venis».

Rideto estis la respondo, malgaja rideto, sed plena je fratina amo; kaj kiam ŝi rigardis al sia fratino en la vizaĝon kaj aŭskultis la ĉarman harmonion de ŝia voĉo, kiam ŝi plu pentradis la ĝojojn de la revidiĝo, tiam sur ŝia propra vizaĝo brilis espero kaj ĝojo.

Kaj ankoraŭ io: io, kio pli kaj pli trarigardis¹²⁷ tra la ceteraj sentoj, kaj por

---

127) Tio konfliktas kun la (nun) kutima signifo de *trarigardis* (kiel en «trarigardis libron»). Kial Z ne

kio mi ne havas nomon. Tio ĉi ne estis ĝojo, triumfo, fiera entuziasmo — tiuj ĉi ne montras sin tiel trankvile. Tio ĉi estis ne sole amo kaj dankemo, kvankam tiuj ĉi faris parton de tio ĉi. Ĝi ne venis de ia egoista penso, ĉar tiuj ĉi¹²⁸ ne brilas tiel sur la frunto, ne flamas tiel sur la lipoj.

Doktoro Jeddler malgraŭ sia filozofio — kiun li ĉiam en la praktiko forgesadis, kiel ĝi ofte okazas al gloraj filozofoj — ne povis sin deteni montri tian grandan intereson je la reveno de sia malnova lernanto kaj zorgato, kvazaŭ ĝi estus ia serioza afero. Do, li denove sidiĝis en sian brakseĝon, denove etendis la piedojn sur la varman tapiŝon,

---

esprimis germanan *durchschien* per la rekta ekvivalento «trabrilis»? — *B. Moon*

128) Apenaŭ spureblas, al kio rilatas *tiuj ĉi*. Laŭ la angla originalo devus esti «ĉar tiaj pensoj...». La germana teksto [B1847] estas sintakse konfuza. — *B. Moon*

multfoje tralegis la leteron kaj ankoraŭ pli multe parolis pri ĝi.

«Ho, estis ankoraŭ¹²⁹ tempo», diris la doktoro kaj rigardis en la fajron, «kiam vi ambaŭ kune, vi, Grace, kaj li, kuradis brako en brako, kiel paro da vivaj pupoj. Ĉu vi memoras?»

«Ho jes», ŝi respondis kun gaja rido kaj daŭrigis kudri diligente.

«De hodiaŭ post unu monato!» diris la doktoro meditante. «Ŝajnas kvazaŭ de tiu tempo pasis ne pli ol unu jaro. Kaj kie tiam estis mia malgranda Marion?»

«Neniam malproksime de sia fratino, kiel ajn malgranda ŝi estis», diris Marion: «Grace estis por mi ĉio, eĉ tiam, kiam ŝi ankoraŭ mem estis infano.»

«Tre vere, mia kateto, tre vere», respon-

---

129) *ankoraŭ* estas fakte sensenca kaj respondas al nenio en la originalo. — *B. Moon*

dis la doktoro. «Ŝi estis solida malgranda mastrino, mia Grace, kaj bona ekonomiistino¹³⁰ kaj diligenta saĝa infano: plena je pacienco por niaj kapricoj, ĉiam preta antaŭplenumi niajn dezirojn kaj forgesi la proprajn; eĉ jam tiam. Jam en tiu tempo, Grace, vi neniam estis kolera kaj disputema, esceptinte rilate unu punkton.»

«Mi timas, ke de tiu tempo mi tre ŝanĝiĝis al pli malbona», ridis Grace, plu diligente laborante. «Kia punkto ĝi estis, patro?»

«Alfred, kompreneble», diris la doktoro. «Vi estis nur tiam kontenta, se mi vin nomis la edzino de Alfred; tial ni vin nomis

---

130) Pli proksime al la angla originalo: «Ŝi estis prudenta malgranda virineto, mia Grace, kaj bona mastrumantino» (She was a staid little woman, was Grace, and a wise housekeeper). Seybt probable malvolis nomi knabinon «virino», tial li uzis la vortojn *Hausfrau* ([dom]mastrino) kaj *Haushälterin* (mastrumistino).

edzino de Alfred; kaj tio ĉi pli al vi plaĉis (kiel ajn strange ĝi nun ŝajnas), ol se ni donus al vi la titolon de dukino, se ni povus vin fari dukino.»

«Efektive tiel estis?»¹³¹ trankvile diris Grace.

«Kiel, ĉu vi tion ne plu memoras?» demandis la doktoro.

«Mi pensas, ke mi ĝin ankoraŭ iom memoras», ŝi respondis, «sed nur apenaŭ. Estas tro longe de tiu tempo.» Kaj kudrante ŝi kantetis la rekanton de unu malnova kanto, kiun la doktoro amis.

«Alfred baldaŭ havos efektivan edzinon», ŝi diris, donante al la interparolo alian direkton; «kaj tio ĉi estos bela tempo por ni ĉiuj. Mia trijara ofico estos baldaŭ

---

131) El nuna vidpunkto tre forte mankas «ĉu». Sed verdire la Seybt-a traduko (Ist das wirklich an dem?) aspektas strange apud la simpla originala vorto Indeed? (= «Ĉu vere?») — *B. Moon*

finita, Marion. Vi faris ĝin al mi tre facila. Mi diros al Alfred, kiam mi metos vin ree al lia brusto, ke vi lin la tutan tempon kore amis kaj ke li eĉ unu fojon ne bezonis mian subtenon. Ĉu mi povas ĝin al li diri, mia kara?»

«Diru al li, amata Grace», respondis Marion, «ke neniam ŝuldo¹³² tiel noble, tiel grandanime, tiel elteneme estis plenumata; ke mi *vin* de tiu tempo kun ĉiu tago pli amis; kaj ke mi vin nun tiel senfine amas!»

«Tion ĉi mi ne povas al li diri», respondis ŝia fratino, ŝin ĉirkaŭprenante; «miajn meritojn la fantazio de Alfred al si pentru. Li sufiĉe trograndigos, kara Marion, tute kiel vi.»

Ŝi nun reprenis sian laboron, kiun ŝi estis formetinta el la mano, kiam ŝia fratino parolis kun tia tuŝiteco de l' koro, kaj ŝi

---

132) Angle *a trust*; germane: *eine Pflicht* (= devo).

denove kantetis la malnovan kanton, kiu tiel plaĉis al la doktoro. Kaj la doktoro, pluasidante en la apoga seĝo, aŭskultis la kanton, batis la takton al ĝi sur sia genuo per la letero de Alfred, rigardis siajn filinojn kaj diris al si, ke inter la multaj vantaĵoj de la vanta mondo tiuj ĉi almenaŭ estas sufiĉe belaj.

Dume Clemency Newcome, plenuminte sian alporton de sciigo kaj atendinte en la ĉambro ĝis ŝi ĉion sciis, iris returne en la kuirejon, kie sinjoro Britain post la vespermanĝo faris al si oportune¹³³, ĉirkaŭite de tia grandanombra kolekto da brilantaj kov-

---

133) Sintakse neklare – paŭsaĵo laŭ la germana (es sich nach dem Abendessen bequem machte), kion mi tradukas laŭ nuna stilo jene: «post la vespermanĝo komforte instaligis», dum ŝajnas al mi, ke la originala *was regaling after supper* (nun arkaikiĝinta uzo de tiu verbo) signifas simple «ripozis post la vespermanĝo». — *B. Moon*

riloj de potoj, pure frotitaj patoj, poluritaj pladoj, brilantaj kaldronoj kaj aliaj signoj de ŝia diligento sur la muroj kaj sur la bretoj, ke li sidis kvazaŭ en la mezo de magazeno de speguloj. La plej granda parto el ili vere donis ne tre flatan repton de li; ankaŭ iliaj prezentaĵoj estis tute ne egalaj; ĉar kelkaj donis al li tre longan vizaĝon, kelkaj tre larĝan, aliaj sufiĉe agrablan kaj aliaj tre malbelan, ĉiu laŭ sia maniero de reprezentado, tiel same, kiel faras la homoj.¹³⁴ Sed en tio ili ĉiuj konsentis, ke inter ili tute oportune sidas individuo, tenanta la pipon en la buŝo kaj kruĉon da biero apud si kaj balancanta kun esprimo de grandanimeco la kapon al

---

134) ... ja ili ĉiuj spegulis unu saman objekton laŭ sia maniero — kiel la homoj malsame perceptas unu saman fenomenon (*according to their several manners of reflecting: which were as various, in respect of one fact, as those of so many kinds of men*).

Clemency, kiam ŝi sidiĝis al tiu sama tablo.

«Nu, Clemency», diris Britain, «kiel vi nun fartas? kaj kio da nova estas?»¹³⁵»

Clemency diris al li, kion ŝi eksciis, kaj li akceptis tion ĉi tre afable. Bona ŝanĝiĝo estis videbla ĉe Benjamin de la kapo ĝis la piedoj. Li estis multe pli larĝa kaj pli ruĝa, pli gaja kaj pli gajiga¹³⁶. Ŝajnis, kvazaŭ lia vizaĝo estis antaŭe kunligita en tuberon kaj nun estas disligita kaj elglatigita.

«Tio ĉi kredeble estos nova negoco»¹³⁷ por

---

135) *kio da nova estas?* — Kurioza esprimo, laŭ nunaj normoj klare erara. Kial ne simple «kio nova»? — *B. Moon*

136) *gajiga* estas kurioza traduko de germana *lustig* (angla *jolly*). Mi skribus «ridema». — *B. Moon*

137) El nuna vidpunkto *negoco* estas problemo: la UVa ekvivalento estas «negoco=Geschäft» (angle *business*), sed temas pri komercaj aferoj kaj oni ne nomu la laboron de juristoj «negoco». Angle estas nova *job*, do «laboro», «tasko», aŭ eble «afero». — *B. Moon*

Snitchey kaj Craggs», li diris, malrapide blovante nubojn de fumo en la aeron.

«Kaj ni eble denove estos atestantoj, Clemency!»

«Dio!» respondis Clemency kun la kutima movo de siaj amataj membroj: «Mi volus ke mi tio estu, Britain!»

«Kio?»

«Ke mi estu la persono, kiu devas edziniĝi!»¹³⁸

Benjamin prenis la pipon el la buŝo kaj kore ridis.

«Jes, vi estas tute la ĝusta por tio ĉi», li diris; «malfeliĉa Clemency!»

Clemency de sia flanko ridis tiel same kore kiel li, kaj ŝajnis ke la persono ŝi trovas tiel same amuza, kiel li.

«Jes», ŝi konsentis, «mi estas tute la ĝusta por tio ĉi, ne vere?»

---

138) «Ke mi estu la edziniĝontino!»

«Vi neniam edziniĝos, kompreneble», diris sinjoro Britain kaj prenis la pipon returne en la buŝon.

«Vi efektive pensas, ke ne?» diris Clemency tute senkulpe¹³⁹.

Sinjoro Britain balancis la kapon. «Nenia espero por tio ĉi!»

«Pripensu nur!» diris Clemency. «Mi pensas, ke vi ĝin baldaŭ faros, Britain; ne vere?»

Tiel subite metita demando pri tia grava afero postulis pripenson. Li elblovis grandan nubon da fumo kaj, metante la kapon jen dekstren jen maldekstren, li ĝin ĉirkaŭrigardadis, kvazaŭ tiu ĉi nubo estus la demando kaj li ĝin rigardus de diversaj punktoj de vidado, kaj li respondis, ke li la aferon ankoraŭ ne bone klarigis al si, sed...

---

139) tute sincere, tute naive. Angle: “*in perfect good faith*”; germane: „*ganz unschuldig*”.

jes, jes, li eble ankoraŭ decidiĝos tion ĉi fari.

«Kiu ajn ŝi estos, mi deziras al ŝi feliĉon!» ekkriis Clemency.

«Ho, tio ĉi al ŝi ne mankos», diris Benjamin, «certe ne».

«Sed ŝi ne vivus tiel feliĉe kaj ne havus tiel tute bonan kaj amindan edzon», diris Clemency, duone metinte sin super la tablon kaj medite rigardante la kandelon, «se mi antaŭe ne estus — ne ĉar mi intencis, ĉar ĝi estis pura kuntrafiĝo¹⁴⁰: ĉu vere, Britain?»

«Certe», respondis sinjoro Britain en plena ĝuado de la pipo, en la stato kiam la

---

140) *kuntrafiĝo* paŭsas la germanan *Zusammen-treffen*, mistradukon el la angla (*it was*) *accidental*. Clemency volas diri: «mi ja ne intencis vin malkvietigi, tio okazis per si mem, ververe» — t.e. la konversacio spontanee, per si mem prenis ĉi tiun tiklan direkton.

fumanto povas malfermi la buŝon nur tre malmulte por paroli, en oportuna trankvileco¹⁴¹ sidas sur sia seĝo kaj povas turni al sia kunsidanto nur la okulojn kaj ankaŭ tiujn ĉi tre malrapide kaj serioze.

«Ho, mi estas al vi tre danka,¹⁴² Clemency, tion vi ja scias!»

«Dio, kiel bela estas la penso pri tio ĉi!» diris Clemency.

[Samtempe ŝi koncentris siajn vidadon kaj pensadon sur la kandelon, kaj, subite rememorinte pri la balzamaj ecoj de la kandela sebo, ŝi malavare ŝmiris sian maldekstran kubuton per tiu kuracilo.]¹⁴³

---

141) Nun oni dirus «en komforta trankvileco». Tiel jam en la maturaj verkoj Zamenhofaj: «konservi komfortan trankvilecon» (*Fabeloj* III, «Estas tute certe»).

142) Laŭ la originalo (I'm greatly beholden to you) pli taŭgus «Mi estas tre ligita al vi» aŭ «Mi multon ŝuldas al vi». — *B. Moon*

143) Ĉi tiun alineon Z pretersaltis .

«Vi scias, mi faris diversajn esplorojn pri tio kaj alio», daŭrigis sinjoro Britain kun la peza seriozeco de saĝegulo, «ĉar mi ĉiam havis spiriton scieman kaj legis multajn librojn pri la bonaj kaj malbonaj flankoj de la teraj aferoj, ĉar mi en mia juneco min okupadis je la literaturo.»

«Efektive!»¹⁴⁴ ekkriis mirante Clemency.

«Jes», diris sinjoro Britain; «du el miaj plej bonaj jaroj mi staris post la pordo de butiko de antikvaĵisto, preta postkuri, se iu metus ian libron en la poŝon; poste mi estis disportanto ĉe modistino, kaj en tiu ĉi ofico mi en vakstolaj paketoj alportadis al la homoj nenion ekster trompaĵo kaj malveraĵo — per kio mia animo estis malĝojigita

---

144) Tio tradukas la germanan ekkriion „Wirklich!“, sed estas sensenca en la rakontfadenon. La fadenon rompas la krisigno anstataŭ demandosigno. Intencita senco: «Ĉu vere?» (angle: “Did you though?”). — *B. Moon*

kaj mia konfido je la homa naturo estis detruita. Kaj post tio mi tie ĉi en tiu ĉi domo aŭdis multe da parolaĵo, kiu mian animon ankoraŭ pli malgajigis; kaj post ĉio tio ĉi mia opinio estas, ke kiel certa kaj agrabla kvietigisto de la animo kaj bona kondukanto tra la vivo nenio estas pli bona, ol la¹⁴⁵ raspilo de muskato.»

Clemency volis ion aldoni, sed li antaŭvenis al ŝi.

«Lig-ita»¹⁴⁶, li serioze aldonis, «kun fingringo».

«Faru kion vi volas, kaj cetere, ne vere?» rimarkis Clemency, en la ĝojo pro la

---

145) En la originalo Benjameno, por stila efekto, mencias la raspilon (ĉi tie) kaj la fingringon (tuj poste) kun nedifinaj artikoloj. Seybt rutine uzas la difinan artikolon ĉe la unua, kaj la nedifinan ĉe la dua; la sama malkohero aperas do ĉe Z.

146) «Kom-bi-ne» (“Com-bined,” he added gravely, “with a thimble.”)

konfeso metante unu brakon trans la duan kaj karesante al si la kubuton. «Tia kerna diro, ĉu vere?»

«Mi cetere ne scias», diris sinjoro Britain, «ĉu oni povus ĝin nomi vera filozofio. Mi iom dubas tion ĉi; sed ĝi bone eltenas kaj ŝparas multe da ĉagreno, kion la ĝusta filozofio ne ĉiam faras.»

«Rememoru nur, kiel vi mem iafoje insultadis», diris Clemency.

«Ha!» diris sinjoro Britain. «Sed la plej rimarkinda estas, Clemency, ke vi min dev-
is konverti.¹⁴⁷ Tio ĉi estas la plej stranga. Vi! kio! mi pensas, ke vi ne havas duonon da penso en la kapo!»

Tute ne ofendiĝante, Clemency balancis la kapon, ridis kaj ĉirkaŭprenante sin dir-

---

147) Tio respondas al K1847, sed Seybt mistradukis la originalon, laŭ kiu Benjameno konvertiĝis *pere de ŝi, danke al ŝi* — kio ne signifas, ke ŝi konvertis lin.

is: «Ne, mi ankaŭ tiel pensas»¹⁴⁸.

«Mi estas sufiĉe konvinkita pri tio ĉi», diris sinjoro Britain.

«Ho mi pensas, vi estas prava», diris Clemency. «Mi elportas nenian penson,¹⁴⁹ mi nenian bezonas».

Benjamin prenis la pipon el la buŝo kaj ridis, ĝis la larmoj elkuris al li sur la vangojn. «Kiel naiva vi estas, Clemency», li aldonis plu ridante kaj viŝante al si la okulojn. Clemency, nenion kontraŭdirante, faris tion saman kaj ridis tiel same kore, kiel li.

«Sed mi tamen vin amas», diris sinjoro

---

148) La frazo esprimas konsenton: «Efektive, ankaŭ mi supozas ke mi ne havas.»

149) Tio vere ne esprimas samon kiel K1847 (Ich mag keinen = mi nenian [penson] volas), kio siavice ne bone esprimas la originalon (I don't pretend to none = mi nenian [penson] pretendas havi). — *B. Moon*

Britain; «vi estas tre bona knabino en via speco; donu do al mi la manon, Clemency. Kio ajn estos, mi vin ĉiam estimos kaj ĉiam estos via amiko.»

«Efektive!»¹⁵⁰ respondis Clemency. «Nu, tio ĉi certe estas tre bona de via flanko.»

«Jes, jes», diris sinjoro Britain kaj prezentis al ŝi la pipon por elbati; «mi vin ne forlasos. Aŭskultu! estas stranga bruoj!»

«Bruoj!» ripetis Clemency.

«Paŝoj ekster la domo. Sonis, kvazaŭ iu desaltas de la muro.»

«Ĉu ili supre ĉiuj estas en lito?»

«Ho, nun ili ĉiuj iris dormi.»¹⁵¹

---

150) Samkiel sur p. 203, tio tradukas la germanan ekkrion „Wirklich!“, sed estas sensenca en la rakontfadeno. Clemency simple demandas «Ĉu?» (angle: “Will you?”).

151) La ekkria «Ho» paŭzas la germanan tekston, sed denove tio rompas la rakontfadenon. La diraĵo estas konfirma, do necesas «Ho jes» aŭ simple «Jes»

«Ĉu vi nenion aŭdis?»

«Nenion!»

Ili ambaŭ aŭskultis sed nenion aŭdis.

«Mi ion diros al vi»¹⁵², diris Benjamin kaj deprenis lanternon; «mi pro singardeco faros unu fojon ĉirkaŭiron ĉirkaŭ la domo, antaŭ ol mi iras dormi. Malfermu la pordon, dum mi ekbruligos la lanternon, Clemmy.»

Clemency tuj obeis, sed rimark[ig]is ĉe tio ĉi, ke li vane faras al si la klopodon, ke tio estas imago kaj tiel plu. Sinjoro Britain diris «tre povas esti», sed tamen eliris, armita de la fero de forno¹⁵³ kaj lumigante

---

(angle: Yes, all abed by this time). — *B. Moon*

152) Tiel laŭ germana „Ich will dir etwas sagen“, sed angla “I tell you what” idiotisme esprimas ion alian: proksimume «mi proponas» aŭ «mi havas ideon», aŭ eble «aŭskultu» enkonduke al posta diraĵo. — *B. Moon*

153) fajrostango.

per la lanterno en ĉiujn flankojn.

«Estas tiel silente, kiel sur la tombejo», diris Clemency, rigardante post li; «kaj ankaŭ preskaŭ tiel same timige!»

Rigardante returne en la kuirejon, ŝi en timigo ekkriis, kiam facila figuro¹⁵⁴ al ŝi proksimiĝis. «Kiu tie?»

«Silentu!» murmuretis al ŝi ekscitite Marion. «Vi min ĉiam amis, ne vere?»

«Amis? infano! Certe!»

«Mi tion scias. Kaj mi povas al vi konfidi, ĉu vere? Mi nun havas tie ĉi preskaŭ neniun, al kiu mi *povus* konfidi.»

«Jes»¹⁵⁵, diris Clemency kore.

«Iu estas ekster la domo», diris Marion kaj montris al la pordo, «kiun mi hodiaŭ vespere ankoraŭ devas vidi kaj paroli kun

---

154) T.e. *svelta figuro*.

155) Ĉi tiu «Jes» probable rilatas al la demando («Kaj mi povas al vi konfidi...»).

li. Michael Warden, pro Dio, foriru. Nun ne!»

Clemency surprizite kaj maltrankvile ek-tremis, kiam sekvante la rigardon de la parolantino, ŝi ekvidis malhelan figuron, starantan antaŭ la pordo.

«En minuto vi povas esti malkaŝita»¹⁵⁶, diris Marion. «Nun ne! Atendu, se estas eble, en ia kaŝita loko. Mi tuj venos.»

Li salutis ŝin per la mano kaj malaperis.

«Ne iru dormi. Atendu min tie ĉi!» diris Marion kun maltrankvila rapideco. «Mi jam antaŭ unu horo volis paroli kun vi. Ho, ne perfidu min!»

Marion kaptis ekscitite ŝian manon kaj premis ĝin al la brusto — movo, kiu en sia pasio estis pli elokventa, ol la plej varmega

---

156) Pli bone: «Ankoraŭ minuton, kaj oni vin malkaŝos» (t.e. «[Se vi restos ĉi tie] ankoraŭ minuton, oni vin malkaŝos»).

petado per vortoj. Poste ŝi foriris, kiam la radioj de la revenanta lanterno komencis lumigadi la ĉambron.

«Ĉio trankvila kaj silenta. Neniu estas. Kredeble imago», diris sinjoro Britain, fermante kaj riglante la pordon. «Unu el la sekvaĵoj de viva fantazio. Ha! kio estas?»

Clemency, kiu ne povis kaŝi sian ekscititecon, pala kaj tremanta per la tuta korpo sidis sur seĝo.

«Kio estas?» ŝi ripetis kaj frotis al si la manojn kaj kubutojn, penante trankviliĝi kaj rigardante ĉien, nur ne al li en la vizaĝon. «Estas bele de via flanko, Britain! Antaŭe vi enpelas min en teruron per brulado kaj per lanternoj kaj per Dio scias ankoraŭ kio ... Kio estas? Ho, jes!»

«Se vi ricevas teruron de lanterno, Clemmy», diris sinjoro Britain, tute trankvilanime ĝin estingante kaj ree pendigante,

«tiam la terura fantomo estas facile forpel-
ebla. Sed vi ja ordinare estas sufiĉe
kuraĝa», li diris kaj haltis, por ŝin atente
rigardi; «kaj vi estis ja ankaŭ tute trankvila
post la bruado kaj la lanterno. Kio venis al
vi en la kapon? ja ne ia penso?»

Sed ĉar Clemency tute kiel ordinare
deziris al li bonan nokton kaj ŝajnis sin
prepari por iri dormi, tial ankaŭ Malgrand-
Britain diris al ŝi bonan nokton, farinte an-
koraŭ la originalan rimarkon, ke neniu sci-
as, kio al la virinoj povas veni en la kapon;
li prenis sian kandelon kaj iris dormeme al
la lito.

Kiam ĉio denove estis trankvila, Marion
revenis.

«Malfermu la pordon», ŝi diris, «kaj
restu apud mi, dum mi kun li ekstere
parolos».

Kiel ajn timema ŝia agado estis, ĝi tamen

montris firman kaj neŝanceleblan decidon, al kiu Clemency ne povis kontraŭstari. Ŝi malbrue malriglis la pordon, sed antaŭ ol ŝi turnis la ŝlosilon en la seruro, ŝi returne rigardis la junan fraŭlinon, kiu nur atendis la malfermadon, por eliri.

La vizaĝo ne estis deturnita aŭ turnita al la tero, sed rigardis ŝin plene kaj libere en floro de juneco kaj beleco. Neklara sento pri la malforta baro, kiu estas inter la feliĉa patra domo kaj la honesta amo de la bela knabino, penso pri la malĝojo en tiu ĉi domo kaj la detruo de ĝiaj plej belaj esperoj, venis en la simplan animon de Clemency kaj frapis ŝian molan koron tiel profunde, tiel forte plenigis ĝin je malĝojo kaj kunsento, ke ŝi, verŝante riveron da larmoj, metis siajn brakojn ĉirkaŭ la kolon de Marion.

«Mi scias nur malmulte, kara infano»,

diris Clemency, «tre malmulte; sed mi scias, ke tio ĉi ne estas bona. Pripensu, kion vi faras».

«Mi multajn fojojn ĝin pripensis», diris Marion kviete.

«Ankoraŭ unu fojon», petegis Clemency «ĝis morgaŭ!»

Marion balancis la kapon.

«En la nomo de sinjoro Alfred», diris Clemency. «Pro li, kiun vi iam tiel amis!»

Ŝi¹⁵⁷ kovris sian vizaĝon per la manoj kaj ripetis: «Iam!» kvazaŭ tiu ĉi vorto disŝirus al ŝi la koron.

«Lasu min eliri», petis Clemency. «Mi diros al li, kion vi volas. Ne eliru tiun ĉi nokton el la pordo. Mi estas konvinkita, ke tio ĉi ne povas alporti bonon. Ha, ĝi estis

---

157) Ankaŭ en la originalo ne tute klaras, kiu diras tion, sed laŭ la rakontfadeno devas esti Marion.
— *B. Moon*

tago de malfeliĉo, kiam oni tien ĉi alportis sinjoron Warden! Pensu pri via bona patro, mia kara — pri via fratino.»

«Mi tion faris», diris Marion kaj rapide levis la kapon. «Vi ne scias, kion mi faras. Mi *devas* paroli kun li. Per tio ĉi, kion vi diris, vi montris vin kiel mia plej bona kaj plej fidela amikino, sed mi devas fari tiun ĉi paŝon. Ĉu vi volas min akompani, Clemency» — ŝi kisis ŝian amikan vizaĝon — «aŭ mi devas iri sola?»¹⁵⁸

Konfuzita kaj malĝoja Clemency turnis la ŝlosilon en la seruro kaj malfermis la pordon. Marion, firme tenante la manon de la akompanantino, rapide eliris en la mallumon de la nokto.

Tie li alpaŝis al ŝi, kaj ili longe kaj multe parolis unu kun la dua¹⁵⁹; kaj la mano, per

---

158) «aŭ mi iru sola?»

159) Pli ĝuste: «kaj ili serioze kaj longe parolis

---

unu kun la alia».

kiu ŝi tenis Clemency'on, tremis, aŭ malvarmiĝis kiel la mano de malvivulo, aŭ¹⁶⁰ premis ŝin kore en la fajro de la parolado. Kiam ili revenis, li sekvis Marion'on ĝis la pordo; tie li prenis la duan manon kaj premis ĝin al siaj lipoj. Tiam li singarde foriris.

La pordo denove estis riglita kaj ŝlosita, kaj denove ŝi staris en la patra domo. Ne depremita de la sekreto, kiun ŝi alportis, kvankam ŝi estis ankoraŭ juna, sed kun tiu esprimo sur la vizaĝo, por kiu jam antaŭe mankis al mi la nomo, kaj kiu brilis tra ŝiaj larmoj.

Ŝi ripete dankis sian modestan amikinson kaj konfidis al ŝi, kiel ŝi diris, plene kaj sen-

---

160) La Seybt-a frazostrukturo kun *oder ... oder* malbone esprimas la originalon *now trembled, now turned deadly cold, now clasped and closed on hers*, kion oni traduku «jen tremis, jen malvarmiĝis ..., jen premis ...» — *B. Moon*

kondiĉe. Feliĉe atinginte sian dormo-
ĉambron, ŝi falis sur la genuojn kaj povis
preĝi, havante sur la koro sian sekreton!

Jes, kaj ŝi povis sin levi post la preĝo tiel
trankvile kaj feliĉe, klini sin super la dorm-
antan fratiron, rigardi ŝin kaj rideti —
kvankam eĉ iom malgaje¹⁶¹. Kaj kisante
ŝian frunton, ŝi mallaŭte murmuretis al si,
ke Grace ĉiam estis patrino por ŝi, kaj ke ŝi
ŝin amas kiel infano!

Kaj ŝi povis la brakon¹⁶² meti al si ĉirkaŭ
la kolon, kiam ŝi sin metis sur la kusenon,
kaj la brako kvazaŭ konscie ĉirkaŭprenis

---

161) Angle: “*and smile: though sadly:*” (kaj rideti —
kvankam malgaje); germane: „*und lächeln – wenn
auch traurig*”, kion lastan nun oni esprimus per «kaj
rideti — eĉ se malgaje».

162) T.e. la brakon de Grace. (Z preterlasis epiteto-
on, angle “*the passive arm*”; germane „*den willen-
losen Arm*”; ruse: «la brakon de la dormanta
fratino»).

ŝin defendante kaj amante kaj kvazaŭ
murmuretis al la delikataj lipoj: Dio vin
benu!

Kaj ŝi povis eĉ trankvile ekdormi, mal-
helpata nur de unu sonĝo, en kiu ŝi per sia
senkulpa kaj tuŝanta voĉo ekkriis, ke ŝi est-
as tute sola kaj ke ĉiuj ŝin forgesis.

Monato baldaŭ pasas, eĉ se ĝi iras mal-
rapide. La monato, kiu estis inter tiu ĉi
nokto kaj la reveno, rapide pasis kaj forflu-
gis, kiel pasanta nebulo.

La tago venis. Malkvieta vintra tago, kiu
la malnovan domon ofte tremigadis, kva-
zaŭ de frosto. Tago, kiu la hejman ~~doman~~
internaĵon faras duoble kara, al la kamena
angulo donas novajn agrablaĵojn, ĵetas ruĝ-
etan flamon sur la vizaĝojn kolektitajn ĉir-
kaŭ la kameno kaj igas la grupojn ĉirkaŭ
ĉiu kameno fari pli malvastan kaj pli

intiman ligon kontraŭ la elementoj, kiuj ekstere sovaĝas. Kruda vintra tago, kiu la plej bone preparas por agrabla vespero, kovritaj fenestroj, afablaj amikaj vizaĝoj, muziko, ridado, dancado, luma kandelaro kaj societa plezuro!

Pri ĉio tio ĉi la doktoro zorgis, por bonvenigi¹⁶³ Alfredon. Ili sciis, ke li povas veni ne pli frue, ol en la nokto; kaj ili intencas, li diris, resonigi la nokton de la ĝojo, kiam li venos. Ĉiuj liaj amikoj devis esti kolektitaj. Devis manki nenia vizaĝo, kiun li konis kaj amis. Ne, ili ĉiuj devis tie ĉi esti.

Tiel gastoj estis invititaj, kaj muziko estis mendita, kaj tabloj preparitaj, kaj la salono de dancado aranĝita, kaj kun gastema malavareco estis riĉe zorgite pri ĉiu societa

---

163) Ĉi tie kaj aliloke la vortobazo «bonvenig-» (la angla welcome) respondas al zamenhafa «salut-».

bezono. Ĉar estis Kristonasko kaj liaj okul-
oj jam longe ne vidis la anglan ilekson¹⁶⁴
kaj ĝian malhelan konstantan verdaĵon, la
salono de dancado estis ornamita je tio ĉi;
kaj la ruĝaj beroj sendadis al li el la malhela
foliaro anglan saluton al la veno.

Ĝi estis labora tago por ĉiuj, sed por
neniu tiel multe, kiel por Grace, kiu sen-
brue ĉie laboradis kaj estis la gaja animo
de ĉiuj preparadoj. Multajn fojojn en tiu ĉi
tago (kiel ankaŭ multajn fojojn en la daŭro
de la monato, kiu pasis) Clemency time
esplorante rigardadis Marionon. Ŝi estis
eble iom pli pala, ol ordinare, sed sur ŝia
vizaĝo estis ĉarma decida trankvileco, kiu

---

164) arbo. — *Noto de Zamenhofo.*

(Z skribis *ilikon*, vorto kiu ne plu aperas en la
PIV-oj; en B1910 jam aperas *ilekso*, oficialigita per
2OA, kaj akompanata de la noto: «Brita emblemo de
Kristnasko.»)

faris ĝin pli aminda, ol ĉiam¹⁶⁵.

En la vespero, kiam ŝi estis vestita kaj portis en siaj haroj kronon, kiun Grace mem tien enplektis — ĝi estis la amataj floroj de Alfred¹⁶⁶, kaj tial Grace ilin elektis — tiu malnova esprimo, plena je pensoj, preskaŭ malĝoja kaj tamen tiel plena je spirito, nobla kaj feliĉa, kuŝis denove sur ŝia frunto kaj faris ŝin centoble pli ĉarma.

«La plej proksima krono, kiun mi plektos en tiujn ĉi harojn, estos la krono fianĉina», diris Grace; «aŭ mi estas malbona profetino».

La fratino ridetis kaj firme ŝin tenis en siaj brakoj.¹⁶⁷

---

165) Oni nun diras: «ol iam ajn». — *B. Moon*

166) ... ĝiaj artefaritaj floroj imitis la amatajn florojn de Alfred (angle: “its *mimic flowers* were Alfred's favorites”; la epiteto perdita de la germana tradukisto).

167) T.e. ŝin brakumis.

«Ankoraŭ unu momenton, Grace. Ne forlasu min ankoraŭ. Ĉu vi certe scias, ke nenio al mi pli mankas?»

Tio ĉi propre ŝin tute ne interesis. Ŝi pensis pri la vizaĝo de sia fratino, kaj ŝia okulo kun ama intimeco firme sin tenis sur ĝi.

«Mia arto plu ne povas iri, kara infano», diris Grace; «kaj ankaŭ via beleco. Mi neniam vidis vin tiel bela, kiel nun.»

«Mi neniam sentis min tiel feliĉa», respondis tiu ĉi.

«Jes, sed ankoraŭ pli granda feliĉo vin atendas. Apud alia tia kameno,¹⁶⁸ tiel same ĉarma kaj intima, kiel tiu ĉi», diris Grace, «baldaŭ sin trovos Alfred kun sia juna edzino.»

---

168) La anglan “in such another *home*” (en tia alia *hejmo*) la germana tradukisto anstataŭigis per sinekdoĥo: „an einem andern solchen *Herd*“ (kameno = hejmo).

Ŝi¹⁶⁹ denove ridetis. «Vi prezentas al vi feliĉan hejmon¹⁷⁰, Grace. Mi vidas tion ĉi laŭ viaj okuloj. Mi ĝin scias, ĝi estas feliĉa, mia kara. Kiel feliĉa mi estas, ke mi tion scias!»

«Nu», diris la doktoro, rapide enirante, «ĉu ni ĉiuj estas pretaj, por akcepti Alfredon? Li povas veni nur sufiĉe malfrue — ĉirkaŭ horo[n] antaŭ noktomezo — tiel ni havas sufiĉe da tempo, por fariĝi gajaj antaŭ lia veno. Li ne devas veni antaŭ ol la glacio estos rompita.¹⁷¹ Disheligu la fajron,

---

169) T.e. Marion.

170) Z skribis «feliĉan domecon» paŭsante la germanan „ein glückliches Häuslichkeit“, kies pli trafa traduko estas «feliĉan hejmon», kio cetere pli proksimumas la anglan “a happy home”; en B1910 la malklara «domeco» ŝanĝiĝis en «dometon». Ial la germana tradukisto evitis (ĉi tie kaj ĵuse, vd p. 223) la evidentan tradukon per „Heim“ (ein glückliches Heim); eĉ pli surpriza estas ke Z ne uzis ĉi tie la pli klaran tradukon per «hejmo».

171) Kiam li venos, la glacio jam estos rompita.

Britain! Lasu ĝin lumi sur la ilekson, ĝis ĝi estos tute ruĝa de flamo. Ĝi estas mondo plena je sensencaĵo,¹⁷² mia kateto; fidelaj amantoj kaj ĉio alia — nur sensencaĵo; sed ni estu sensencaj kune kun la aliaj homoj kaj ni donu al nia fidela amanto furiozan bonvenigon ĉe la veno. Je mia vorto!» diris la doktoro kaj rigardis siajn filinojn kun fiera ĝojo, «hodiaŭ vespere mi ekster ĉiu alia sensencaĵo preskaŭ pensas,¹⁷³ ke mi

---

(Angle: He'll not find us with the ice unbroken.)

172) Ĉi tia uzo de «ĝi» estas malkonvena en la moderna lingvo. La plej flua dirmaniero estus: «La mondo plenas je sensencaĵo»; por esprimi iom desupran, filozofie klasifikan nuancon de la angla nedifina artikolo (It's a world of nonsense) oni povus traduki «Tiu ĉi mondo estas mondo plena je...».

173) «mi ... preskaŭ pensas» estas evidente sensencaĵo, sed kion Z povis fari pri la Seybt-a sensencaĵo *ich glaube ... fast außer anderem Unsinn?* La originalo (I'm not clear to-night, among other absurdities, but that I'm the father of two handsome girls) ŝa-

estas patro de du belaj filinoj».

«Kaj ĉion, kion unu el ili iam faris aŭ ankoraŭ povas fari, por vin malĝojigi, kara patro», diris Marion, «tion pardonu al ŝi nun, kiam ŝia koro estas plena. Diru, ke vi pardonas al ŝi, ke vi volas pardoni al ŝi, ke ŝi ĉiam havos parton en via amo kaj...» ŝi eksilentis kaj kaŝis sian vizaĝon sur la brusto de la maljuna homo.

«Infano, infano!» kviete diris la doktoro. «Pardoni! kion mi bezonas pardoni? Efektive, se niaj fidelaj amantoj revenas, por fari al ni tiajn historiojn, tiam ni devas teni ilin malproksime de ni; ni devas sendi al ili renkonte kurierojn kaj lasi ilin veturi nur unu horon en tago,¹⁷⁴ ĝis ni estos sufiĉe

---

jne signifas: «Inter aliaj absurdaĵoj ĉi-vespere estas al mi klare nur, ke mi estas patro de du belaj filinoj». — *B. Moon*

174) Tio paŭzas la Seybt-an *sie nur eine Stunde des Tages reisen lassen*, sed kiel li venis al tio ekde la

preparitaj, por ilin akcepti. Kisu min, mia kateto. Pardonu! Kia malsaĝa infano vi estas! Se vi min kvindek fojojn en tago ĉagrenus, anstataŭ tute ne, mi ĉion al vi pardonus, ekster tia peto. Kisu min, mia kateto. Prenu! por la estinteco kaj estonteco — pura kalkulo inter ni. Disheligu la fajron! Ĉu la homoj en la malvarma Decembra nokto devas frostiĝi?¹⁷⁵ Faru lume, varme kaj gaje, aŭ mi al tiu kaj alia certe ne pardonos!»

Tiel bonhumora kaj gaja estis la doktoro! Kaj la fajro estis disheligita, kaj la kandeloj lume brilis, kaj gastoj venadis, kaj gaja movado komenciĝis, kaj ĉarma tono de ĝoja ekscititeco jam regis en la tuta domo.

---

originalo (bring 'em on a mile or two a day = «antaŭenigi ilin je unu-du mejloj tage»)? — *B. Moon*

175) Ĉu la homoj frostiĝu en la malvarma Decembra nokto?

Ĉiam pli kaj pli da gastoj venis. Lumaj okuloj salutadis Marionon; ridetantaj lipoj deziradis al ŝi feliĉon; saĝaj patrinoj ludadis kun la ventumilo kaj esprimadis la esperon, ke ŝi ne estos tro juna kaj facilanima por la hejma vivo; flamaj patroj falis en malfavoron, ĉar ili tro multe admiradis ŝian belecon; filinoj ŝin enviis, filoj enviis lin¹⁷⁶; multaj enamiĝintaj paroj uzis la okazon; ĉiuj estis plenaj je partoprenado, ekscititeco kaj atendado.

Sinjoro Craggs kaj sinjorino Craggs venis brako sub brako, sed sinjorino Snitchey venis sola. «Mia Dio, kie vi havas vian edzon?» demandis la doktoro.

La paradiza birdo¹⁷⁷ sur la turbano de sinjorino Snitchey tremis, kvazaŭ ĝi

---

176) T.e. la fianĉon (Alfredon).

177) Ĉe Seybt forfalis grava detalo: sur la turbano estis ne tuta birdo, sed nur unu ĝia plumo. —
B. Moon

denove viviĝis, kiam ŝi diris, ke tion ĉi certe scias sinjoro Craggs. Al ŝi ili tion ĉi neniam diras.

«La malbenita oficejo», diris sinjorino Craggs.

«Mi volus, ke ĝi forbrulu ĝis la fundamento», ĝemis sinjorino Snitchey.

«Li estas... li estas... malgranda negoca afero iom fortenas mian kompanianon», diris sinjoro Craggs kaj maltrankvile rigardis ĉirkaŭen.

«Ho, ho! Negoca afero! Ne volu min tion ĉi kredigi!¹⁷⁸» diris sinjorino Snitchey.

«Ni scias, kio ĝi estas, negoca afero», diris sinjorino Craggs.

Sed ĉar ili tion ĉi ne sciis, tio eble estis la kaŭzo, kial la paradizbirda plumo de sinjor-

---

178) T.e. «Al mi ne volu tion kredigi!» (germane: Machen Sie mir das nicht weiß!). — Sed ne estas klare, ke Dickens tion celis: anglan “Don’t tell me!” mi tradukas jene: «Pri tio al mi ne parolu!» — *B. Moon*

ino Snitchey tiel minace tremis kaj ĉiuj apartaj pecoj de la orelingoj de sinjorino Craggs sonis, kiel malgrandaj tintiloj.

«Mi miras, ke vi povis veni, Craggs», diris lia edzino.

«Sinjoro Craggs sentas sin feliĉa, certe», diris sinjorino Snitchey.

«La oficejo tiel okupas ilian tutan temp-on», diris sinjorino Craggs.

«Persono, kiu havas oficejon, propre tute ne rajtas edziĝi», diris sinjorino Snitchey.

Poste sinjorino Snitchey diris al si mem, ke la rigardo, kun kiu ŝi tion ĉi diris, trafis Craggs'on en la profundon de la koro kaj ke li tion ĉi sentas, kaj sinjorino Craggs rimark[ig]is al sia edzo, ke Snitchey lin trompas post la dorso kaj ke li tion ĉi vidos, kiam estos tro malfrue.

Sed sinjoro Craggs, ne tre turnante atenton sur tiujn ĉi rimarkojn, plu maltrankvile

rigardadis ĉirkaŭen, ĝis lia okulo trafis Grace'on, kiun li tuj salutis.

«Bonan tagon, sinjorino», diris Craggs. «Vi estas belega. Via... fraŭlino... via fratino, fraŭlino Marion, ĉu ŝi estas...»

«Ho, ŝi estas tute sana,¹⁷⁹ sinjoro Craggs.»

«Jes ... mi ... ĉu ŝi estas tie ĉi?» demandis Craggs.

«Tie ĉi! Ĉu vi ŝin tie ne vidas? Ŝi nun komencas dancon», diris Grace.

Sinjoro Craggs surmetis la okulvitrojn por pli bone vidi, rigardis Marionon kelkan tempon, tuis kaj metis la okulvitrojn

---

179) Kaj germane (sie ist ganz wohl) kaj originale angle (she's quite well) la frazo esprimas ion pri bonfarto pli ol pri sano. Estas apenaŭ kompreneble, kial Z ne skribis «Ŝi fartas tute bone» — verŝajne interalie pro tio, ke laŭ la teksto de Seybt li ne sukcesis kompreni la logikon de la interŝanĝo (la rakontfadenon). — *B. Moon*

kun kontenta mieno returne en la ingon¹⁸⁰
kaj en la poŝon.

Nun eksonis la muziko kaj la dancado komenciĝis. La hela fajro gaje krakadis kaj saltadis, kvazaŭ ĝi pro granda ĝojo mem volus danci. De tempo al tempo ĝi ridadis, kvazaŭ ĝi volus ankaŭ fari muzikon. Iafoje ĝi briladis kaj ruĝe flamadis, kvazaŭ ĝi estus la okulo de la malnova ĉambro, kaj iafoje tiu ĉi okulo ruze okuladis¹⁸¹, kiel gaja maljunulo, kiam li vidas, kiel la ~~pli~~ junaj¹⁸² murmuretas en la anguloj. Iafoje ĝi incit-

---

180) Oni nun diras ne «returne» sed «ree[n]». Kaj en ĉi tia okazo ne «ingon» sed «ujon». — *B. Moon*

181) *okulsignis* (angle “it winked too, sometimes”; germane „manchmal winkte das Auge schlau”).

182) ...*kiel komprenema maljunulo al la gejunulaj flustroj*... La komparativo venas el la germana: „wenn er *die Jüngeren* in den Ecken flüstern sieht”; angle tamen estas “the youthful whisperers”. En la norma Esperanto absoluta komparativo ne ekzistas (PAG, §72, Rim.).

ante ludadis kun la branĉoj de la ilekso; kaj kiam ĝia saltanta lumo faladis sur la malhelajn foliojn, ŝajnis, kvazaŭ ili denove staras ekstere en la malvarma vintra nokto kaj tremas de la vento. Iajoje ĝia humoro fariĝadis tute sovaĝa kaj petola kaj transiradis ĉiujn limojn, kaj tiam ĝi laŭte ridante ŝutadis inter la dancantojn pluvon da senkul-paj¹⁸³ fajreroj kaj en sovaĝa ĝojo levadis sin en la malnovan tubon de l' kameno.

Preskaŭ jam finiĝis dua danco, kiam sinjoro Snitchey kaptis la brakon de sia kompaniano, rigardanta la dancadon.

Sinjoro Craggs eksaltis, kvazaŭ lia amiko estus fantomo.

«Ĉu li foriris?» li demandis.

«Silente!» diris Snitchey.¹⁸⁴ «Li estis ĉe

---

183) sendanĝeraj (angle "harmless", germane „unschuldig“).

184) Kombine kun la ĵusa demando «Ĉu li foriris?», tio signifas unuavide, ke li *silente* foriris. Sed

mi pli ol tri horojn. Li ĉion trarigardis kaj volis precizan kalkulon. Li ... Ahem!¹⁸⁵»

La danco finiĝis. Marion preteriris tre proksime antaŭ li, kiam li parolis. Ŝi rimarkis nek lin nek lian kompanianon, sed rigardadis sur sian fratinnon en la fino de la salono, kiam tiu malrapide paŝadis tra la sin puŝanta amaso kaj malaperis el ŝiaj okuloj.¹⁸⁶

---

la rakonta realo estas alia: kaj angle (Hush!) kaj germane (Stll!) la repliko de Snitchey estas imperativa: «Silentu!» — *B. Moon*

185) Ahem! — interjekcio kopiita el K1847, responde al la angla *Humph!* Aliloke la interjekcio havas la por Esperanto kutiman formon *hm!*

186) Ŝlosila momento en la rakonto estas tie ĉi misprezentita. K1847 donas akcepteblan tradukon, sed Z mistradukis plurajn erojn en ĝi, kaj tiel montriĝas, ke li tute ne komprenis la situacion. La originalon mi tradukas jene: «Ŝi ne atentis lin, nek lian kolegon, sed rigardis malantaŭen al sia fratino en la fino de la salono, dum ŝi malrapide eniris la

«Vi vidas, ĉio estas bona kaj ĝusta», diris sinjoro Craggs. «Li jam ne plu parolis pri tio, mi pensas?»¹⁸⁷

«Eĉ ne unu vorton!»

«Kaj ĉu li efektive estas for? kaj ekster danĝero?»

«Li tenas sian vorton. En sia ŝelo de nukso li kun la defluo de la akvo veturas malsupren de la rivero kaj kun veloj sub la vento li naĝas en tiu ĉi malluma nokto al la maro.¹⁸⁸ Li ja estas ~~konata~~ riskemulo. La

---

homamason kaj malaperis el iliaj okuloj.» — *B. Moon*

187) Kaj la germanan frazon, kaj la originalon (He didn't recur to that subject, I suppose?) mi tradukas jene: «Mi supozas, ke li ne reparolis pri tio.» Ne plu paroli kaj ne reveni al la temo estas du malsamaj aferoj. — *B. Moon*

188) Plurproblema traduko. Pli proksime al la originalo: «En sia nuksoŝelo li devas malsupriĝi la riveron dum la malfluso kaj kun dorsovento li atingos la maron en ĉi tiu malluma nokto.»

defluo, li diris, en tiu ĉi tempo komenciĝas unu horon antaŭ noktomezo. Mi ĝojas, ke ĝi estas finita!» Sinjoro Snitchey viŝis al si la ŝviton de la vizaĝo, kiu aspektis tute ruĝa kaj ekscitita.

«Kion vi pensas», diris Craggs, «pri la...»

«Silentu!» avertis lia singarda kompaniano kaj rigardis rekte antaŭen. «Mi vin komprenas. Parolu nenian nomon kaj ne lasu rimarki, ke ni parolas pri sekretoj. Mi ne scias, kion ~~ni devas~~ pensi; kaj por diri al vi la veron, tio nun estas por mi tute egala. Tio estas vera faciligo. Mi pensas, ke lia sinamo lin trompis. Eble la knabino ankaŭ iom koketis; tiel ĝi ŝajnas. Ĉu Alfred estas tie ĉi?»

«Ankoraŭ ne», diris sinjoro Craggs, «oni lin atendas ĉiun minuton»¹⁸⁹.

---

189) Z meĥanike paŭsis angla-germanan idiomaĵon, kiu ĉi tie signifas «tuj», «tre baldaŭ» (ruse «с ми-

«Bone», — sinjoro Snitchey denove viŝis al si la frunton — «tio estas granda faciligo. Mi neniam ankoraŭ estis tiel maltrankvila de la tago, kiam ni komencis nian kompanion. Mi intencas nun ĝui la vesperon, sinjoro Craggs.»

Sinjinino Craggs kaj sinjinino Snitchey aliris al ili, kiam li elparolis sian intencon. La birdo paradiza estis en granda eksciteco, kaj la tintiletoj laŭte sonis.

«Ĉiuj parolis pri tio ĉi, sinjoro Snitchey. Mi esperas, ke la negoco¹⁹⁰ estas kontentigita?»

«Per kio kontentigita, mia kara?»

нуты на минуту», france «d'un moment à l'autre»). En Esperanto ĝi estas neakceptebla, kp «ĉiutage», «ĉiumonate», «ĉiun vesperon» ktp.

190) 5-foje en ĉi tiu dialogo K1847 uzas la vorton *Geschäft* (kiun Z tradukas per *negoco*) por tio, kion ĝi antaŭe misnomadis *Expedition*, kaj kio laŭ la originalo estas *oficejo*.

demandis sinjoro Snitchey.

«Ke sendefenda virino estis elmetita al la mokado kaj priparolado de la mondo», respondis lia edzino. «Tio ĉi estas tute laŭ la naturo de la negoco, *tio ĉi estas vera.*»

«Mi jam tiel longe kutimis», diris sinjorino Craggs, «vidi la negocon ligitan kun ĉio, kio detruas la doman feliĉon, ke mi jam estas kontenta, ke mi scias, ke ĝi estas la nekaŝita malamiko de mia trankvileco. Tio ĉi almenaŭ estas honesta kaj sincera.»

«Kara edzino», diris sinjoro Craggs, «via bona opinio estas netaksebla, sed mi neniam diris, ke la negoco estas la malamiko de via trankvileco.»

«Ne»¹⁹¹, respondis sinjorino Craggs kaj skuis siajn tintiletojn. «Ne, vi ĝin certe ne diris. Vi fariĝus ne inda je la negoco, se vi havus tiun ĉi sincerecon.»

---

191) Ĉi tiu «ne» esprimas konsenton.

«Kio tuŝas mian foreston hodiaŭ vespere, mia kara», diris sinjoro Snitchey, donante la brakon al sia edzino, «la malfeliĉo estis tute sur mia flanko; sed, kiel sinjoro Craggs scias ...»

Sinjinorino Snitchey ne lasis fini la komplimenton, ĉar ŝi tiris sian edzon flanken kaj postulis rigardi «tiun ĉi homon», fari al ŝi la komplezon kaj rigardi lin.

«Kiun, kara edzino?» demandis sinjoro Snitchey.

«La kolegon de via vivo; *mi* kompreneble ne estas tio al vi, sinjoro Snitchey», ĝemis sinjinorino Snitchey.

«Ne,¹⁹² mi petas vin, kara edzino»,

---

192) Ĉi tiu «ne» esprimas malkonsenton. En B1910 estas ŝanĝite laŭ la angla maniero: «*Jes, jes, vi tio estas, mia kara*». (Germane estas nek «jes», nek «ne», do ĉi tiu orienta «ne» estas spontanee zamenhofa: „O, ich bitte dich, liebe Frau“, tröstete ihr Gatte.) Kp la tradukon rusan: «Нет, нет, вы мне друг, ду-

konsolis ŝia edzo.

«Ne, ne»,¹⁹³, diris sinjorino Snitchey kun majesta rideto. «Mi konas mian pozicion. Rigardu lin, la kolegon de via vivo, vian modelon, la konservanton de viaj sekretoj, la homon, al kiu vi konfidas, vian duan „mem“...»

Sekvante la rigardon de sia edzino, Snitchey rigardis sian kompanianon.

«Se vi tiun ĉi vesperon povas rigardi al tiu ĉi homo en la okulojn», daŭrigis sinjorino Snitchey, «kaj ne scias, ke vi estas trompita, ke vi fariĝis ofero de liaj intrigoj,

---

шенька, — заспорил мистер Сниччи» («*Ne, ne*, vi estas por mi amiko, karulinjo» — *objetis* s-ro Snitchey).

193) Kaj la angla originalo, kaj la tradukoj havas ĉi tie «Ne, ne» — samsignifan, sed diversmaniere funkciantan. Por anglalingvano la edzino ripetas sian antaŭan plendon; por ruslingvano tiu respondo estas nego de la ĵusa objekto de la edzo.

sklavo de lia volo, per ia neklarigebla sor-
ĉo, de kiu mi vin vane avertadis, — tiam
mi povas nur diri: mi vin bedaŭras!»

En tiu sama minuto sinjorino Craggs
regalis per tondra parolo sinjoron Craggs.
Kiel tio estas ~~nur~~ ebla, ŝi demandis, ke li al
sia Snitchey tiel blinde povas konfidi? Ĉu li
volas kredigi, ke li ne vidis, kiel Snitchey
eniris kaj kiel sur lia vizaĝo kuŝis ruzo,
intrigo kaj perfido?¹⁹⁴ Ĉu li povas nei, ke
jam la maniero, en kiu tiu viŝis al si la
frunton kaj maltrankvile rigardadis ĉir-

---

194) Ĉi tie la *kiel*-subpropozicioj estas ruseca
maniero responda al la *akuzativo kun infinitivo* de
la angla originalo kaj de K1847. Ankaŭ en la moder-
na Esperanto *akuzativo kun infinitivo* estas norma
por la perceptoverboj. Tial traduko nunlingva kaj
pli proksima al la originalo estus: «...ke li vidis „si-
ajn Snitchey-ojn“ eniri, sed ne rimarkis la kaŝemon,
ruzon kaj perfidon en „tiu homo“?» (Pri la plur-
nombra «Snitchey-oj» vd [72].)

kaŭen, montras, ke io peze kuŝas sur la konscienco de lia Snitchey, se lia Snitchey entute havas konsciencon? Ĉu eble aliaj personoj ankaŭ, kiel lia Snitchey, venas al festaj vesperoj kiel malkvietaj rabistoj? — kio cetere estis ne tute prospera komparo, ĉar li venis tra la pordo tre *kvieta*.¹⁹⁵ Kaj ĉu li efektive en hela luma tago (estis preskaŭ noktomezo) volas persisti defendi kaj subteni sian Snitchey kontraŭ ĉia videblaĵo kaj prudento kaj kontraŭ ĉia sperto de la mondo?

---

195) Kaj en la originalo, kaj en K1847 anstataŭ «rabisto» aperas malpli feroca «domŝtelisto» (burglar, Hauseinbrecher); kaj la maltrafeco de la komparo konsistas en tio, ke la ŝtelisto eniras *tra la pordo*. Ial tio ŝajnas absurda al la angloj, sed internacie tiu absurdeco ne evidentas. Tial Z, samkiel sendepende je li tradukistoj franca kaj rusa [R1959], anstataŭigis tion per pli klara malakordo inter brua, *malkvieta* enrompiĝo de *rabisto* — kaj la milda, *kvieta* enveno de s-ro Snitchey.

Nek Snitchey nek Craggs trovis utile batali malkaŝe kontraŭ la fluo de tiu ĉi kolero, sed ambaŭ kontentigis sin trankvile naĝi kune kun la fluo, ĝis ĝia forto malgrandiĝos, kio efektive fariĝis en la minuto, kiam oni komencis novan dancon. Tiun ĉi okazon uzis sinjoro Snitchey, por peti de sinjorino Craggs ŝian manon, dum sinjoro Craggs estis tiel galanta kaj invitis sinjorinojn Snitchey. La sinjorinoj, post kelkaj facilaj deflankiĝoj — kiel ekzemple: «kial vi ne invitas alian?» aŭ: «mi scias, ke vi estos kontenta, se mi rifuzos», aŭ: «mi miras, ke vi ekster la oficejo povas danci», (tio ĉi jam ŝercante) — favore konsentis kaj komencis la dancon.

Tiu ĉi reciproka ĝentileco estis ĉe la du familioj malnova moro; ĉar ili ĉiuj estis tre amikaj inter si kaj vivis en agrabla sen-ceremonieco. Eble la malsincera Craggs kaj

la malbona Snitchey estis ĉe la virinoj nur jurista fikcio, kiel *Cajus kaj Sempronius*¹⁹⁶ en la aktoj de ambaŭ edzoj; eble ambaŭ virinoj mem faris kaj prenis tiujn ĉi [du] akciojn en la negoco, por nur ne esti tute esceptitaj. Tio ĉi en ĉia okazo estas senduba, ke ĉiu el la du virinoj sian okupon kondukadis tiel same fervore kaj diligente, kiel ŝia edzo la sian, kaj ke ĉiu pensis, ke feliĉa prosperado de la firmo sen ŝiaj laŭdindaj penoj estus preskaŭ neebla.

Sed nun la birdo paradiza flugis tra la mezo, kaj la tintiletoj komencis saltadi kaj

---

196) En la angla originalo “Doe and Roe”, ĵokeraj (anstataŭaj) nomoj por indiki procesantojn. Tiuj nomoj estis uzataj en la Brituja juro ĝis la mezo de la 19^a jc (kaj plu uzatas en Usono). La germana tradukisto anstataŭigis ilin per la latinaj nomoj, simile uzataj en la germanuja (aŭ almenaŭ en la aŭstria) juro. (*Cajus* [kájus] = Kajo; *Semprónius* = Sempronio.)

sonadi; kaj la ruĝa vizaĝo de la doktoro sin turnadis kaj returnadis, kiel brile lakita turbo kun homa vizaĝo; kaj la senspira sinjoro Craggs komencis jam dubi, ke la dancado, kiel la cetera vivo, estas farata al la homoj tro facila; kaj sinjoro Snitchey dancis kun viglaj saltoj por «Si kaj Craggs» kaj por seso da aliaj personoj.

Kaj ankaŭ la fajro ricevis freŝan humoron kaj pli hele brulis, disblovate de la vento, kiun faris la dancado. Ĝi estis la genio de la ĉambro kaj trovis sin ĉie. Ĝi brilis en la okuloj de la viroj, en la juveloj sur la blankaj brustoj de la knabinoj, ludis ĉirkaŭ iliaj oreloj, kvazaŭ petole murmuretante ion al ili, lumigis la plankon kaj metis rozan tapiŝon al iliaj piedoj, brilis sur la plafono, [tiel] ke ĝia flamo rebrilis sur iliaj vizaĝoj, kaj ekbruligis grandan iluminacion en la malgranda turo de tintiletoj de

sinjorino Craggs.

Kaj nun la aero fariĝis pli freŝa, kaj la muziko fariĝis pli energia kaj la dancoj iris en pli vigla takto; kaj leviĝis blovado, kiu balancis la foliojn kaj la berojn sur la muroj, kiel antaŭe sub la libera ĉielo; kaj bruoj iris tra la ĉambro, kvazaŭ nevidebla amaso da elfoj akompanus la dancantojn. Nun nenia trajto de la vizaĝo de la doktoro jam povis esti rekonata, kiam li sin turnadis ĉirkaŭen; nur ŝajnis, ke tuta deko da paradizaj birdoj flugas tra la ĉambro kaj ke milo da malgrandaj tintiletoj sonas; tuta armeo da flugantaj vestoj sin portis en la ventego, kiam la muziko silentiĝis kaj la dancado ĉesis.

La varmego kaj laciĝo faris la doktoron nur pli senpacienca je la veno de Alfred.

«Ĉu vi ion vidis, Britain? ion aŭdis?»

«Estas tro mallume, por povi mal-

proksime vidi, kaj tro multe da bruoj en la domo, por povi ion aŭdi», respondis la servanto.

«Tio ĉi estas vera! Tiom pli gaja estos la akcepto. Kioma horo nun estas?»

«Ĝuste la dek dua, sinjoro. Li devas jam baldaŭ veni, sinjoro.»

«Do disheligu la fajron kaj ĵetu sur ĝin ankoraŭ unu pecon da ligno», diris la doktoro. «Lia akcepta saluto devas lumi al li¹⁹⁷ renkonte tra la nokto, kiam li pli kaj pli proksimiĝados!»

Li vidis ĝin — jes! El sia kaleŝo li ekvidis la lumon, kiam li turnis angulen¹⁹⁸ apud la malnova preĝejo. Li konis la ĉambron, el kiu la lumo venis. Li vidis la nudajn branĉojn de la longe konataj arboj inter la lumo kaj si. Li sciis, ke unu el tiuj ĉi arboj en la

---

197) Nia bonveniga saluto lumu al li...

198) ...kiam li ĉirkaŭveturis la angulon...

somero agrable bruas antaŭ la fenestro de Marion.

Larmoj staris al li en la okuloj. Lia koro batis tiel forte, ke li apenaŭ povis elporti sian feliĉon. Kiel ofte li rememoradis tiun ĉi tempon, pentradis ĝin al si sub ĉiaj cirkonstancoj, timadis, ke ĝi ne venos, kaj ĝin deziradis kaj sopiradis je ĝi en malproksima, malproksima loko!

Denove la lumo! Klare kaj malproksime lumante, ekbruligite, kiel li sciis, por lin bonvenigi kaj lumi al li al la malnova domo. Li faradis signojn per la mano, levadis la ĉapelon kaj kriadis al ili, kvazaŭ ili estus la lumo kaj povus lin aŭdi kaj vidi, kiel li ĝojege rapidas al ili sur la vojo.

«Haltu!» Li konis la doktoron kaj antaŭsentis, kion li faris. Li ne devis fari al ili surprizon.¹⁹⁹ Tamen li ĝin povus fari, se

---

199) Tiel laŭ K1847. La frazo estas konfuza, ĉar

li per piedoj irus al la domo. Se la pordo de la ĝardeno estis ne fermita, li povus tra tie eniri; se ne — transgrimpis la muron estis tre facile, kiel li sciis de la tempo malnova, kaj en unu minuto li estus inter ili.

Li eliris el la kaleŝo kaj diris al la veturigisto — eĉ tio ĉi ne estis al li facila en lia ekscititeco — ke tiu ĉi haltu kelkajn minutojn kaj poste malrapide veturu post li. Tiam li rapide ekiris antaŭen, provis, ĉu la pordo estas nefermita, transgrimpis la muron, desaltis sur la alia flanko kaj malfacile spirante staris en la malnova frukta ĝardeno.

Sur la arboj kuŝis blanka prujno, kiu en la malforta lumo de la ennuba luno pendis

---

Dikensoj trouzas pronomojn, kaj Seybt ŝanĝis modolon. Laŭ la logiko de la rakonto temas pri deziro de la doktoro: «Li (Alfredo?) ne faru al ili surprizon». Pli klare kaj proksime al la originalo: La doktoro ne volis, ke tio estu surprizo por la domanoj.

sur la maldikaj branĉoj, kiel velkintaj girlandoj. Sekaj folioj krakis sub liaj piedoj, kiam li malbrue alŝteliĝis al la domo. La dezerteco de vintra nokto estis rimarkebla sur la tero kaj sur la ĉielo. Sed la ruĝa lumo briladis al li afable renkonte el la fenestroj, figuroj de homoj sin movadis antaŭ liaj okuloj, kaj la murmuro de homaj voĉoj agrable tuŝadis liajn orelojn.

Penante ekaŭdi ŝian voĉon el la aliaj ceteraj voĉoj kaj jam duone konvinkite, ke li ŝin aŭdas, li jam preskaŭ atingis la pordon, kiam ĝi subite rapide estis malfermita kaj unu homa figuro venis kontraŭ li. La figuro ektimigite kaj kun duone interrompita ekkrio²⁰⁰ retiris sin.

«Clemency», li diris, «ĉu vi min jam ne

---

200) «Malfacilas imagi, kiel ekkrio povas esti „duone“ interrompita» (B. Moon). Pli proksime al la fontoj: «duone subpremita», «per retenata voĉo».

plu konas?»

«Ne eniru», ŝi respondis, barante al li la eniron. «Foriru. Ne demandu kial. Ne eniru!»

«Kio estas?» li ekkriis.

«Mi ne scias. Mi... mi timas pensi pri tio ĉi. Foriru. Ĉu vi aŭdas?»

Subita bruo leviĝis en la domo. Ŝi kovris al si per la manoj la orelojn. Krio de mal-espero, tiel laŭta, ke nenia mano povis bari la orelon, estis aŭdita; kaj Grace — kun teruro en la vizaĝo kaj en la gestoj — elkuris el la domo.

«Grace!» Li retenis ŝin per la brakoj. «Kio estas? Ĉu ŝi mortis?»

Ŝi liberigis sin, kvazaŭ volante rigardi al li en la vizaĝon, kaj senkonscie falis sur la teron antaŭ li.

Amaso da homoj rapide kaj brue²⁰¹ eliris

---

201) Nek germane (Eine Schaar Menschen kam aus

el la domo; inter ili la patro, tenante paperon en la mano.

«Kio estas?» ekĝemis Alfred kaj turnadis sian rigardon malespere de vizaĝo al vizaĝo, dum li sur la genuoj staris apud la sveninta. «Ĉu neniu volas min rigardi? neniu min konas? estas neniu, kiu dirus al mi, kio fariĝis?²⁰²»

Oni aŭdis murmuron: «Ŝi forkuris!»

«Forkuris!» li ripetis.

«Forkuris, kara Alfred!» diris la doktoro per rompita voĉo kaj kovris al si la vizaĝon per la manoj. «Forkuris el la patra domo. Tiun ĉi nokton! Ŝi diras, ke ŝi libere kaj

---

dem Hause gestürmt) nek angle (A crowd of figures came about them from the house) estas ajna ideo pri bruo, kaj bruo estas ankaŭ situacie maltaŭga – mi imagas, ke la homoj estis ŝokite silentaj. — *B. Moon*

Traduko pli proksima al la angla originalo: Ĉirkaŭ ili amasiĝis homoj venintaj el la domo.

202) ... kiu diru al mi, kio okazis?

senriproĉe elektis... petas, ke ni pardonu al ŝi... kaj forkuris.»

«Kun kiu? Kien?» ~~li demandis rapide kaj premite.~~²⁰³

Li suprensaltis, kvazaŭ volante ŝin sekvi; sed kiam ili liberigis al li la vojon, li malklare rigardis ĉirkaŭen, ŝanceliĝis kelkajn paŝojn returne kaj denove falis sur la teron, kie li genuis apud Grace kaj prenis unu el ŝiaj malvarmaj manoj.

Regis granda konfuzo kaj ekscito,²⁰⁴ sed sen celo kaj plano. Kelkaj ekkuris serĉi sur diversaj vojoj, aliaj alportis ĉevalojn aŭ torĉojn,²⁰⁵ aliaj laŭte paroladis inter si kaj

---

203) La forstrekitaj vortoj estas elpenŝaĵo de Seybt – en la originalo troviĝas nur la rekta parolaĵo. — *B. Moon*

204) Kompense al la ĵusa noto sur p. 251: ĉi tie Seybt preterlasis la anglan *noise* (bruo), pri kiu do Z ne povis scii.

205) *aliaj alportis ĉevalojn aŭ torĉojn* — Tiel laŭ

diris, ke oni ne havas eĉ la plej malgrandan postesignon. Kelkaj aliris al li kaj provis lin konsoli; aliaj admonadis lin, ke Grace devas esti enportita²⁰⁶ en la domon, sed li ne respondis. Li neniun aŭskultis kaj sin ne movis.

La neĝo falis ĉiam pli dense. Li suprenrigardis al la ĉielo kaj diris al si, ke tiu ĉi neĝa cindro, kiu estas ŝutata sur lian esperon kaj lian suferon, bone konvenas al ili. Li rigardis ĉirkaŭen sur la blankan teron kaj diris al si, ke la postesigno de la piedo de Marion, apenaŭ enpresita, tuj estos ree

---

germana: Andere holten Pferde oder Fackeln. Konsterne, ke ankaŭ ĉe Z regis tia konfuzo pri la koncepto *holen*: torĉon oni povas alporti, sed ne ĉevalon – tiun oni venigas. Kaj se oni rigardas la originalon (and some took horse, and some got lights,) montriĝas plia miskompreno: oni ne venigis ĉevalojn sed mem surĉevaliĝis. — *B. Moon*

206) ... ke Grace estu enportita ...

kovrita kaj eĉ tiu ĉi rememoro pri ŝi ne daŭros. Sed li nenion sentis de la vetero kaj ne movis sin de la loko.

Parto tria

De tiu nokto de la reveno la mondo far-
iĝis ses jarojn pli maljuna. Estis varma
aŭtuna posttagmezo, kaj forta pluvo estis
falinta. La suno subite sin montris el la
nuboj, kaj briliginte la malnovan kampon
de la batalo sur unu verda loketo, sendis al
ĝi luman saluton, kiu sin baldaŭ disvastigis
super la tutan landon, kvazaŭ oni ekbrulig-
is fajron de ĝojo,²⁰⁷ kiu estas respondata de
mil altaĵoj.

Kiel bele kaj ĉarme la tero ekflamis en la
lumo! La arbaro, antaŭe malhela, nigra
maso, montris sian multkoloran veston de

---

207) Germana *Freudenfeuer* malĝuste esprimas la originalon. Angla *beacon* estas «signalfajro», kaj nur kun tio la respondo en la dua parto de la frazo havas sencon. La originalon mi tradukas jene: «kvazaŭ estus ekbruligita signalfajro, kiu ricevis respondon de mil aliaj stacioj». — *B. Moon*

flavaĵo, verdaĵo, brunaĵo kaj ruĝaĵo kaj la diversajn figurojn de siaj arboj, sur kies folioj pluvaj gutoj tremis kaj fajrerante defaladis. La suna kampo aspektis, kvazaŭ ĝi antaŭ minuto estis ankoraŭ blinda kaj nun ricevis okulojn, per kiuj ĝi rigardis supren al la brilanta ĉielo. Kampoj de greno, bariloj, dometoj, la dense kolektitaj tegmentoj, la preĝejo, la rivereto, la muelejo, ĉio ridetante elrigardis el la nebula griza mallumo. Birdoj agrable kantis, floroj levis siajn mallevitajn kapojn, freŝaj odoroj eliris el la freŝigita tero; la bluaj strioj supre fariĝis pli grandaj kaj pli larĝaj; la malrektaj radioj de la suno jam trafis per mortiga sago la malrektan muron da nuboj, kiuj malrapidis ankoraŭ pri sia forflugo, kaj ĉielarko, enhavanta en si ĉiujn kolorojn, kiuj ornamis la teron kaj la ĉielon, triumfe eketendis sin sur la tuta horizonto.

En tia vespera horo malgranda gastejo²⁰⁸ apud la vojo, bele kaŝita post granda ulmo kun ĉarma ripoza benko ĉirkaŭ la dika trunko, montris sian afablan vizaĝon al la vojaĝanto²⁰⁹ kaj logis lin per diversaj mutaj, sed signifoplenaj certigoj de amika akcepto. La ruĝeta elpendaĵo elrigardis kun siaj oraj, en la suno brilantaj literoj el la verda foliaro de la arbo, kiel amika vizaĝo, kaj promesis bonan regalon. La trinkujo, plena je pura akvo, kaj malsupre sur la tero apartaj trunketoj de bonodora fojno igis ĉiun ĉevalon, kiu preteriris, akrigi la

---

208) Ĉi tie kaj kelkloke poste la anglan *inn* (hotelo, gastejo) Seybt tradukas ĝin per *Schenke*, (drinkejo, taverno) kio ĉe Z iĝas *drinkejo*. Por malkonfuzi la uzojn de *drinkejo* (kiu poste aperos ankaŭ responde al la angla *bar*), ĉiuj *inn*-aperoj de *drinkejo* estas korektitaj al *gastejo*.

209) Ĉi tie Z preterlasis subpropozicion: ...kiel decas por gastejo...

orelojn. La ruĝaj kurtenoj en la ĉambroj de la teretaĝo kaj la neĝe blankaj flankkurtenoj en la malgrandaj dormoĉambroj supre kun ĉiu bloveto de la vento logis: Envenu! Sur la brile verdaj kovriloj²¹⁰ de la fenestroj oni povis legi en oraj literoj pri biero kaj elo²¹¹ kaj bonaj vinoj kaj bonaj litoj, kaj apude estis tuŝanta pentraĵo de bruna ŝaŭma biera kruĉo. Sur la kornicoj de la fenestroj staris floroj en helruĝaj potoj, kiuj tre gaje falis en la okulojn²¹² sur la blanka fronto de la domo; kaj en la malluma pordega trairo oni vidis ankoraŭ apartajn striojn da lumo, kiuj ludis ĉirkaŭ la brilantaj boteloj kaj kruĉoj.

En la pordo nun aperis modelo de

---

210) *kovriloj de la fenestroj* — ŝutroj.

211) *Speco de biero.* — *Noto de Zamenhofo.*

212) Ĉi tiu dubinda germanismo sence devias disde la angla originalo. Pli ĝuste: ...kiuj bele kontrastis la blankan fasadon.

mastro²¹³; ĉar, estante kvankam malgranda, li tamen estis ronda kaj larĝa kaj staris la manoj en la poŝoj kaj la piedoj sufiĉe disstarigitaj, por esprimi fidon je sia kelo kaj senzorgan konfidon je la rimedoj de la gastejo — tro trankvilan kaj senpretendan, por fariĝi fanfaronado. La riĉa malsekaĵo, kiu post la forta pluvo degutadis de ĉiu objekto, konvenis al li tre bone. Nenio ĉirkaŭ li havis soifon. Kelkaj georginoj²¹⁴ kun pezaj kapoj, kiuj elrigardis super la palisaro de la bone tenata ĝardeneto, trinkis tiom, kiom ili nur povis elteni — eble eĉ iom pli multe — kaj estis plenaj je dolĉa trinkaĵo; sed la lako²¹⁵, la floroj en

---

213) Angle: “*a proper figure of a landlord*” (t.e. «la mastro mem», «la mastro proprapersono»); germane: „*ein Musterbild von einem Wirt*“.

214) La nuna oficiala nomo de tiu floro estas *dalio* (laŭ 20A).

215) La germana vorto *der Lack* ĉi tie signifas ne

la fenestro kaj la folioj de la maljuna arbo estis en la trankvile gaja humoro de homoj, kiuj nur tiom trinkis, kiom estas bone por ili kaj sufiĉe, por disvolvi iliajn plej bonajn ecojn. Disŝutante sur la teron klarajn gutojn, ili kvazaŭ disdonadis senkulpan agrablaĵon, kiu faris bonon ĉie, kie ĝi falis, trafis forgesitajn anguletojn, kien la pli serioza pluvo nur malofte venadis, kaj al neniu faris doloron.

Tiu ĉi vilaĝa gastejo ĉe sia fondiĝo akceptis neordinaran signon. Ĝi havis la nomon «La Raspilo de Muskato»²¹⁶. Kaj sub

---

«lako», sed «ĥejranto» (*Cheiranthus cheiri*), angle «wallflower». Probable Z volis nomi la floron en Esperanto same homonime, kiel en la germana. — Cetere, la angla originalo mencias ĉi tie 3 florspecojn (eglanterioj, rozoj, ĥejrantoj), el kiuj K1847 lasis du, el kiuj Z lasis nur unu.

216) Germane „**Zum** Muskatsieb“, kion Z paŭsis per «**Al** la kribrilo de muskato». La prepozicio mal-

tiuj ĉi vortoj sur tiu sama ruĝa elpendaĵo en la malluma foliaro kaj kun tiaj samaj oraj literoj staris: «Benjamin Britain».²¹⁷

Rigardinte ankoraŭ unu fojon kaj pli pene observinte la vizaĝon, oni povus veni al la konvinko, ke en la pordo staras neniu alia, ol Benjamin Britain mem — sufiĉe ŝanĝita, sed ŝanĝita al bono; tute konvena kaj bonvida mastro.²¹⁸

---

estas en la originalo (The Nutmeg-Grater), kaj ĝi estas forigita el B1910; se tamen oni volus uzi proponicion, tiam konvenus ne «Al», sed «Ĉe» (zu Tische sitzen = sidi ĉe tablo) aŭ «Sub» (ĉe, sub la muskat-raspila elpendaĵo).

217) Pli proksime al la angla originalo: Kaj sub ĉi tiuj dommastrumaj vortoj, sur la sama flambrila elpendaĵo, alte en la arba foliaro kaj same orlitere estis skribite: *Tenata de Benjamin Britain*.

218) La angla *a very comfortable host indeed* (vere tre prospera mastro) estas diverse tradukata. Laŭ Seybt: *ein ganz ansehlicher und schmucker Wirth* (tute impona kaj belaspekta mastro).

«Sinjorino Britain», diris sinjoro Britain kaj rigardis sur la vojon, «forrestas iom longe. Jam estas la tempo de teo.»

Ĉar oni povis ankoraŭ vidi nenian sinjorinon Britain, li malrapide ekvagis ĝis la mezo de la vojo kaj kun granda kontenteco rigardis la domon. «Tute aspektas, kiel la domo, en kiun mi volonte enveturus²¹⁹, se ĝi ne estus mia.»

Poste li iris al la palisaro de la ĝardeno kaj rigardis la georginojn. Ili rigardis sur lin, senhelpe kaj dorme pendigante la kapojn, kiuj ĉiam faradis balancojn, kiam la pezaj gutoj da pluvo defaladis de ili sur la teron.

«Oni devas zorgi pri vi», diris Benjamin. «Mi ne devas forgesi tion ĉi diri al ŝi. Ŝi longe forrestas.»

---

219) Maltaŭga paŭsaĵo de la germana *einkehren*. Legu: «...domo, kie mi volonte engastiĝus^Z».

La «pli bona duono» de sinjoro Britain en tia alta grado estis lia pli bona duono, ke li disigite de ŝi estis tute senhelpa kaj perdita.

«Mi pensas, ke ŝi ne havas multe por ~~for~~plenumi», diris Ben. «Oni devis en la urbo fari kelkajn negocojn, sed ne multe. Ho, jen ni ŝin fine havas!»

Malgranda kaleŝo, veturigata de unu knabo, venis kun bruo de la vojo; kaj interne, havante post si grandan bone malsekigitan ombrelon, disetenditan por sek-iĝi, sidis la korpulenta figuro de virino de matura aĝo, kruciginte la nudajn brakojn super korbo, kiun ŝi portis sur la genuoj, kaj havante diversajn aliajn korbojn kaj pakaĵojn ĉirkaŭ si. La afabla bonkora vizaĝo kaj certa memkontenta senhelpo, kun kiu ŝi de la puŝoj de la kaleŝo balanciĝ-

adis tien kaj reen sur sia sideo²²⁰, jam de malproksime rememorigadis malnovajn tempojn. Kiam ŝi venis pli proksimen, tio ĉi ankoraŭ pli estis rimarkebla; kaj kiam la veturilo haltis apud la gastejo kaj paro da ŝuoj, elirante el la kaleŝo, rapide flugis tra la malfermitaj brakoj de sinjoro Britain kaj kun peza ekpremo tuŝis la teron, oni povis tuj rekoni, ke tiuj ĉi ŝuoj povas aparteni al neniu alia ol Clemency Newcome.

Kaj tiel efektive estis. Jen ŝi staras antaŭ ni, sana korpulenta animo, kun tiom da sapo sur la brilanta vizaĝo, kiel antaŭe, sed kun nedifektitaj kubutoj, kiuj nun preskaŭ montris kavetojn.

«Vi longe forrestas, Clemency!» diris sinjoro Britain.

«Jes, vidu, Ben, mi havis multe por fari!»

---

220) ... sur sia benko, sidloko (germane *auf ihrem Sitze*).

ŝi respondis, vigle observante la enportadon de ŝiaj korboj kaj pakaĵoj; «ok, naŭ, dek, — kie estas dekunu? Ho! mia korbo dekunu!²²¹ Estas ĝuste. Konduku la ĉevalon en la ĉevalejon, Harry, kaj se ĝi denove tusos, donu al ĝi hodiaŭ vespere varman miksit-an manĝon. Ok, naŭ, dek, — nu kie estas dekunu? Ho, mi forgesis, estas bone. Kiel fartas la infanoj, Ben?»

«Sanaj kaj viglaj, Clemency.»

---

221) Clemency unue kontrolas la kvanton, kaj por tio konvenas la numeraloj kardinalaj. Kiam ŝi malkovras mankon de unu pakaĵo, ŝi demandas pri ĝi per ties numero — do, devus esti numeralo orda: «ok, naŭ, dek, — kie estas *la dek unua*? Ho! mia korbo estas *la dek unua*!» Tamen Zamenhofo paŭsas la tekstojn anglan kaj germanan, kiuj ĉi tiun nuancon perdis. Ĉu eble tio estas trajto de la iom malklera parolmaniero de Clemency? (Kp la sekvan frazon: “How’s the children, Ben?”). Tamen ĝenerale la tradukisto germana (kaj sekve ankaŭ Zamenhofo) neŭtraligas la malregulaĵojn en la parolo de roluloj.

«Dio gardu iliajn ĉarmajn vizaĝojn!» diris sinjorino Britain, demetante la ĉapelon (ĉar ŝi kaj ŝia edzo estis nun en la drinkejo²²²) kaj glatigante al si la harojn per la manplato. «Donu al mi kison, maljuna!»

Sinjoro Britain ne lasis ŝin atendi.

«Mi pensas», diris sinjorino Britain kaj eltiris tutan pakaĵon da maldikaj libroj kaj ĉifitaj paperoj el la poŝo, «mi ĉion plenumis. La kalkuloj ĉiuj pagitaj — la rapoj venditaj — kalkulo kun la bierfabrikanto farita — pipoj menditaj — dek sep pundoj kvar ŝilingoj en la bankon pagitaj — kaj la recepto de doktoro Heathfield por la infano²²³ — vi jam divenos, kiel estas. —

---

222) Ĉi tiu *drinkejo* respondas al la angla *bar* (ĉi-verke temas pri ĉambro kun verŝotablo, oni povus traduki *bufedejo*). En K1847, *Schenkzimmer*.

223) Oni stumblas ĉe *la* infano, ĉar antaŭ kelkaj linioj temis pri pli ol unu infano. En la originalo estis klare, ĉar la infano estas menciita nome: for little

Doktoro Heathfield denove nenion volas preni, Ben.»

«Mi tuj tiel pensis», rimarkis Britain.

«Jes. Li diris, Ben, kiel ajn granda via familio eĉ estos, li neniam prenos de vi eĉ duonon da penco; eĉ se vi ricevos dudek infanojn.»

La vizaĝo de sinjoro Britain ricevis esprimon tre seriozan kaj senmove rigardis sur la muron.

«Ĉu tio ĉi ne estas tre afabla?» diris Clemency.

«Certe», respondis sinjoro Britain. «Sed tio ĉi estas afableco, el kiu mi por nenio en la mondo volus fari uzon.»

«Ne»²²⁴, diris Clemency. «Kompreneble ne. Poste la ĉevaleta²²⁵ — ĝi alportis ok pun-

---

Clem. — *B. Moon*

224) Ĉi tiu «ne» esprimas konsenton.

225) Temas pri poneo.

dojn kaj du ŝilingojn; kaj tio ĉi estas ne malbona, ne vere?»

«Tio ĉi estas tre bona», diris Ben.

«Mi ĝojas, ke vi estas kontenta», ekkriis lia edzino. «Mi tuj tiel pensis; kaj tio ĉi, mi pensas, estas ĉio, kaj nun nenion pli pri negocoj, Britain. Ha, ha, ha! Jen! Prenu la paperojn kaj trarigardu ilin. Ho, atendu momenton; jen estas ankoraŭ presita folieto. Ĵus el la presejo. Kiel bone ĝi odoras!»

«Kio tio ĉi estas?» diris Ben kaj rigardis la folion.

«Mi ne scias», respondis lia edzino. «Mi ne legis eĉ unu vorton.»

«Vendo per ~~memvola~~ aŭkcio²²⁶», legis la mastro, «kun rezervo de antaŭa privata konsentiĝo.»

---

226) La epiteto «memvola» estas ŝuldata al la germana traduko: „Verkauf durch freiwillige Subhastation“ (angle “To be sold by Auction”). Forigita en B1910.

«Tion ĉi ili ĉiam aldonas», diris Clemency.

«Jes, sed ne ĉiam tion ĉi», li respondis. «Rigardu: „sinjora domo“ k.t.p., „konstruoj mastrumaj“, „parko kaj ĝardeno“ k.t.p., „sinjoroj Snitchey kaj Craggs“ k.t.p., „la senŝulda bieno de lia sinjora moŝto Mich. Warden, pro forveturo²²⁷ en la eksterlandon“!»

«Pro forveturo en la eksterlandon!» ripetis Clemency.

«Jen tio ĉi staras», diris sinjoro Britain. «Rigardu tien ĉi.»

«Kaj ĵus hodiaŭ mi tie²²⁸ aŭdis, ke ŝi bal-

---

227) Laŭvorta paŭsaĵo de la germana, kiu tamen iom misprezentas la originalon (intending to continue to reside abroad = kiu intencas plu loĝi eksterlande). — *B. Moon*

228) Ne klaras, kie estas «tie» (responda al la germana *drüben*). Klara estas la originalo (at the old house = en la malnova domo).

daŭ alsendos pli bonajn kaj pli klarajn novaĵojn!» diris Clemency, malgaje balancante la kapon kaj denove kaptante siajn kubutojn, kvazaŭ la rememoro de malnovaj tempoj ankaŭ revekus malnovajn kutimojn. «Hm, hm, hm! Tio ĉi tie denove pezigos la korojn, Ben.»

Sinjoro Britain ĝemis²²⁹ kaj balancis la kapon kaj diris, ke li ne povas tute kompreni la aferon kaj longe ĉesis pensi pri ĝi. Per tiu ĉi rimarko li kontentigis sin kaj algluis la folion post la fenestro de la botelaro,²³⁰ kaj Clemency, starinte kelkajn minutojn en pensoj, vekiĝis kaj rapidis for,

---

229) Oni nun diras «suspiris». — *B. Moon*

230) Miskompreno. Angle: *he applied himself to putting up the bill just inside the bar window* (probabla signifo: li sin okupis pri fiksado de la folio sur flankon de la embrazuro de la bufedeja fenestro); germane: *(er) klebte den Zettel hinter das Buffetfenster.*

por rigardi²³¹ la infanojn.

Kvankam la mastro de «La Raspilo de Muskato» havis grandan estimon por sia edzino, tamen tiu ĉi estimo havis tute la malnovan patronan karakteron; kaj ŝi forte lin amuzadis. Nenio pli mirigus lin, ol se iu tria montrus al li, kiel ŝi sola kondukas la tutan mastrumon kaj per prudenta ŝpar-emeco, vigla humoro, honesteco kaj diligenteco faras lin homo bonhava. Tiel facile estas en ĉiaj cirkonstancoj (kaj tro ofte ĝi okazas) taksi la trankvilajn naturojn, kiuj neniam metas en lumon siajn meritojn, laŭ ilia propra modesta juĝo, kaj ofende sin amuzi²³² pro eksteraj strangaĵoj

---

231) T.e. *prizorgi* (angle: to look after, germane: um nach den Kindern zu sehen).

232) La angla *and to conceive a flipant liking of people for their outward oddities and eccentricities* perdis sian sencon en K1847. Proksimuma traduko: kaj supraĵe ŝati homojn [nur] pro iliaj eksteraj strangaĵoj

kaj apartaĵoj je homoj, kies interna indico, se ni pli profunde volus rigardi, devus nin igi ruĝiĝi antaŭ ili!

Sinjoro Britain kun plezuro pensadis pri la grandanimeco, kun kiu li edziĝis je Clemency. Ŝi estis por li eterna atesto de lia bona koro, kaj li sentis, ke ŝia bonegeco estas nur jesigo²³³ de la malnova sentenco, ke la virto sin mem rekompencas.

Li algluis la folion, kaj la kvitancojn pri la negocoj de la hodiaŭa tago li enŝlosis en la ŝrankon ~~de la drinkejo~~²³⁴ — ĉiam ridante por si pri ŝia lerteco en negocoj — kiam ŝi revenis kun la sciigo, ke la ambaŭ sinjoret-oj Britain sub la observado de Betsy ludas en la kaleŝejo kaj la malgranda Clemency

---

oj kaj apartaĵoj, dum ilia interna valoro, se ni pli profunde enrigardus, nin ruĝigus pro komparo.

233) T.e. konfirm*o.

234) La forstrekitaĵoj estas aldono de Seybt (*Schenschränk* responde al la simpla *cupboard*).

dormas «kiel anĝelo.» Nun ŝi ankaŭ sidiĝis al la teo, kiu en atendo de ŝia veno staris sur malgranda tablo. Ĝi estis bela malgranda bufedo²³⁵ kun la ordinara ornamo de boteloj kaj glasoj kaj kun solida horloĝo, kiu iris bone laŭ la minuto (estis duono de la sesa²³⁶ horo); ĉiu objekto staris sur sia deca loko kaj estis plej perfekte brile purigita kaj polurigita.

«La unuan fojon mi hodiaŭ povas trankvile sidi», diris sinjorino Britain kaj profunde ekspiris, kvazaŭ ŝi nun sidos jam la tutan vesperon; sed ŝi tamen baldaŭ ree sin levis, por enverŝi teon al sia edzo kaj

---

235) Misgvida «Ĝi». Legu: «La ĉambro estis bela malgranda bufedejo...». La anglan *It was a very neat little bar* Seybt miskomprenis kiel priskribon de la «malgranda tablo» ĵus menciita, do kiel meblon (Buffet).

236) duono post la kvina = duono antaŭ la sesa horo.

tranĉi panon kun butero. «Kiel tiu ĉi folio rememorigas min pri tempoj malnovaj!»

«Jes, jes!» diris sinjoro Britain, prenante sian pladeton kiel ostron kaj sorbante ĝin²³⁷ en tia sama maniero.

«Tiu ĉi sama sinjoro Michael Warden», diris Clemency meditante, «faris, ke mi perdis mian malnovan oficon.»

«Kaj alportis al vi edzon», diris sinjoro Britain.

«Nu jes», respondis Clemency, «kaj por tio ĉi mi volas lin ankaŭ danki.»

«La homo estas sklavo de la kutimo», diris sinjoro Britain kaj rigardis ŝin trans sia pladeto. «Mi kutimis je vi kaj vidis, ke mi sen vi ne bone min sentos. Ha, ha! Kiu

---

237) Kaj germane kaj angle estas klare, ke li trinkas el sia *subtaso*, sed ĉiuokaze – ĉu pri pladeto ĉu pri subtaso – estas el nuna vidpunkto sence diri «sorbante ĝin». Laŭ la originalo (disposing of its contents) li trinkis la enhavon. — *B. Moon*

tion ĉi pensus!»

«Jes, efektive!» ekkriis Clemency. «Tio ĉi estis tre bona de via flanko, Ben.»

«Ne, ne, ne», respondis Ben kun memkonscia modesteco. «Ne estas inde paroli pri tiu ĉi bagatelo.»

«Ho jes, Ben»²³⁸, diris lia edzino kun koreco; «mi forte tion ĉi ŝatas kaj estas al vi tre danka. Ha!» — ŝi denove rigardis la folion — «kiam oni eksciis, ke ŝi forkuris kaj estas ekster danĝero, la aminda knabino, tiam mi ne povis min deteni — pro ŝi kaj pro la fratino kaj la patro — diri kion mi sciis, ne vere?»

«Jes, vi ĝin rakontis», rimarkis ŝia edzo.

«Kaj doktoro Jeddler», daŭrigis Clemency, metante sian tason sur la tablon kaj medite rigardante la folion, «en sia kolero kaj ĉagreno forpelis min el la domo! Kiel

---

238) Ĉi tiu «jes» esprimas malkonsenton.

mi ĝojas, ke mi tiam diris nenian malbonan vorton kaj forportis kun mi nenian malbonan personon kontraŭ li; ĉar li poste ĝin sincere pentis. Kiel ofte li tie ĉi sidadis kaj ripetadis al mi, ke li ĝin bedaŭras! — La lastan fojon ankoraŭ hieraŭ, kiam vi ne estis en la domo. Kiel ofte li tie ĉi sidadis kaj tutajn horojn paroladis pri tio kaj alia, kvazaŭ ĝi lin interesus! — sed propre nur pro la malnova tempo kaj ĉar li sciis, ke ŝi min amis, Ben!»

«Mia Dio, kiel vi venis al tiu konvinko, Clemency?» demandis ŝia edzo, tute mirigite, ke ŝi klare komprenis veraĵon, kiu en lia filozofanta spirito nur naskiĝadis ankoraŭ.

«Mi tion ĉi ne scias», diris Clemency kaj blovis [sur] sian teon, por ĝin iom malvarmigi. «Dio! mi ne povus tion ĉi diri, se oni eĉ metus por tio ĉi rekompencan de cent

pundoj.»

Li kredeble ankoraŭ plu daŭrigus siajn metafizikajn konsideradojn, se ŝi ne rimarkus post li apud la pordo substancan fakton en formo de ~~unu~~ sinjoro en funebro kaj en vestaĵo de rajdo. Ŝajnis, ke li aŭskultas ilian paroladon kaj tute ne volas ilin interrompi.

Clemency rapide leviĝis. Ankaŭ sinjoro Britain faris tion saman kaj salutis la gaston. «Ĉu vi volas esti bona²³⁹ supreniri, sinjoro? Estas tre bela ĉambro supre, sinjoro.»

«Mi dankas», diris la fremdulo kaj atente observis sinjorinon Britain. «Ĉu estas permesite eniri tien ĉi?»

«Ho, se plaĉas al vi», respondis Clemency kaj malfermis la bufedan ĉambron. «Kion vi ordonas, sinjoro?»

---

239) Ĉi vi bonvolos ...

Li ekvidis la folion kaj legis ĝin nun.

«Tre bela peco da tero, sinjoro», rimarkis sinjoro Britain.

Li ne respondis, sed turnis sin, kiam li finis la legadon, kaj rigardadis Clemency'on kun tiu sama esplora sciemeco, kiel antaŭe. «Vi demandis...», li diris, ne deturante de ŝi la okulojn.

«Kion vi deziras, sinjoro», respondis Clemency kaj ankaŭ kaŝite lin rigardadis.

«Se vi volas doni al mi gluton da elo», li diris, alirante al unu tablo apud la fenestro, «kaj volos ĝin alporti tien ĉi, ne malhelpane al vi ĉe via teo, mi estos al vi tre danka.»

Ne farante plu ceremoniojn, li sidiĝis kaj rigardis sur la kampon. Li estis homo en la floro de la jaroj, bone kaj forte konstruita. Lian vizaĝon, brunigitan de la suno, ombreis malhelaj haroj kaj li portis lipharojn.

Kiam oni alportis al li lian bieron, li enverŝis al si unu glason kaj afable trinkis pro la sano de la domo; kiam li ree metis la glason sur la tablon, li aldonis:

«Nova domo, ĉu?»

«Ne tre nova, sinjoro», respondis sinjoro Britain.

«Havas la aĝon de kvin ĝis ses jaroj», diris Clemency, tre klare akcentante la vortojn.

«Mi pensis antaŭe, kiam mi eniris, ke mi aŭdas la nomon de doktoro Jeddler», demandis la fremdulo. «Tiu ĉi folio rememorigas min pri li; ĉar mi okaze²⁴⁰ scias ion de la historio per la famo kaj per certaj ligitaĵoj. — Ĉu la maljunulo ankoraŭ vivas?»

«Ho jes, sinjoro», diris Clemency.

«Ĉu li forte ŝanĝiĝis?»

«De kiam, sinjoro?» respondis Clemency

---

240) hazarde.

kun aparta akcento.

«De la tago, kiam lia filino lin forlasis.»

«Jes! De tiu tago li ŝanĝiĝis», diris Clemency. «Li fariĝis maljuna kaj griza kaj tute jam ne estas tiu sama homo; sed mi pensas, ke li nun estas konsolita. Li de tiam paciĝis kun sia fratino kaj ofte ŝin vizitas. Tio ĉi tuj bone faris al li. En la komenco li estis tre suferanta, kaj la koro sangis, kiam oni lin vidis vaganta kaj insultanta la mondon; sed post unu aŭ du jaroj li fariĝis tute alia kaj pli bona, kaj tiam li komencis volonte paroladi pri sia perdita filino kaj laŭdadi ŝin kaj ankaŭ la mondon! Kaj li neniam laciĝadis, kun larmoj parolante, kiel bela kaj bona ŝi estis. Li pardonis al ŝi. Tio ĉi estis ĉirkaŭ la tempo de la edziniĝo de fraŭlino Grace. Vi memoras ankoraŭ, Britain?»

Sinjoro Britain memoris la aferon an-

koraŭ tre bone.

«La fratino sekve estas edzinigita», rimarkis la fremdulo. Li momenton silentis kaj poste demandis: «Je kiu?»

Clemency el surprizo pro tiu ĉi demando preskaŭ renversis la pleton de teo.

«Ĉu vi neniam aŭdis pri tio ĉi?» ŝi diris.

«Neniam, sed mi volus ĝin scii», li respondis kaj enverŝis al si novan glason, kiun li metis al la lipoj.

«Ho, tio ĉi estus longa historio, se oni volus ĝin orde rakonti», diris Clemency kaj metis sian mentonon en sian maldekstran manon, dum ŝi la maldekstran kubuton apogis sur la duan manon kaj balancante la kapon rerigardis en la pasintajn jarojn, kiel oni rigardas sur fajron. «Ĝi estus longa historio.»

«Sed mallonge rakontite?» diris la fremdulo.

«Mallonge rakontite», ripetis Clemency en tiu sama medita tono kaj ŝajne tute ne zorgante pri li kaj ne sciante, ke ŝi havas aŭskultantojn, «kion oni povus tie ĉi diri? Ke ili kune malĝojis, rememoradis ŝin kiel mortintan; ke ili tenis ŝin en ama rememoro, faradis al ŝi neniajn riproĉojn kaj trovadis senkulpigojn por ŝi? Tion ĉi ĉiu scias. Mi almenaŭ tion ĉi scias, neniu scias tion ĉi pli bone!» aldonis Clemency, viŝante al si la okulojn per la mano.

«Kaj tiel...», helpis la fremdulo.

«Kaj tiel», diris Clemency, meĥanike ripetante liajn vortojn kaj ne ŝanĝante sian pozicion kaj manieron de parolado. «Tiel ili fine fariĝis edzo kaj edzino. Ili estis geedzigitaj en la tago de ŝia naskiĝo — la tago morgaŭ revenos — tre kviete, sed kontente kaj feliĉe. Sinjoro Alfred diris unu vesperon, kiam ili promenadis en la frukta ĝar-

deno: „Grace, ĉu fari nian geedziĝon en la tago de naskiĝo de Marion?“ Kaj tiel fariĝis.»

«Kaj ili vivas feliĉe unu kun la alia?» demandis la fremdulo.

«Jes», diris Clemency. «Neniam geedzoj vivis pli feliĉe. Ili havas nenian malĝojon ekster tiu.»

Ŝi levis la kapon, kvazaŭ ŝi subite ek-konscius, sub kiaj cirkonstancoj ŝi revokas tiujn ĉi okazojn en sian memoron, kaj ĵetis rapidan rigardon sur la fremdulon. Rimarkinte, ke lia vizaĝo estas turnita al la fenestro, kvazaŭ li estus profundiginta en la observadon de la kampo, ŝi faris al sia edzo rapidajn signojn, montris la algluitan folion kaj movis la buŝon, kvazaŭ ŝi kun granda intereso ripetadus al li ian vorton aŭ frazon. Ĉar ŝi eldonis nenian sonon kaj ŝiaj mutaj gestoj estis kiel ordinare tre

strangaj, tial tiu ĉi nekomprenebla sintenado alkondukis sinjoron Britain al ekstrema malespero. Li elmetadis siajn okulojn jen sur la tablon, jen la fremdulon, la arĝentajn kulerojn, sian edzinon — sekvadis ŝiajn gestojn kun plej granda senhelpeco — demandadis ŝin en tiu sama lingvo, ĉu lia propraĵo aŭ li mem estas en danĝero — respondadis ŝiajn signojn per aliaj signoj, kiuj esprimadis lian absolutan nekomprendecon kaj timon — observadis la movadon de ŝiaj lipoj — divenadis per duonvoĉo «lakto kaj akvo», «ŝanĝo de la monato», «muso kaj nukso» kaj tamen nenion povis atingi.²⁴¹

Clemency fine ĉesigis sian senesperan penadon, iom post iom alŝovis sian seĝon pli proksime al la fremdulo kaj observadis

---

241) Pli proksime al la angla originalo: ... kaj tamen ne povis proksimiĝi al ŝia intenco.

lin akre per ŝajne mallevitaj okuloj, atendante novan demandon. Ŝi ne longe devis atendi, ĉar li baldaŭ komencis denove.

«Kaj kia estas la plua sorto de la filino, kiu lin forlasis? mi pensas, ke vi scias ĝin?»

Clemency balancis la kapon.

«Mi aŭdis», ŝi diris, «ke doktoro Jeddler, kiel ŝajnas, pli scias ol kiom li montras. Sinjorino Grace ricevis de ŝi leterojn, en kiuj ŝi skribas, ke ŝi bone fartas kaj ke la edziniĝo de tiu kun sinjoro Alfred faris ŝin feliĉa; kaj ŝi ankaŭ de si reskribis leterojn²⁴². Sed super ŝia vivo kaj sorto sin portas²⁴³ ia sekreto, kiu ĝis nun ne estas klarigita kaj kiun...»

Ŝia voĉo fariĝis ŝanceliĝa kaj ŝi haltis.

«Kaj kiun...» ripetis la fremdulo.

---

242) T.e. Grace sendis respondajn leterojn al Marion.

243) T.e. «ŝvebas».

«Kiun nur unu sola persono povus ankoraŭ klarigi», diris Clemency, malfacile spirante.

«Kaj kiu estas tiu persono?» demandis la fremdulo.

«Sinjoro Michael Warden!» respondis Clemency preskaŭ per krio kaj per tio sama montris al sia edzo, kion ŝi antaŭe volis lin rimarkigi, kaj al Michael Warden, ke li estas rekonita.

«Vi min konas ankoraŭ, sinjoro», diris Clemency, tremante de ekscititeco. «Mi ĝin vidis! Vi min konas ankoraŭ de tiu nokto en la ĝardeno. Mi estis apud ŝi!»

«Jes, mi ĝin scias», li diris.

«Jes, sinjoro», respondis Clemency. «Jes, certe. Tio ĉi estas mia edzo, sinjoro. Ben, kara Ben, kuru al sinjorino Grace — kuru al sinjoro Alfred — kuru al kiu vi volas, Ben! Alkonduku iun, tuj!»

«Restu!» diris Michael Warden kaj trankvile stariĝis inter la pordo kaj Britain. «Kion vi volas fari?»

«Sciigu ilin, ke vi tie ĉi estas, sinjoro», petis Clemency kaj kunebatis la manojn, tute ekster si de ekscititeco. «Sciigu ilin, ke de viaj lipoj ili povas pli multe aŭdi pri ŝi; ke ŝi ne tute estas perdita por ili, sed ke ŝi denove revenos, por sian patron kaj sian fratinton... kaj ankaŭ sian malnovan servantinon, min» — ŝi batis sin per ambaŭ manoj sur la bruston — «ĝojigi per la vido de ŝia aminda vizaĝo. Kuru, Ben, kuru!»

Kaj plu ŝi puŝis lin al la pordo, kaj plu sinjoro Warden staris antaŭ la pordo kaj ne lasis lin iri, ne kun kolera, sed kun malĝoja mieno.

«Aŭ eble», diris Clemency kaj ekscitite sin alkroĉis al la mantelo de sinjoro Warden, «eble ŝi nun estas tie ĉi; eble ŝi estas

tre proksime. Jes, mi vidas laŭ via vizaĝo, ke ŝi certe estas tie ĉi. Mi petas vin, sinjoro, lasu min al ŝi. Mi vartadis ŝin, kiam ŝi estis ankoraŭ tre malgranda infano. Antaŭ miaj okuloj ŝi elkreskis, kiel la fiero de tiu ĉi loko. Mi konis ŝin, kiam ŝi estis la fianĉino de sinjoro Alfred. Mi provis ŝin deteni, kiam vi ŝin forlogis. Mi scias, kia estis ŝia patra domo, kiam ŝi estis ankoraŭ ĝia animo, kaj kiel alia ĝi fariĝis de la tempo, kiam ŝi forkuris. Mi petas vin, sinjoro, lasu min al ŝi!»

Li rigardis ŝin kompatante kaj mirante, sed faris nenian konsentan geston.

«Mi ne pensas, ke ŝi povus scii», daŭrigis Clemency, «kiel sincere ili pardonis al ŝi; kiel forte ili ŝin amas; kia ĝojo estus por ili vidi ŝin ankoraŭ unu fojon. Ŝi eble timas reveni hejmen. Mi eble povas ŝin kuraĝigi, kiam ŝi min vidos. Nur diru al mi, sinjoro

Warden, ĉu vi ŝin alkondukis?»

«Ne», li diris, balancante la kapon.

Tiu ĉi respondo, lia konduto, liaj funebr-aj vestoj, lia silenta reveno, la sciigita inten-
co forveturi en la eksterlandon ĉion klarig-
is. Marion ne plu vivis.

Li ne kontraŭparolis al ŝi, jes, ŝi ne viv-
as!²⁴⁴ Clemency sidiĝis, metis la vizaĝon sur
la tablon kaj maldolĉe ploris.

En tiu ĉi minuto unu maljuna, griza
sinjoro enkuris tute senspire, kaj laŭ lia
sufokiĝanta voĉo oni apenaŭ povus rekoni
en li sinjoron Snitchey.

«Mia Dio, sinjoro Warden!» diris la
advokato kaj tiris lin flanken, «kia vento...»
— li estis tiel laca, ke li devis halti kaj nur
post kelkaj minutoj povis fini — «...alportis

---

244) Z enkondukis negon en la frazon (estas mor-
tinta → ne vivas), kaj ĉi tiu «jes» iĝis orientmaniera.
(Germane: „Er widerssprach ihr nicht, ja, sie war
tot!“).

vin tien ĉi?»

«Malbona, mi timas», li respondis. «Se vi povus aŭdi, kio tie ĉi antaŭ momento okazis... kiel mi devas fari neeban...²⁴⁵ kiel mi alportas kun mi konfuzon kaj malĝojon!»

«Mi povas ĉion prezenti al mi. Sed kial vi iris ĝuste tien ĉi?» diris Snitchey.

«Kial mi ne devis? Kiel mi povis scii, kiu tie ĉi estas mastro? Sendinte mian servanton al vi, mi tien ĉi eniris, ĉar la domo estis por mi nova; kaj mi havas naturan intereson por ĉio nova kaj malnova en tiu ĉi malnova ĉirkaŭaĵo; kaj krome, mi volis antaŭ [ol aperi en] la urbo antaŭe renkontiĝi kun vi. Mi volis scii, kion la homoj parolas pri mi. Mi vidas ĝin laŭ via konduto, ke vi povas tion ĉi diri al mi. Se ne estus via malbenita singardeco, mi jam longe povus ĉion

---

245) Ĉi tie Seybt perdis gravan pecon: ...kiel oni min persvadadis kaj petegis fari neeban...

scii.»

«Nia singardeco!» diris la advokato. «Parolante al vi en la nomo de mi mem kaj de Craggs²⁴⁶ — benita memoro—» li rigardis la krepon sur sia ĉapelo kaj balancis la kapon — «sinjoro Warden, kiel vi povas prudente nin kulpigi? Ni konsentis inter ni neniam tuŝi plu tiun ĉi temon, ĉar ĝi ne estis afero, en kiun povus sin miksi tiaj seriozaj kaj solidaj homoj, kiel ni (mi ripetas vian tiaman esprimon)²⁴⁷. Nia singardeco! dum sinjoro Craggs deiris en sian estimatan tombon en la plena kredo...»

«Mi donis solenan promeson, ke mi silentos, ĝis mi revenos, kiam ajn tio ĉi farigĝos», interrompis lin sinjoro Warden, «kaj

---

246) «... en la nomo de „Mi kaj Craggs“...» Kp p. 101.

247) Devio en la zamenhofa traduko. La paren-tezo de Snitchey estas pli vastsignifa: (mi notis, kion vi tiam diris).

mi tenis mian promeson.»

«Bone, sinjoro, kaj mi ripetas, ni ankaŭ devis silenti. Al tio ĉi nin devigis nia devo kontraŭ ni mem kaj ankaŭ kontraŭ diversaj klientoj, inter kiuj ankaŭ vi estis. Ne konvenis al ni demandadi vin pri tia delikata afero; mi havis mian suspekton, sinjoro; sed nur de ses monatoj mi scias la veron.»

«Per kiu?» demandis la kliento.

«Per doktoro Jeddler mem, sinjoro, kiu el sia propra iniciativo donis al mi sian konfidon. Li, kaj nur li, sciis la tutan veron de kelkaj jaroj.»

«Kaj vi ĝin ankaŭ scias?» diris la kliento.

«Jes, sinjoro!» respondis Snitchey, «kaj mi ankaŭ havas kaŭzon kredi, ke ŝia fratino sciiĝos pri la vero morgaŭ vespere. Dume vi espereble faros al mi la honoron esti gasto de mia domo, ĉar en via oni vin ne atendas. Tamen por eviti eblajn mal-

oportunaĵojn en la okazo, se oni vin rekon-
us — kvankam vi tre ŝanĝiĝis — mi pensas,
mi mem sur la strato preterirus, ne rekon-
ante vin — estas pli bone ke ni tie ĉi manĝu
kaj iru en la urbon vespere. Oni manĝas tie
ĉi tre bone, sinjoro Warden; cetere la domo
apartenas al vi. „Mi kaj Craggs“ (benita me-
moro) ofte manĝadis tie ĉi kotleton kaj
trovadis ĝin ĉiam bona. Sinjoro Craggs,
sinjoro», diris Snitchey, por momento fir-
me fermante la okulojn kaj poste denove
ilin malfermante, «tro frue estis elstrekita
el la libro de la vivantoj.»

«La ĉielo pardonu al mi, ke mi ne
esprimas al vi mian kondolencon»,
respondis Michael Warden kaj tuŝis per la
mano la frunton; «sed estas al mi kvazaŭ
mi songus. Mi estas kvazaŭ en stato sen-
konscia. Sinjoro Craggs... jes... mi forte
bedaŭras, ke ni perdis sinjoron Craggs.»

Sed li rigardis ĉe tiuj ĉi vortoj sur Clemen-
cy'on kaj ŝajnis, ke li simpatias kun Ben,
kiu ŝin konsoladis.

«Sinjoro Craggs, sinjoro», rimarkis Snit-
chey, «trovis, kiel mi bedaŭrinde devas
diri, ke la vivo ne estas tiel facile retenebla,
kiel lia teorio al li diris, alie li estus an-
koraŭ inter ni. Ĝi estas granda perdo por
mi. Sinjoro Craggs estis mia dekstra mano,
mia dekstra piedo, mia dekstra orelo, mia
dekstra okulo. Sen li mi estas kiel paraliz-
ita. Li testamentis sian partoprenon en la
negoco al sinjorino Craggs, al la plenuman-
toj de la testamento, administratoroj kaj
kuratoroj. Lia nomo ankoraŭ nun staras
sur la firmo. Iajoje mi provas, kiel infano,
kredigi min mem, ke li ankoraŭ vivas. Mi
plu diras: Snitchey por si kaj Craggs²⁴⁸ —
mortinta, sinjoro — mortinta», diris la mol-

---

248) «Mi plu diras: „Mi kaj Craggs“...» Kp p. 101.

kora advokato kaj eltiris nazotukon el la poŝo.

Michael Warden, kiu plu observadis Clemency'on, turnis sin al Snitchey, kiam tiu ĉesis paroli, kaj murmuretis al li ion en la orelon.

«Ha, la malfeliĉa virino!» diris Snitchey, balancante la kapon. «Jes, ŝi ĉiam estis tre alligita al Marion. Bela Marion! Malfeliĉa Marion! Nur kuraĝon, kara virino — vi nun ja estas edzinigita, Clemency.»

Clemency nur ĝemis kaj balancis la kapon. «Nur paciencon ĝis morgaŭ», bonkore diris la advokato.

«La „morgaŭ“ ne revivigas la mortintojn, sinjoro», diris Clemency plorante.

«Tion ĉi certe ne, alie ĝi sinjoron Craggs, benita memoro, farus denove viva», respondis la advokato. «Sed konsolon ĝi povas alporti. Paciencon ĝis morgaŭ.»

Clemency skuis la donitan al ŝi manon kaj promesis trankviliĝi; kaj Britain, kiu vidante sian malĝojigitan edzinon (estis kvazaŭ la negoco mallevis la kapon), tute perdis la kuraĝon, diris, ke tiel estas bone; kaj sinjoro Snitchey kaj Michael Warden iris supren kaj tie supre baldaŭ estis profundigitaj en tiel singarde kondukatan interparoladon, ke tra la krakado de la teleroj kaj pladoj, la muĝado²⁴⁹ de la patoj, la skuiĝado de la kaseroloj, la monotona bruado de la rostostanga rado²⁵⁰ kaj per la aliaj preparadoj en la kuirejo al ilia tagmanĝo ne trapenetris eĉ unu vorteto.

La sekvanta tago estis bela kaj hela, kaj

---

249) T.e. *ŝuŝado*.

250) Ĉi tie Z transsaltis parentezon: ... kiun de tempo al tempo interrompis terura klako, kvazaŭ ĝi ricevus mortan kapvundon en momento de vertiĝo.

nenie la aŭtune kolorita ĉirkaŭaĵo montris sin pli bela, ol el la paca ĝardeno de la doktoro. La neĝo[j] de multaj vintraj noktoj estis tie ĉi fluidiĝintaj, la velkintaj folioj de multaj someroj tie ĉi estis kraketintaj de la tago, kiam ŝi forkuris. La laŭbo²⁵¹ denove estis verda, la arboj ĵetadis belajn kaj tremantajn ombrojn sur la herbon, la teraĵo²⁵² estis tiel gaje trankvila, kiel ĉiam; sed kie estis ŝi?

Ne tie ĉi. Ne tie.²⁵³ Ŝi estus nun tie ĉi tiel stranga vidaĵo kiel, en la komenco, la domo

---

251) Temas la doma enirejo «volvekovrita de lonicerio», kiel komentite sur p. 82.

252) T.e. pejzaĝ*o (germane „die Landschaft“, angle “the landscape”).

253) Mistraduko venanta el la germana („Nicht hier. Nicht da.“, kion moderna redaktoro «precizigis» al „Nicht hier. Nicht dort.“). Ĝusta traduko estus ripeto: «Ne ĉi tie. Ne ĉi tie.» aŭ «Ne tie. Ne tie.» (tiel en B1910, laŭ la angla “Not there. Not there.”).

sen ŝi. Sed sur ŝia kutima loko sidis sinjorino, el kies koro ŝi neniam malaperis, en kies fidela memoro ŝi ankoraŭ vivis, neŝanĝita, en la plena brilo de sia juneco kaj beleco, en kies amo — kaj tio ĉi estis nun amo de patrino, ĉar kara malgranda filino ludis apud ŝi — ŝi havis nenian konkurantinon, nenian sekvantinon, kaj sur kies delikataj lipoj ŝia nomo nun sidis.

La spirito de la malaperinta fraŭlino estis videbla el tiuj ĉi okuloj de Grace, ŝia fratino, kiam ŝi kun sia edzo sidis en la ĝardeno en sia tago de edz[in]iĝo kaj en la tago de naskiĝo de Marion kaj de li.

Li ne fariĝis glora homo, ankaŭ ne riĉa; li ne forgesis la ĉirkaŭaĵojn kaj la amikojn de sia juneco; li plenumis neniun el la profetaĵoj de la doktoro. Sed en siaj kaŝitaj kaj bonfaraj vizitoj en malaltaj dometoj, en

siaj maldormadoj²⁵⁴ kaj en sia ĉiutaga rimarkado de la multa belaĵo kaj bonaĵo, kiu floras sur la flankaj vojetoj de la vivo kaj ne estas dispremata de la peza piedo de la malriĉeco, li kun ĉiu jaro pli lernis kaj pruvis la verecon de sia malnova kredo. Lia maniero de vivado, kiel ajn simpla kaj modesta ĝi estis, montris al li, kiel ofte ankoraŭ la homoj akceptas ĉe si anĝelojn, kiel en la tempo antikva, kaj kiel ofte la nenion prezentantaj figuroj, eĉ tiaj, kiuj ŝajnas al nia okulo ordinara kaj malbelaj kaj estas vestitaj en ĉifonoj, apud la lito sufera de la malsanulo montriĝas al ni en nova lumo kaj fariĝas helpemaj anĝeloj kun radia krono ĉirkaŭ la kapo.

Li eble pli bone plenumis sian homan difinon sur tiu ĉi malnova kampo de ba-

---

254) Pli proksime al la angla originalo: en siaj deĵoradoj ĉe lito de malsanulo.

talo, ol se li senlace laborus sur pli glora areno; kaj li estis feliĉa kun sia edzino Grace.

Kaj Marion? Ĉu *li* ŝin forgesis?

«La tempo rapide forflugis de tiu tempo, kara Grace», li diris — ili parolis pri tiu nokto; «kaj tamen ŝajnas, ke estas jam longe de tiu tempo. Ni kalkulas laŭ ŝanĝoj kaj okaziĝoj en ni, ne laŭ jaroj.»

«Sed ankaŭ jaroj pasis de la tago, kiam Marion nin forlasis», respondis Grace. «Ses fojojn, kara edzo, enkalkulante ankaŭ la hodiaŭan tagon, ni sidis tie ĉi en ŝia tago de naskiĝo kaj parolis pri ŝia tiel varmege sopirata kaj tiel longe prokrastata reveno. Kiam ĝi fine estos!»

Ŝia edzo rigardis ŝin atente, kiel la larmoj kolektiĝis en ŝiaj okuloj, kaj pli proksime altirante ŝin al si, li diris:

«Sed Marion diris al vi en sia letero de

adiaŭ, kiun ŝi lasis sur la tablo kaj kiun vi tiel ofte legis, ke jaroj devas pasi, antaŭ ol ĝi *povos* fariĝi. Ĉu *ne* vere?»

Ŝi elprenis la leteron el sia surbrusto, kisis ĝin kaj diris: «Jes!»

«Ke ŝi en la daŭro de tiuj ĉi jaroj, kiel ajn feliĉa ŝi estus, sopiros la tempon, kiam ŝi povos reveni kaj ĉion klarigi; kaj ke ŝi vin petas en espero kaj konfido fari tion ĉi saman. Tio ĉi estas en la letero, ĉu vere, mia kara?»

«Jes, Alfred!»

«Kaj en ĉiu letero, kiun ŝi skribis de tiu tempo?»

«Krom en la lasta — antaŭ kelkaj monatoj — en kiu ŝi parolis pri vi kaj pri tio, kion vi tiam eksciis kaj kion mi hodiaŭ vespere devas aŭdi.»

Li rigardis la sunon, kiu staris proksime al la horizonto, kaj diris, ke la difinita tem-

po estas la malleviĝo de la suno!

«Alfred!» diris Grace kaj metis la manon kore sur lian ŝultron; «estas io en la letero, kion mi neniam diris al vi. Sed hodiaŭ vespere, kara edzo, kiam tiu malleviĝo de la suno alproksimiĝas, kaj nia vivo kun la foriranta tago ŝajnas fariĝi pli solena kaj pli trankvila, mi ne povas teni ĝin sekrete.»

«Kio estas, amata?»

«Kiam Marion foriris de ni, ŝi skribis en tiu letero, ke kiel iam vi konfidis ŝin al mi, ŝi metas vin nun en miajn manojn, Alfred; ŝi petegis min en la nomo de mia amo al ŝi kaj al vi, ke mi ne forpuŝu la amon, kiun, kiel ŝi scias, vi transportos sur min, kiam la nun ankoraŭ freŝa vundo estos sanigita, sed ke mi ĝin vigligu kaj redonu.»

«Kaj ke vi min denove faru feliĉa kaj kontenta homo, Grace. Ĉu ŝi tion ĉi ne skribis?»

«Ŝi volis min tiel fari benita kaj honorita per via amo!» estis la respondo de lia edzino, kiam li prenis ŝin en siajn brakojn.

«Aŭskultu min, mia amata!» li diris — «Ne tiel!»²⁵⁵ — kaj kun tiuj ĉi vortoj li kviete metis ŝian kapon sur sian bruston. «Mi scias, kial mi pri tiu ĉi loko en la leteronieniam aŭdis. Mi scias, kial tiam nenia signo de tio ĉi montriĝis [ĉe vi] en vorto aŭ rigardo. Mi scias, kial Grace, kvankam mia vera amikino, tamen tiel malfacile lasis admoni sin fariĝi mia edzino. Jes, mi konas la netakseblan indon de la koro, kiun mi tenas en miaj brakoj, kaj mi dankas *Dion*

---

255) Seybt forlasis kelkajn gravajn vortojn el la originalo, kaj pro tio Z miskomprenis la situacion. La originalon mi tradukas jene: «Ne. Aŭskultu min tiel! – kaj tion dirante li delikate remetis ŝian levitan kapon sur sian ŝultron.» T.e. ĉe la unua «aŭskultu!» ŝi nature levis la kapon (por rigardi al li en la vizaĝon), kaj tion li kontraŭis. — *B. Moon*

por la multekosta trezoro!»

Ŝi ploris, sed ne el malĝojo, kiam li premis ŝin al sia koro. Post minuto li rigardis malsupren al la infano, kiu sidis apud ŝiaj piedoj kaj ludis kun korbeto plena je floroj, kaj li diris al ĝi: «rigardu, kiel ruĝa kaj ora estas la suno!»

«Alfred», diris Grace kaj rapide ekrigardis supren. «La suno malleviĝas. Vi ne forgesis, kion vi devis sciigi min, antaŭ ol ĝi malaperas.»

«Vi ekscios la veron pri la sorto de Marion, mia kara», li respondis.

«La tutan veron», ŝi varmege petis. «Sen pluaj kaŝoj. Tiel estis la promeso. Ne vere?»

«Tute vere», diris la edzo.

«Antaŭ ol la suno sin kaŝos en la tago de naskiĝo de Marion. Kaj vi vidas, Alfred, ĝi baldaŭ sin kaŝos».

Li metis la brakojn ĉirkaŭ ŝi, rigardis al

ŝi firme en la okulojn kaj diris:

«Ne mi devas alporti al vi tiun ĉi sciigon, kara Grace. Ĝi venos de aliaj lipoj.»

«De aliaj lipoj!» ŝi mallaŭte ripetis.

«Jes. Mi konas vian kuraĝan koron, mi scias, kiel forta vi estas, kaj ke prepara vorto ĉe vi sufiĉas. Vi diris, ke la tempo venis. Ĝi venis. Diru al mi, ke vi estas sufiĉe forta, por elporti surprizon, skuiĝon: kaj la sciigonto atendas antaŭ la pordo.»

«Kia sciigonto?» ŝi diris. «Kaj kian sciigon li alportas?»

«Ne estas permesite al mi pli diri», li respondis kun tiu sama trankvila rigardo. «Ĉu vi pensas, ke vi min komprenas?»

«Mi tremas ĉe la penso», si diris.

Malgraŭ lia trankvila rigardo, sur lia vizaĝo estis videbla esprimo, kiu ŝin ektimigis. Denove ŝi kaŝis sian vizaĝon sur lia brusto kaj tremante lin petis atendi an-

koraŭ minuton.

«Kuraĝon, mia bona Grace! Se vi havas sufiĉe da forto, la sciigonto atendas antaŭ la pordo. La suno malleviĝas en tiu ĉi tago de naskiĝo de Marion. Kuraĝon, kuraĝon, Grace!»

Ŝi levis la kapon, rigardis lin kaj diris, ke ŝi estas preta. Tiel starante kaj rigardante post li, ŝi estis mirinde simila je Marion en ŝia lasta tempo. Li prenis la infanon kun si. Ŝi vokis ĝin returne — la infano havis la nomon de la perdita fratino — kaj alpremis ĝin al la koro. Sed kiam ŝi denove forlasis la infanon, tiu ĉi rapidis post la patro, kaj Grace restis sola.

Ŝi ne sciis, kion ŝi timas kaj esperas, sed restis starante senmove kaj rigardis al la ombro²⁵⁶, tra kiu ili malaperis.

---

256) T.e. la ombrita (kovrita de la lonicero) enirejo de la domo. Angle staras la sama "the porch"

Dio! kio ĝi estas, kio elvenas el la ombro kaj restas sur la sojlo? Tiu ĉi figuro en sia blanka vesto, movata de la vespera vento, la kapon ame alpremante al la brusto de sia patro! Ho, Dio! Ĉu tio ĉi estis songa fantomo, kio elŝiris sin el la brakoj de ŝia patro kaj kun ekkrio en sovaĝa malkvieto de amo falis en ŝiajn brakojn?

«Ho, Marion, Marion! Ho, mia fratino! ho mia, kara amata koro! Ho, neesprimebla feliĉo de la revidiĝo!»

Ĝi ne estis songo, ne fantomo fantazia, elvokita de espero kaj timo, sed Marion mem! Tiel ĉarma, tiel feliĉa, tiel ne tuŝita de malĝojo kaj suferoj, tiel belega kaj rava, ke, kiam la malleviĝanta suno brilis sur ŝia levita vizaĝo, ŝi aspektis kiel anĝelo, kiu benon portante vizitas la teron.

(kiun Z antaŭe tradukis per «laŭbo», p. 82); K1847 escepte havas ĉi tie „der Pforte“.

Marion tenis en la brakoj sian fratinton, kiu falis sur benkon, kaj ŝi kliniĝis super ŝi kaj ridetis tra larmoj kaj metis sin sur la genuojn antaŭ ŝi kaj eĉ unu sekundon ne povis deturni de ŝi la okulojn. Fine ŝi rompis la silenton, kaj ŝia voĉo sonis klare, mallaŭte kaj dolĉe en harmonio kun la solena silento de la vespero.

«Kiam mi loĝis ankoraŭ sub tiu ĉi amata tegmento, Grace[, kie de nun mi loĝos denove]²⁵⁷...»

«Ho, kara koro! Nur unu minuton! Ho, Marion, ke mi denove aŭdas vin paroli!»

Ŝi ne povis aŭskulti la amatan voĉon sen profunda, preskaŭ turmenta skuiĝo.

«Kiam mi loĝis ankoraŭ sub tiu ĉi amata tegmento, Grace, [kie de nun mi loĝos denove,] mi lin amis de mia tuta koro. Mi lin amis plej profunde. Mi povus morti por

---

257) La enkrampa peco perdiĝis en K1847.

li, kvankam mi estis ankoraŭ tiel juna. Mi neniam rifuzis lian amon en la profundeco de mia koro, eĉ ne unu momenton. Ĝi estis al mi pli kara, ol mi povas diri. Kvankam pasis jam longa tempo kaj ĉio fariĝis alia, mi tamen ne povis elporti la penson, ke vi pensus, ke mi lin iam ne fidele amis. Neniam mi amis lin pli multe ol en la tago, kiam li de tie ĉi forveturis. Neniam mi amis lin pli multe, ol en tiu vespero, kiam mi de tie ĉi malaperis.»

Ŝia fratino povis nur rigardi al ŝi en la vizaĝon kaj forte ŝin teni en la brakoj.

«Sed mem ne sciante tion», diris Marion kun kvieta rideto, «li akiris alian koron, ankoraŭ antaŭ ol mi havis koron, por donaci al li.²⁵⁸ Tiu ĉi koro — [la] via, kara

---

258) Tiel laŭ la germana, sed la Seybt-a teksto estas sensenca kompare kun la originalo, kiun mi tradukas jene: «antaŭ ol mi komprenis, ke mi havas koron doneblan al li». — *B. Moon*

fratino — estis tiel plena je aldoniteco al mi, tiel memoferema kaj nobla, ke ĝi kaŝis sian amon kaj tenis ĝin sekrete de la okuloj de ĉiuj, ekster miaj okuloj — ha, kiaj okuloj estus tiel akriĝitaj de amo kaj dankemeco! — kaj oferis sin por mi. Sed mi konis la profundecon de tiu ĉi koro. Mi konis la batalon, kiun ĝi elportis. Mi sciis, kiel alta kaj netaksebla estas por li la indo de tiu ĉi koro, kiel ajn forte li min amas. Mi sciis, kiom mi ŝuldas al tiu ĉi koro, mi havis ĝian belan ekzemplon ĉiutage antaŭ la okuloj. Kion vi faris por mi, Grace, tion ĉi mi sciis, ke mi povos fari ankaŭ por vi, se mi volos. Mi neniam iris dormi, ne peteginte antaŭe Dion kun larmoj, ke Li donu al mi la forton por tio ĉi. Mi neniam iris dormi sen pensado pri la propraj vortoj de Alfred ĉe la adiaŭdiro, ke ĉiutage en homaj koroj estas farataj venkoj, en komparo kun kiuj tiuj ĉi

kampoj de batalo tute perdas sian signifon. Kaj kiam mi ĉiam pli kaj pli pensadis pri la rifuziĝoj²⁵⁹, kiuj ĉiutage estas renkontataj en la mondo kaj eĉ ne estas rimarkataj, tiam ankaŭ mi sentis, ke mia ŝarĝo fariĝas al mi kun ĉiu tago pli facila! kaj Li, kiu nun rigardas en nian koron kaj scias, ke neniam guto da malĝojo aŭ doloro sin trovas en la mia, nenio krom nemiksita feliĉo, Li donis al mi la forton por la decidiĝo fariĝi neniam la edzino de Alfred. Ke li fariĝu mia frato kaj via edzo, se mia agado povus alporti tiun ĉi feliĉan rezulton, sed ke mi neniam (Grace, mi amis lin tiam profunde)

---

259) *rifuziĝoj* en la nuna lingvo estas apenaŭ komprenebla. Tiel Z tradukis la germanan *Entsagung*, kion oni nun esprimas per «abnegacio» aŭ «rezigno». Sed en la originalo (Thinking more and more upon the great endurance cheerfully sustained) apenaŭ troveblas io tia: *endurance* = «eltenemo». — *B. Moon*

estu lia edzino!»

«Ho, Marion! Ho, Marion!» murmuretis Grace.

«Mi provis ŝajnigi min indiferenta por li» — ŝi alpremis la vizaĝon de sia fratino al sia vango — «sed tio ĉi estis tro malfacila, kaj vi ĉiam estis lia fervora propetantino. Mi provis komuniki al vi mian decidon, sed vi neniam volis min aŭskulti, neniam kompreni. La tempo de lia reveno alproksimiĝadis. Mi sentis, ke mi devas agi, antaŭ ol tiu ĉi ĉiutaga kunestado renoviĝos. Mi sentis, ke granda doloro en tiu momento ŝparus al ni ĉiuj longajn suferojn. Mi sciis, ke se mi forkuros antaŭ li, fine devas veni tio, kio nun *venis* kaj kio nin ambaŭ faris tiel feliĉaj, Grace! Mi skribis al la onklino Martha kaj petis ŝin, ke ŝi min akceptu en sia domo; mi tiam ne diris al ŝi la tutan veron, sed ŝi plenumis

volonte mian peton. Dum mia decido batalis ankoraŭ kun mi mem, kun mia amo al vi kaj al la patra domo, sinjoro Warden per okazo de malfeliĉo²⁶⁰ fariĝis por kelka tempo nia domano.»

«Mi tion ĉi en la lasta tempo iafoje timis!» ekkriis ŝia fratino kaj fariĝis morte pala. «Vi lin neniam amis kaj edziniĝis el oferemo!»

«Li tiam intencis», diris Marion altirante sian fratinnon pli proksime al si, «sekrete forkuri en la eksterlandon. Li skribis al mi, klarigis al mi siajn cirkonstancojn kaj esperojn kaj proponis al mi sian manon. Li diris al mi, ke li rimarkis, ke mi ne ĝoje atendas la revenon de Alfred. Mi pensas, ke li opiniis, ke mia koro ne partoprenas en tiu ĉi ligo, aŭ ke mi lin antaŭe amis, sed nun lin ne plu amas; aŭ ke mi penas kaŝi

---

260) T.e. akcident²e.

indiferentecon, dum mi ŝajnigas min indiferenta — per unu vorto, mi ĝin ne scias. Sed mi volis, ke Alfred kalkulu min tute perdita por li. Ĉu vi min komprenas, amata fratino?»

Ŝia fratino atente rigardis al ŝi en la vizaĝon. Ŝajnis, ke ŝi sin trovas en necerteeco.

«Mi kunvenis kun sinjoro Warden kaj konfidis min al lia honoro; mi diris al li mian sekreton en la vespero antaŭ lia kaj mia forkuro. Li fidele ĝin konservis. Ĉu vi min komprenas, mia amata?»

Grace konfuzite rigardis ĉirkaŭen. Ŝajnis, ke ŝi apenaŭ aŭdas.

«Amata fratino!» diris Marion, «kolektu viajn pensojn por unu momento: aŭskultu min. Ne rigardu min tiel strange. Estas landoj, kie tiuj, kiuj volas forpremi ribelan pasion aŭ kuraci profundan doloron de sia

brusto, retiras sin en eternan solecon kaj disigas sin por eterne de la mondo kaj de ĝiaj sentoj. Se virinoj tion ĉi faras, ili akceptas la nomon, kiu estas al mi tiel kara en vi, kaj nomas sin fratinoj. Sed ekzistas ankaŭ fratinoj, Grace, kiuj sin movas sub la libera ĉielo de Dio kaj en la viva amaso da homoj, kie ili penas, kiom ili povas, alporti bonon kaj fari bonon; kaj kun koro ankoraŭ freŝa kaj juna kaj ankoraŭ akceptemaj por feliĉo ili povas diri: la batalo longe pasis, la venko longe estas akirita. Kaj tia fratino mi estas! Ĉu vi min nun komprenas?»

Plu la fratino rigide rigardadis Marionon kaj ne respondis.

«Ho, Grace, amata Grace», diris Marion kaj ankoraŭ pli kore alpremis sin al la brusto, de kiu ŝi tiel longe estis disigita, «se vi ne estus feliĉa, kiel edzino kaj patrino, se mi ne trovus tie ĉi malgrandan sam-

nomulinon, se Alfred, mia kara frato, ne estus via amanta edzo, kiel do mi tiam trovus la feliĉon, kiu nun apartenas al mi! Kiel mi tiun ĉi domon forlasis, tiel mi revenas. Mia koro konis nenian alian amon, mia mano plu estas libera, mi plu estas via virga fratino, ne edzinigita, ne promesita; via malnova amanta Marion, en kies koro vi sola loĝas, sen konkurantoj, Grace!»

Ŝi²⁶¹ nun ŝin komprenis. La streĉo de ŝia vizaĝo malgrandiĝis; ŝia tuŝiteco sin elrompis per laŭta plorado; kaj kun larmoj ŝi falis al sia fratino sur la kolon kaj karesadis ŝin kiel infanon.

Kiam ili denove iom trankviliĝis, ili vidis apud si la doktoron kaj la onklinon Martha, lian fratino, kaj Alfredon.

«Tio ĉi estas por mi malbona tago», diris

---

261) Grace.

la onklino Martha, ridetante tra larmoj, kiam ŝi ĉirkaŭprenis siajn nevinojn; «ĉar dum mi vin ĉiujn faris feliĉaj, mi perdas amatan filinon; kaj kion vi povas al mi doni por mia Marion?»

«Konvertitan fraton», diris la doktoro.

«Tio ĉi», respondis onklino Martha,²⁶² «estas almenaŭ io en tia malsaĝa farso, kiel...»

«Mi petas vin[, ne daŭrigu]», diris la doktoro penteme.

«Nu, mi ĝin akceptas»²⁶³, respondis la onklino. «Sed mi efektive multe perdas en tio ĉi. Mi ne scias, kio el mi fariĝos sen mia Marion, post tio, ke ni seson da jaroj vivis

---

262) Angle kaj germane la kombinoj kia «onklino Martha» escepte malhavas artikolon. Z plejparte sekvas la pli regulan sistemon latinidan (*la onklino Martha*), sed ĉi tie (kaj ankoraŭ unu fojon poste) ĝermanece preterlasas la artikolon.

263) T.e. «Bone, mi ne daŭrigos».

kune.»

«Vi devos loĝiĝi ĉe mi», diris la doktoro.

«Ni certe ne plu malpacados.»

«Aŭ edziniĝi, onklino», konsilis Alfred.

«Mi efektive pensas», respondis la maljuna sinjorino, «ke estus ne malbone, se mi ĵetus okulon sur Michaelon Warden, kiu, oni diras, revenis, boniĝinta en ĉiu rilato. Sed ĉar mi lin konis jam kiel knabon kaj mi tiam ankaŭ jam estis ne tre juna, li eble povos min rifuzi. Tial mi pli volas iri al Marion, kiam ŝi edziniĝos (kio ja ne longe povas daŭri)²⁶⁴, kaj ĝis tiu tempo mi restos ĉe mi mem. Kion vi diros al tio ĉi, frato?»

«Mi havas grandan deziron diri, ke ĝi estas tute ridinda mondo, kiu enhavas

---

264) T.e. «ĝis kio ne povas longe daŭri». Aŭ pli konversacie, kiel en la rusa traduko: «tion ne longe restas atendi». — Angle: “until then (it will not be very long, I dare say)”; germane „wenn sie heiratet (was doch nicht lange dauern kann)“.

nenion seriozan», diris la doktoro.

«Vi povus prezenti dudek atestojn por tio ĉi, Anthony», rimarkis lia fratino, «kaj tamen neniu, se li nin vidus, kredus al vi.»

«Ĝi estas mondo plena je koroj»²⁶⁵, diris la doktoro kaj ĉirkaŭprenis ambaŭ filinojn per unu fojo — ĉar li ne povis disigi la fratinojn unu de la alia: «kaj serioza mondo kun ĉiuj ĝiaj malsaĝaĵoj — eĉ kun la mia, kiu estis sufiĉe granda por kovri la tutan teron; mondo, super kiu la suno neniam leviĝas sen rigardi milojn da sensangaj bataloj, kiuj la suferojn kaj la krimojn de la kampoj de sangaj bataloj iom denove rebo-

---

265) «Tiu ĉi mondo estas mondo plena je [amantaj] koroj...» (kp la noton sur p. 225). — Ĉe Dikensoj «koroj» aperas sen epiteto (It's a world full of hearts), kio logike eblas por la signifo «mondo plena je pasioj»; la tradukoj rusa kaj franca tamen supozas alian personon: «plena je bonaj koroj» (france), «plena je amantaj koroj» (ruse).

nigas; mondo, kiun ni ne devas moki,²⁶⁶ ĉar ĝi estas plena je sanktaj sekretoj, kaj nur ĝia Kreinto scias, kio kuŝas kaŝita sub la eksteraĵo de Lia plej modesta similaĵo.²⁶⁷»

Mi ne farus al vi komplezon, se mi per mallerta mano volus analizi la ĝojon de tiu ĉi longe disigita kaj nun denove kunigita familio. Tial ni ne sekvos la doktoron en la rememoro de lia doloro, kiun li sentis post la forkuro de Marion; ni ankaŭ ne rakontos, kiel serioza li trovis la mondon, en kiu profunde radikanta inklinio²⁶⁸ estas la eco

---

266) ... kiun ni ne moku ...

267) Kp *Genezo* 1:26: «Ni kreu homon laŭ Nia bildo, similan al Ni».

268) Tiel laŭ la germana (eine tiefgewurzelte Neigung), sed *Neigung* ĉi-okaze ne estas simpla «inklino»: laŭ la originalo (some love, deep-anchored, is the portion of all human creatures) temas pri «ia amo». — *B. Moon*

de ĉiuj homoj; ankaŭ ni ne rakontos, kiel tia bagatelo, kiel la manko de unu sola malgranda unuo en la granda malsaĝa kalkulo, alpremis lin al la tero. Ankaŭ ne, kiel lia fratino el kompatato jam longe iom post iom malkaŝis al li la veron kaj malkovris al li la koron de la memvole sin forpelinta filino kaj alkondukis lin al ŝia brusto.

Ni ankaŭ ne rakontos, kiel Alfred Heathfield en la ĵus pasinta jaro eksciis la veron; kiel Marion lin vidis kaj al li kiel al frato promesis, ke en la vespero de ŝia tago de naskiĝo ŝi al Grace ĉion rakontos per propra buŝo.

«Mi petas pardonon, Doktoro», diris sinjoro Snitchey, enrigardante en la ĝardenon, «ĉu estas permesite malhelpi?»²⁶⁹

Ebla traduko: ...la vivo, en kiu ĉiu homo estas dotita je sia, profunde radikanta, amo.

269) El nuna vidpunkto apenaŭ komprenebla uzo de «malhelpi». Ĝentilan (sed nun arkaikan)

Ne atendente respondon, li aliris rekte al Marion kaj tute ĝoje kisis al ŝi la manon.

«Se sinjoro Craggs ankoraŭ vivus, mia estimata fraŭlino Marion», diris sinjoro Snitchey, «li kun granda intereso vidus la hodiaŭan tagon. Li eble venus al la opinio, ke la vivo al ni ne estas farata tro facila, sinjoro Alfred; ke ĝi ĉiun malgrandan faciligon, kiun ni povas doni al ĝi, bone povus elporti; sed sinjoro Craggs estis homo, kiu lasis sin konvinki. Se li nun estus konvink-ebla — sed tio ĉi estas malfortaĵo. Kara edzino» — sur tiu ĉi voko la sinjorino aperis en la pordo — «vi estas inter malnovaj konatoj.»

Dirinte al ili gratulon, sinjorino Snitchey

---

kliŝon de la originalo (have I liberty to come in?) Seybt tradukis per simila tiutempe ĉiutaga kliŝo „Darf ich stören?“ Z evidente ne disponis pri jam establita ŝablonaĵo, sed estas strange, ke li ne uzis «ĝen/». — *B. Moon*

tiris sian edzon flanken.

«Nur por unu momento, sinjoro Snitchey», diris la sinjorino. «Mi ne havas la kutimon paroli malbonon pri mortintoj...»

«Ne,²⁷⁰ kara edzino», respondis ŝia edzo.

«Sinjoro Craggs nun ...»

«Jes, mia kara, li nun ne vivas»²⁷¹, diris sinjoro Snitchey.

«Sed mi petas vin, rememoru tiun vesperon de balo», daŭrigis lia edzino. «Nur tion ĉi mi vin petas.»²⁷² Se vi ĝin faros, kaj se via memoro ne tute vin forlasas kaj vi estas ne tute senkapa, mi vin petas ligi la hodiaŭan vesperon kun la tiama kaj reme-

---

270) Ĉi tiu «ne» esprimas konsenton.

271) Z enkondukis negon en la frazon (estas mortinta → ne vivas), kaj ties «jes» iĝis orientmaniera. (Germane: „Ja, meine Liebe, er ist gestorben“.)

272) Legu: «Nur pri tio ĉi mi vin petas.» (Duobla rektobjekta akuzativo estas misgramatika en Esperanto.)

mori, kiel mi sur la genuoj vin petegis...»

«Sur la genuoj?» diris sinjoro Snitchey.

«Jes», respondis sinjorino Snitchey kun certeco, — «kaj vi ĝin scias — ke vi vin gardu antaŭ tiu ĉi homo... observu liajn okulojn... kaj nun diru al mi, ĉu mi tiam ne estis prava, kaj ĉu li en tiu tago ne posedis sekretojn, kiujn li ne trovis bone komuniki al vi?»

«Kara edzino», murmuretis al ŝi la advokato en la orelon, «ĉu vi ion rimarkis en *miaj* okuloj?»

«Ne», respondis sinjorino Snitchey akre. «Ne imagu al vi.»²⁷³

«Ĉar ni en tiu vespero okaze²⁷⁴», li daŭrigis kaj forte ŝin tenis per la maniko, «ambaŭ posedis sekretojn kaj ambaŭ [profesie]

---

273) Tiel laŭ K1947. Angle estas pli klare: «Ne flatu vin.»

274) «...tiel okazis, ke ni ambaŭ...» (it happens that we both...).

sciis tion saman. Sekve, edzino, ju pli mal- multe vi parolos pri tiu ĉi afero, des pli bone; kaj prenu tion ĉi kiel instruon, por en estonteco rigardi la aferojn kun pli kompata kaj pli saĝa okulo. Fraŭlino Marion, mi alkondukis malnovajn konatojn²⁷⁵.»

Clemency, tenante la antaŭtukon antaŭ la okuloj, malrapide eniris, sub la brako de sia edzo;²⁷⁶ tiu ĉi lasta kun plenda²⁷⁷ vizaĝo,

---

275) La angla *an old friend* germane iĝis *eine alte Bekanntschaft* (t.e. «konataro» ĝenerale, sed ankaŭ eventuale—kiel ĉi-okaze—«konato»). Supozeble la germana etiketo ne permesis al eksterulo nomi eks-servantinon «amikino» de ŝia eksmastrino. Simile en R1947 aperas «vian malnovan konatinon»; franca traduko tamen ne hezitas pri «malnovan amikinon».

276) Pli ĝuste, «akompanate de sia edzo». — Angle: “escorted by her husband”; germane „am Arm ihres Gatten“.

277) Pli ĝuste: «malgaja», «afliktita» (angle: *doleful*, germane: *kläglich*).

esprimanta la antaŭsenton, ke «La Raspilo de Muskato» estos perdita, se ŝi perdos la kuraĝon.

«Nu, sinjorino»²⁷⁸, diris la advokato kaj retenis Marionon kiu volis kuri renkonte al la malnova servantino, «kio do mankas *al vi propre?*»

«Kio al mi mankas?» ekkriis Clemency. Sed kiam ŝi nun, mirigita kaj ofendita de la demando kaj ektimigita de laŭta kriego de sinjoro Britain, rigardis supren kaj la bone konatan amatan vizaĝon vidis tiel proksime antaŭ si, ŝi large malfermis la okulojn, ploris, ridis, kriis, ĉirkaŭprenis Marionon, tenis ŝin forte, denove ŝin ellasis, falis sur la kolon al sinjoro Snitchey (pro kio sinjorino Snitchey forte indignis), poste

---

278) Malfacile tradukebla nuanco: "Now, Mistress" estas alparolo al malsuperulino — do, ĉiokaze al Clemency.

al la doktoro, poste al sinjoro Britain kaj fine ĉirkaŭprenis sin mem, ĵetis la antaŭtukon trans la kapon kaj ridis kaj ploris miksite.

Tuj post sinjoro Snitchey unu fremdulo eniris en la ĝardenon kaj restis apud la pordo, ne rimarkata de la aliaj; ĉar restis al ili tro malmulte da libera atento, kaj tiu ĉi malmulto sole kaj tute estis altirita de la ĝoja bruado de Clemency. Ŝajnis, ke li ne volas esti rimarkita, sed staris flanke kun mallevitaj okuloj; kaj lia vizaĝo montris malgajan esprimon (kvankam li cetere estis belfigura sinjoro), kiun la komuna gajeco faris ankoraŭ pli falanta en la okulojn.²⁷⁹

Nur onklino Martha lin rimarkis kaj tuj aliris al li kaj parolis kun li. Baldaŭ poste ŝi denove aliris al Marion, kiu kun Grace kaj

---

279) Oni nun diras: «ankoraŭ pli okulfrapa». —
B. Moon

kun sia malgranda samnomulino formis ĉarman grupon, kaj murmuretis al ŝi ion en la orelon, kio, kiel ŝajnis, tiun ĉi surprizis; sed baldaŭ denove trankviliĝinte, ŝi alproksimiĝis kun la onklino al la fremdulo kaj komencis interparolon kun li.

«Sinjoro Britain», diris la advokato kaj eltiris jure aspektantan paperon el la poŝo, «mi deziras al vi feliĉon. Vi estas nun la sola kaj plena proprulo²⁸⁰ de la libera posedaĵo, kiun vi ĝis nun havis en farmo kiel koncesiitan drinkejon²⁸¹ konatan sub la nomo „Raspilo de muskato“. Via edzino perdis domon per mia kliento sinjoro Michael Warden kaj ricevas nun novan per li. Mi havos la plezuron en tiuj ĉi tagoj ĉe la elekto peti pri via voĉo.»²⁸²

---

280) Oni nun diras: «proprietulo». — *B. Moon*

281) Angle *tavern*.

282) Tiuepoke la voĉdonrajton havis nur domposedantoj aŭ loĝejluantoj kiuj pagis ne malpli ol

«Ĉu ĝi farus diferencon en la voĉo, se la elpendaĵo estos ŝanĝita, sinjoro?» demandis Britain.

«Tute ne», respondis la advokato.

«En tia okazo», diris sinjoro Britain kaj donis al li returne la dokumenton de donaco, «aldonu ankoraŭ la vortojn „kaj Fingringo“, kaj mi volas ~~la~~ ambaŭ sentencojn pendigi en la loĝejo anstataŭ la portreto de mia mastrino.»

«Kaj al mi», diris voĉo post li — ĝi estis la fremdulo, Michael Warden — «la enhavo de tiu sentenco alportu servon. Sinjoro Heathfield kaj doktoro Jeddler, mi povus al vi ambaŭ alporti grandan doloron. Ke tio ĉi ne fariĝis, ne estis mia merito. Mi ne volas diri, ke mi post ses jaroj estas pli saĝa aŭ pli bona. Sed en ĉiu okazo mi tiel longe pentis. Mi ne havas pretendon je

indulga agado de via flanko. Mi malbonuzis la gastamon de via domo kaj ekkonis miajn mankojn — kun hontigo, kiun mi neniam forgesis, sed, mi pensas, ankaŭ ne sen utilo — de tiu» — li rigardis Marionon — «kiun mi humile petis pardoni al mi, kiam mi ekkonis ŝian meriton kaj mian senindecon. Post kelkaj tagoj mi forlasos tiun ĉi lokon por eterne. Mi petas vin ĉiujn pardoni al mi. Kiel vi volas, ke la homoj al vi faru, tiel faru ankaŭ al ili! Forgesu kaj pardonu!»

La Tempo²⁸³ — kiu rakontis al mi la last-

---

283) En la angla originalo la vorto *Time* aperas majuskle kaj senartikole, kiel nomo de tempo personigita. La germana traduko tiun nuancon esprimi ne sukcesis, tial ankaŭ en la gazeta (1891) publikaĵo de la esperanta plutraduko ĝi mankas. La majusklo tamen aperas en la libra eldono (1910).

an parton de tiu ĉi historio, kaj kiun mi havas la plezuron koni persone de ĉirkaŭ tridek kvin jaroj — sciigis min, malŝate²⁸⁴ sin apogante sur sian falĉilon, ke Michael Warden neniam forlasis Anglujon kaj sian domon ne vendis, sed malfermis ĝin denove kun konvena gastamo, kaj havis edzinon, la fieron kaj la honoron de la tuta ĉirkaŭaĵo, kun la nomo Marion. Sed ĉar mi rimarkis, ke la Tempo iafoje intermiksas faktojn, tial mi efektive ne scias, kiom mi povas kredi al ĝiaj²⁸⁵ rakontoj.

— F i n o —

---

284) senĝene (angle: easily, germane: nachlässig).

285) Pro la ĵus indikita personigo, la angla originalo ĉi tie havas la ulan posedpronomon *his* (do, «al *liaj* rakontoj»). Tamen tio ne estas divenebla el la germana traduko.

Permesiloj

La ĉeftiparo de ĉi tiu PDF-a bitlibro estas «Noto Serif», disponebla laŭ [SIL Open Font License](#) (samkiel ĝia frato «Noto Sans»). Ankaŭ la tipara familio Comic Neue Angular disponeblas tiel.

La tipara familio Ubuntu havas [sian apartan permesilon](#).

La teksto de Dickens, la traduko de Zamenhofo kaj la ilustraĵoj estas *publika havaĵo*; la komentario fare de Sergio Pokrovskij kaj Brian Moon disponeblas laŭ [CC BY \(Creative Commons license\)](#).